

MENTOR

LIST ZA SREDNJEŠOL-
SKO DIJASTVO. URE
JUJE DR. ANT. BREZNIK

LETNIK VIII. ZA L. 19¹⁵/16

ŠT. 6-8.

VSEBINA:

Dr. Jos. Lovrenčič: Trentarski študent. (Dalje)	93
Prof. Fr. Pengov: Pokopani vrtovi. (Dalje)	100
Pavel Perko: Kaprice	113
Fr. Omerza: L. 431. pr. Kr. in l. 1916. po Kr.	118
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva Iliada. V. spev. (Dalje)	123
V. Hybášek: Oče Radecki	129
Jos. Lavtižar: Pot na Malto. (Dalje)	132
Dr. I. Pregelj: Zanimivosti iz nemškega slovstva. (Konec)	136
Jos. Šimenc: Gospodovo vstajenje	138
Fr. Omerza: Odlomki iz del cerkvenih pisateljev. (Dalje)	148
Dr. Ivan Svetina: Uvod v diferencialni in integralni račun. (Dalje)	151
Drobiž	155-156

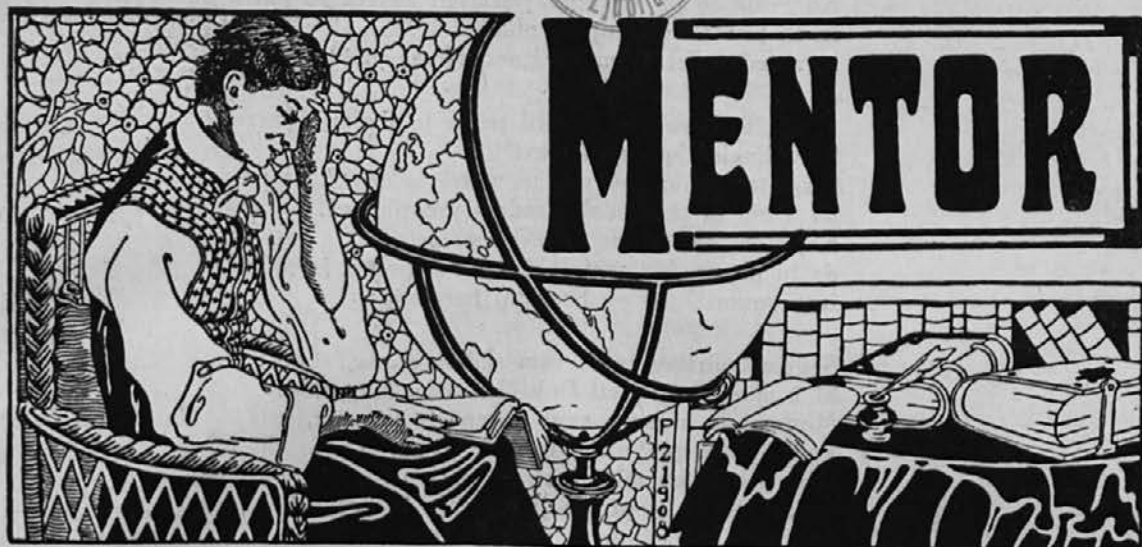

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

MENTOR

LETNIK VIII.

1915/16.

ŠTEV. 6, 7, 8.

DR. JOS. LOVRENČIČ: TRENTARSKI ŠTUDENT.

Zgodba iz sholarskih časov.

(Dalje.)

Sholarji, ki med tem so krepko pili,
zaklicali so patru: »Reverende, ali v družbo našo
prišli ste, da bi samo z enim govorili?
Nalili smo že davno čašo,
kdaj boste jo prijeli in spraznili?«

Nasmehnil se je pater, za kupo je prijel,
pogledal je po družbi in napil vesel:

»Amici — com permesso, se voi così io chiamo!
io sono dal paese, dove la guitarra
con voce dolce suona nell' aria chiara,
e nella vita l' allegria amo.

con voi fra 'l tempo fin ch' insieme siamo
dimentico, come la vita è amara
ed avara
nel compimento degli sogni:
ci bevo alla salute al ogni
di voi, accentuando: Omnia praeclara rara! — —

In peli so in pili so,
dokler je v vrčih kaj biló! — — —

Prišel je drugi dan. Sholarji so brodarili
po morju in za kratek čas ribarili
in zraven peli, si nagajali in zbijali dovtype.

Ko vesla so jih vtudila, poslušali nasvet so patra Sommaripe
in so pristali s čolni ob obali,
kjer sedmoviri T i m a v izpod Krasa prišumi.

»Poglejte reko — ogovoril pater je sholarje zbrane,
ki v Eneidi jo Vergil slavi!
Magister artium ob njej ne našel bi dovolj besed,
da ž njo bi prispodobil sedem prostih ved.
Kaj meni naj potem primerneža ostane,
da bi ob zgodovinski reki vam v spomin in za slovó
izpregovoril? — — Srce mi narekuje to:

Sedem izvirkov znači vam sedem daróv,
ki ž njimi daje sveti Duh človeštvu blagoslóv:
Modrost in umnost, svet in moč in učenóst,
kedor jih je prejel, jih rabi!
toda prevzeten nikdar ne pozabi,
da družijo se le potem ti v dobro in krepóst,
če jim pobožnost kaže pota in strah božji! —

Takó, prijatelji, Timav v spomin si vtisnite
in ko se vrnete v svetá življenje
in vrvenje,
namé in na besede moje včasí mislite! —«

In spet so vesla vdarila in lahki čolni
sholarjev preveselih polni
so proti gradu čez morjé brzeli, a prej ko so dospeli
pred grad, sholarji pesem zo zapeli:

Sinje je morje
z zlatom pretkano,
zvezda pred mano
jasno blešči.

Sveti mi, sveti le,
zvezdica žarka,
moja naj barka
v pristan dospè!

Daleč je, daleč
modro obzorje —
vzburkano morje
meni grozi!

Sveti mi, sveti le,
zvezdica žarka,
moja naj barka
v pristan dospè! —

Barka v pristanu,
dekle jo vglada,
sladka beseda
me vzveseli...

Hvala prelepa ti,
zvezdica mila,
ki si svetila
sredi noči! — —

VII.

Ko tretji je posvetil zor
in dramil je ob morju dvor,
oj beli dvor bogatega ceharja,
se Jelvica, njegova hči, je vzbujala.
Ko okno je odpirala,
je glasno petje slišala;
še dobro je pogledala,
na cesti družbo v gledala:

»Oj zagotovo to sholarji so,
ki iz gradu na Laško spet gredó!«

Ni se motila Jelvica:
sholarji so po cesti šli
in vsi veselega srcá
tako prepevali:

— Po cesti gresta sholarja dva,
med sabo se zgovarjata:
No kam grevâ, no kaj bova
nocoj večerjala?

Točajka je to slišala,
k večerji ju poklicala:
»Večerja je pripravljena,
na mizo je postavljena.«

Ko sta se navečerjala,
sta po računu vprašala.
»Jaz nič ne bom računala,
za tri reči le vprašala:

No kaj otrokom tistim bo,
ki stariše preklinjajo?«
— Oj deklica, hudó, hudó,
Bog varuj tebe prav takó! —

»No kaj pa tistim otrokom bo,
ki brez krsta umrjejo?«
— Saj ne gori, saj ne trpi,
v nebesa le zastonj želi! —

»No kaj, no kaj pa točajkam bo,
ki vodo med vino mešajo?«
— Oj deklica, hudó, hudó,
Bog varuj tebe prav takó! —

»No kaj tedaj pa z mano bo,
ker jaz storila sem vse to?« — — —

Prišla sta dva satana,
zavlekla sta jo v dno peklâ:
»Goriš, goriš, gorela boš,
nikdar zveličana ne boš!«

Pripeli so na beli dvor,
ko solnce zmagalo je zor:
»Oj dober dan dobri ljudje,
ali sholarje sprejmete?
Za vsako kapljo, vsak grižljaj
stotero Bog vam plača naj!« —

»Če vas je grad tri dni redil,«
obiastno Cehar je dejal,
»vas šest dni jaz bom preredit,
vas šest dni bom pojil
in za slovó še čoln vam dal,
da vas čez morje bo peljal!
Sedaj pa le pod jablano
za mizo tam le kamnato:
prišla bo naša Jelvica,
mlada nevestica,
ki bo na vaše želje gledala
in deklam trem naročala,
kaj naj iz kleti prinesó,
da boljše ko na gradu bo!« —

Ni Cehar dobro dokončal,
iz hiše Jelvica je že prišla.
Ko zarja lepa je bilá,
za njo je prva dekla šla,
na mizo vrče tri postavila.
Je Jelvica namignila,
že druga dekla je prišla,
na mizo vrče tri postavila.
Je Jelvica namignila,
še tretja dekla je prišla,
na mizo vrče tri postavila,
in še je rekla Jelvica:

»Kaj pravim vam, sholarji vi,
oj vsi mladí, oj vsi lepí,
zapijte pesem mi glasno,
kakó sprelepe rože umirajo,
kakó neveste jočejo,
ko samski stan zapuščajo.

O meni je takó hudó,
tako hudó, tako tesnó,
kot ni mi še nikdar biló!...«

Spogledali so se sholarji in se domenili,
in prej ko vrčev so se dotaknili,
takó so želji Jelvičini ugodili:

Po zraku ptičica letí,
lepó mi poje, žvrgoli:
Oj rožica, oj deklica,
kaj ti je žalost v srce šla?

»Kaj žalost v srce bi ne šla,
ko mlada sem nevestica:
se niso mene usmilili,
so ženina mi vsilili!« —

Po zraku ptičica leti
in deklici v slovó žgoli:
Oj deklica, oj rožica,
ne bodi preveč žalostna! — — —

Šla deklica je do morjá,
priplavala je ribica,
prinesla ji je prstan zlat,
povabila jo v modri grad! — —

Ko so sholarji zadnji vrstí ponovíli,
prijeli so za vrče, Ceharju napili:

»Bog živi vas na mnogo let,
Bog živi vaš sprelepi cvet,
sprelepo vašo Jelvico,
mladó nevestico! —

Ni Jelvica zdravice slišala,
v prostore svoje je odšla
tolažit žalostno srcé,
jokala je grenké solzé...

A Cehar odgovóril je bogati:
»Kaj pravim vam, sholarji ví,
oj vsi mladí, oj vsi lepí:
če pridete ob letu spet,
zapojete med svati!
Bogati kavalir, moj zet,
za vsako pesem zlat kován
vam dá na svoj poročni dan!«

»»Vsi pridemo, vsi pridemo,
in take pesmi uberemo,
da še nikdar tako!«« —

Zapeli so sholarji, le Joannes bil je tih,
med petjem se iz prs mu zvil je težek vzdih. — — —

VIII.

Skozi visoka okna lilo solnce je pramene zlate
na sklade knjíg in na listine,
ki hranile so učenost in vse spomíne,
kar jih devinski grad je kdaj doživel.
»Ej, pater, s sholarjem vred boš prej osivel,
ko vse urgirata
in preštudirata!...«
so žarki se ponorčevali
in s prahom se igrali
v prostorih širnih knjižnice bogate.

Pater Gregorio in naš sholar
že nekaj dni sta se trudila,
da bi med skladi knjíg slovensko izsledila,
ki bi porabil pater jo za svoj vokabular.

»Med tisoči ni ene! Pač tu nekaj bi utegnilo biti!«
Joannes patru je veselo rekel,
ko staro, zaprašeno knjigo iz omare je privlekel
in jo odprl in bral: na prvi strani
pozdravila so ga v pisavi obledeli, znani,
imena slovenskega korena in pomena.
Naslovna stran! — To grška je starina,
a vendar ne, vse je drugače! —
Joannes črke je razbral: milina
oglásila se mu besede je domače.

»Ta knjiga hrani naša stara slova,
ki ž njima sta Ciril, Metod
osrečila naš rod!«

Joannes je dejal in pater vedno znova
je gledal v knjigo in ginjeno je menil:

»To torej jezik bogoslužni je, od davna znani,
a zdaj zaničevani,

dasi je vreden vsled spomina, da bi vsak ga cenil.

Jaz pravim: jezik vsak je posvečen,
ne sme zaničevati se nobèn!

Pomislimo: sam večni Bog

v Trojici sveti in z Marijo

svetniki in svetnice — vse jezike govorijo

in bolje ko največji zemski filolog!

In če nebeščani poslušajo molitve vsakega jezika,

pa naj na zemlji bila bi razlika? —

To misel spravim v uvod vokabularja,

zasluži, da se v knjigi to poudarja!« —

Joannes je pritrdil patru — na skrivaj

pa sta mu ustni le se zaokróžili v smehljaj. — — —

Tri tedne v knjižnici sta modrovala,
tri tedne slovnico s pogovori kovala;
Joannesa večkrat prijel za roko je dolgčas
in peljal ga na beli dvor,
kjer že potihnil je sholarski glas
in je le jablana šumela in obmorski bor,
in vsakokrat ga Jelvica sprejela
je žalostnovesela — —

A vendar rekel patru Joannes je neki popoldan:

»Že čas bi bil, da v Padovo potujem

in svoje šole nadaljujem.

V slovô in navodilo, preden grem,

še svojo misel, pater, vam povem:

Zaklad jezika vsakega je v ljudstvu zakopan;

med njim kopajte, to se pravi: ne bodite gluhi in slepi

in vaš vokabular bo bogat in lep.«

In pod večer, ko v vsakem grmu slavec je žgolèl

in skozi lovor in ciprese vitke je zefir šumel

in morski val

se lahko je odbijal od obrežnih skal,

po cesti, z zlatom podkovan, sholar je šel,

kitara mu ob strani je visela,

a v srcu hrepeneča sanja o Jelvici cvetela.

Ob morju ribiča je dôbil: »Ribič moj,
kaj bi prepeljal mene ti nocoj
čez morje na beneško stran,
v plačilo bo ti zlat kován!
Pri Ceharju še prej zapojem pesem za slovó,
potem pa pojdeva čez morje široko! — —

Noč si je razpletla svoje kite črne,
v temo njenih las smeji se luna,
biser v nje: tu tam z nebá se zvezda vtrne —
pod belim dvorom poje milo struna:

»Oči prečrnih čar
je videl sholar
in je zaželel, da bi mu svetile,
življenje sladile.

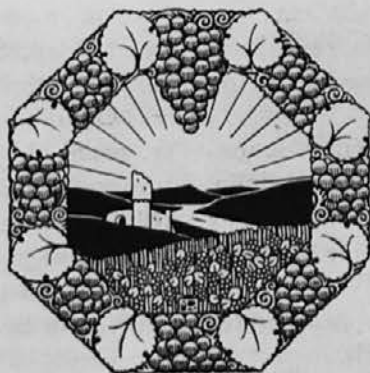
Vtolaži mu srcé!
Nemirno ne vé,
kje srečo sicer bi dobilo,
če jo iz tvojih očí ne bo píló.

O čuj, o čuj moj klic
ti cvet lepotic:
Sholarju se zadnjič prikaži,
in mu hrepenenje utolaži! . . .«

Izhrepenele so pod prsti ubrano strune,
zamrl je zadnji hrepenéči glas —
odprlo se je okno, v zlatem svitu lune
prikazal se sholarju je smehljajoč obraz. — — —

Krepkó se uprl je ribič v vesli
in čoln ko misel tiho sta čez morje nesli.

(Dalje.)

PROF. FR. PENGOV: POKOPANI VRTOVI.

Črtice iz geologije.

(Dalje.)

»No, otroci,« vpraša gospod nadučitelj prihodnjo nedeljo, ko so se zbrali dečki okoli njega k običajnim podučnim razgovorom, »ali vas še vedno vleče srce v naravo, v gozd, na travnik, na vrt?«

»O seveda!« se oglasi Vladi. »Sicer nam ni bilo preteklo nedeljo nič dolgčas, ko smo zvedeli, kako nastaja šota in premog, toda vrt je le vrt!«

»Če vas ravno vrtovi tako mikajo, vam hočem ustreči in popeljati — kljub snežni odeji, ki je zunaj — na vrtove, kakršnih še ni gledalo vaše oko.«

»O, dajte, dajte, oče!« poskoči od samega veselja Stanko. »Kako zvesto bomo poslušali in gledali!«

»To me veseli; a povem naj vam precej od kraja, da vas ne mislim peljati na vrtove, kakršne je imela nekdanja kraljica Semiramis ali gospa Skopulja vrhu Grintovca —, vrtove, ki se bleščijo v krasoti ljubkega cvetja in se laskajo s čarobno mamljivimi vonjavami človeškim čutilom; ne, vrtovi, ki vam jih hočem pričarati pred oči kakor v kinematografu, so pač pokrivali v sivi davnini obličje naše zemlje, se ponašali z bizarnimi oblikami rastlin in živali, toda prešli so, kakor prejde vse na svetu, pokopani so ti vrtovi. A hvala Bogu, pustili so vendar za seboj bolj ali manj jasne sledove svoje lepote in čudovitosti in iz teh sledov, ki jih spravlja na dan srečni slučaj ali pa resno delo rudarjevo, si skušamo sestaviti zopet sliko teh vrtov globoko v naročju zemlje.«

»O nekaterih takih sledovih,« se namuzne Ciril, »smo govorili zadnjo nedeljo, oče. Ali ne spadajo ravno šota in premog med najvažnejše ostanke, kar so nam jih zapustili preminoli vrtovi?«

»Z gospodarskega vidika prav gotovo,« pritrjuje gospod nadučitelj.

»Kot zemljeslovce ali geologe nas pa zanima še stotina drugih ravno tako važnih sledov teh pokopanih vrtov, ki jim

pravimo rastlinske in živalske okamenine (fosilije, petrefakti). Toda če hočemo te stvari jasno umeti, moramo se prej nekoliko pomeniti o postanku zemlje sploh. Kako si se učil, Stanko, o postanku sveta v Zgodbah?«

Stanko: »O, to je prav lahko: V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo. Zemlja pa je bila pusta in prazna in tema je bila nad brezdnom. In Bog je rekel: Bodi svetloba! In bila je svetloba. To je bil prvi dan. Tudi je Bog rekel: Bodi trdina sredi voda, in loči vode od voda! In zgodilo se je tako drugi dan. Bog pa je rekel: Zberoj vodo, ki so pod nebom, v en kraj in naj se prikaže nebo. In suho je imenoval Bog zemljo, stoke voda pa morja. In je rekel: Zemlja naj požene travo in rodovitno drevje. In zgodilo se je tako tretji dan, Bog je naredil dve veliki luči; večjo luč, da bi gospodovala čez dan, in manjšo luč, da bi gospodovala čez noč, in zvezde; četrty dan. In Bog je ustvaril velike some in vse stvari, ki živijo in se gibljejo, ki so jih rodile vode po njih plemenih, in vse ptice po njih plemenu; peti dan. In Bog je ustvaril zverine po zemlji po njih plemenih in živino in vso laznino zemlje. In je rekel: Naredimo človeka po svoji podobi in podobnosti in naj gospoduje čez ribe v morju in ptice pod nebom in čez zverine in vso zemljo, in čez vso laznino; šesti dan. Sedmi dan pa je Bog počival in blagoslovil ta dan.«

Oče: »Lepo si nam ponovil besede sv. pisma, ki nam rišejo v velikih potezah postanek naše zemlje tekom enega svetega tedna, za čigar dolžino pa razen stvarnika samega nihče ne ve. Sedmi dan je Bog počival in ga je blagoslovil. Kako pa umevaš te besede, Ciril?«

Ciril: »V šoli smo razlagali ta stavek tako, da moči, katere je bil Bog vložil od začetka v naravo s svojo modrostjo in previdnostjo, in ki so skozi šest dni ustvar-

jale nanovo, niso imele odslej naprej ustvariti sicer ničesar bistveno novega več, a ostati so imele dejavne še naprej pod vodstvom božje Vsemogočnosti do konca zemeljskih časov.«

Oče: »Veseli me, da si si besede gospoda kateheta tako dobro zapomnil. Pripomniti pa moram, da kratko poročilo Mojzesovo ni moglo trajno zadoščati človeški vedoželjnosti. Že okoli sto let si zemleslovci prizadevajo na vso moč, da bi prišli resnici do jedra, in to se je znanosti, ki se imenuje *geologija* — nauk o po-

Toda pojdemo dalje! Kako pa si mislite vi, da je nastala naša zemlja?«

Ciril: »Že opetovano sem slišal, da se splošno drže domneve nemškega modroslovca Kanta in francoskega zvezdoznanca Simona Laplace-ja, po kateri je bila naša zemlja prvotno žareča plinasta masa, ki se je odtrgala od solnca in se polagoma ohlajala.«

Oče: »Ali ve povedati kdo primero iz narave, ki to stanje naše zemlje vsaj v nekoliko pojasnjuje? Kako pa nastajajo lepe snežinke, ki padajo izpod neba?«

Vojevodinja Sofija pl. Hohenberška s svojimi otroki na paradi.

stanku zemlje — tudi že precej posrečilo, posebno s pomočjo druge vednosti, *paleontologije* ali starobitoslovja, ki preiskuje okamenele nekdanje rastline in živali.

Nikoli pa še niso prišli zemleslovci v resno nasprotje s poročilom svetega pisma; če se je kdaj pokazalo dozdevno nasprotje, tedaj so ga zanesli ljudje sami, ker ali niso iskali dovolj odkritosrčno in brez predsodkov resnice, ali pa niso mogli tako jasno pregledati vseh posameznosti, kot bi bilo potrebno za umevanje celote.

Vladi: »O to pa jaz vem: Vodne pare se visoko gori pod mrzlim nebesom zgoščujejo in okrog določenih delčkov zmrzuje voda v krasne ledene kristalčke ali ledce.«

Oče: »Uganil si jo. Pa vedite, da tudi iz stanja sedanjih nebesnih teles lahko sklepamo na razvoj naše zemlje. Solnce smatramo po vsej pravici še danes za telo, ki je popolnoma razbeljeno in na čigar površini se prikazujejo od časa do časa kepe skrepenele skorje, ki jim pravimo solnčne pege; večkrat pa se dogajajo na solncu

tudi orjaški vulkanski izbruhi, ki bruhajo na tisoče kilometrov daleč mase žarečih plinov (solnčne protuberance). Še mnogo drugih zvezd - stalnic ima belo svetlobo vsled neznanske vročine, v kateri se nahajajo; druge pa so se že nekoliko ohladile in svetijo zato bolj rdečkasto, saj je prav močno žareče železo tudi belo, manj vroče pa rdeče; repatice so še popolnoma plinaste, a žareče megle v osvetlju; bleda luna, ki tako mrzlo sveti na nočnem nebu, pa je popolnoma zamrla, nima več svoje gorkote, zato tudi ne sveti v lastni svetlobi, ampak si jo izposoja že dolga stoletja od solnca. Težko si je misliti, da bi samo naša mala zemlja delala izjemo od splošnega pravila. Zemlja se ohlaja od zunaj na znotraj, torej bi človek pričakoval, da vlada globoko v drobnozemlju zemlje še danes visoka toplota, ali ne?»

Stanko: »I, seveda! Kar gromada mora goreti v sredi zemlje. Odkod bi prihajali sicer ognjeniki ali vulkani z vročo svojo lavo, ki ni drugega, kot raztopljeno kamenje?»

Ciril: »In od kod bi bili sicer gorki vrelci, ki prihajajo iz zemlje kot zdravilne toplice, n. pr. Toplice pri Novem mestu, Karlovi in Marijini vari na Češkem, Baden pri Dunaju?»

Oče: »Kaj se godi globoko v osrčju zemlje, tega ne ve živ krst; niti tega ne vemo, je li tvarina pod strjeno zemeljsko skorjo (jedro zemlje) tekoča ali plinasta ali celo trdna. A s svojimi vulkani si namignil, Stanko, kako se je izpremenila prvotno gladka zemeljska skorja in se nagrbancila v prve ognjeniške gore, kakršne so n. pr. Etna na Siciliji in Vezuv blizu Neapolja.«

Vladi: »Jaz si sploh ne morem misliti drugače, kakor da je vse gorovje na svetu nastalo s pomočjo ognjenikov. Zemlja se je shladila in obdala s skorjo kakor jajce z lupino. Vsled vročine od znotraj pa je dobila skorja na mnogih mestih razpoke, skozi katere je vdrlo razbeljeno tekoče kamenje in se nagromadilo v večja in manjša gorovja.«

Oče: »Ne tajim, da se da na ta način razlagati postanek marsikaterih gora. A velika večina gorovij je nastala drugače. Tu imam slučajno jabolko, virginsko rožno jabolko, ki je bilo zrelo že koncem julija, pa sem ga nalašč prihranil do danes. Slučajno ni zgnilo, a kaj opazate na njem?»

Stanko: »Močno je ovenelo; poleti rdeča koža pa mu je obledela in se posušila v mnogoštevilnih gubah.«

Oče: »Na podoben način je najbrž nastalo veliko gubastih ali slemenških pogorij: naše Alpe, Karpati, Balkan, Kras itd. Toda ognjeniki in tlak ohlajajoče se zemeljske skorje niso bile edine sile, ki so tvorile gorovja in spreminjale zemlji njeno obličje. Kdo pa danes gloda zemljo in jo izpreminja?»

Ciril: »To sta v prvi vrsti voda, potem pa veter. Samo o porečju Labe so izračunali, da odnese vsako leto iz čeških gora okoli 12 milijonov q (kvintalov po 100 kg) rudninskih snovi ter jih odloži drugod, največ pa raztrese v morje. Sploh si prizadevata voda in veter, da bi ves svet zopet zravnala, da bi ponizala vsako goro in izravnala in zasula vsako dolino. Tako na eni strani podirata, na drugi pa zopet zidata. Po njih so nastali vsi oni hribi, ki obstoje iz raznih gromač, kakor so: labora (zlepljen prod), peščenjak, glinasti skrillovec, lapor, publica in druge.«

Ciril: »Pa tudi majčkene živalce in rastline, zlasti koralnjaki, med rastlinami pa kremenaste alge, se odlikujejo kot stavbenice, ki so nagrmadile cele sklade zemlje, da, orjaške apnenčaste gore, ki se dotikajo skoro neba.«

Oče: »Zemeljskim tvorbam, nastalim iz ostankov nekdanjih živečih bitij, pravimo izrastlinske, oziroma izživalske usedline ali sedimenti. Glavna razlika med vulkanskimi prodorninami in od vode povzročenimi usedlinami je pač ta, da so slednje skladovite, to je ločene v posamezne plasti, dočim so prve kakor ulite iz celega.«

Stanko: »Ali je nazunaj kaka bistvena razlika med takozvanimi prvotni-

nam, to je kameninami, ki so prodrle iz zemeljske notranjščine na površje in tam otrdele, in pa med drugotninami, to je gromačami in usedlinami?«

Ciril: »Iz gori povedanega se jasno razvidi, da so prvotnine takorekoč začetek drugotnim kameninam; pri nastanku teh zadnjih pa sta delovala kot glavna pomočnika voda in veter.«

Oče: »Iz tega medsebojnega razmerja izvira tudi preznačilna razlika, ki je med obema vrstama kamenin, to je rudnin, katerih je na zemlji toliko, da tvorijo bistvene dele zemeljske skorje in gora. Samo v drugotninah se namreč nahajajo ostanki živih bitij, ki nam omogočajo vpogled v zgodovino stare naše zemlje v davno minulih tisočletjih.«

Vladi: »Vem pač, da se deli zgodovina človeškega rodu, v kolikor je znana, v stari, srednji in novi vek. O zgodovini zemlje same pa še nisem slišal.«

Oče: »In vendar moremo s popolno pravico deliti tudi zgodovino zemlje same, opirajoč se na njene staroslavne prebivalce (rastline in živali), v večje oddelke in manjše pododdelke. Kako smo prišli do tega, me vprašujoč pogledujete?«

Gori smo že izrekli dejstvo, da vlada na zemlji neprestan boj, če hočete, konkurenčni boj, med ognjem in vulkanskimi silami na eni, in med vodo in vetrom na drugi strani. Če si prizadevata stari Pluton (bog podzemlja) in Vulkan (bog ognja), da bi razorala zemeljsko obličje, se pa trudi Neptun (bog vode in morja), da bi njuno delo po možnosti zopet izravnal. Končna posledica tega boja je neprestana sprememba na zemlji, nastajanje in preminjevanje. Temu boju pa se imamo ravno zahvaliti za posamezna poglavja in strani zemeljske zgodovine; četudi je namreč poskušala voda, da bi uničila v posameznih dobah to, kar je bilo poprej, so vendar na mnogih krajih zemlje preostali ostanki rastlin in živali kot nekake razvaline iz starih dni. S preskrbnim proučevanjem teh ostankov se je posrečilo sestaviti celo zgodovino zemlje, ki ima sicer brez števila

vrzeli, a vkljub temu nudi vedoželjnemu očesu preobilno zanimivosti in užitka.«

Ciril: »Kako se neki deli ta čudna zgodovina naše zemlje?«

Oče: »Podobno kakor zgodovina človeških narodov v štiri vekove: Pravek, stari, srednji in novi vek.«

Stanko: »Ali je mogoče določiti, kdaj je nastal kak del zemlje, n. pr. kako gorovje, in koliko je staro?«

Oče: »Starosti same na sebi, absolutne starosti pač ne moremo določiti pri nobeni dobi, niti ne pri najmlajši, v kateri živimo sami; kajti spremembe na zemlji se vrše neizmerno počasi. Toliko pa lahko umevate: Če nosi veletok v jezero leto za letom grušč in pesek in laberje in blato, katera plast bo starejša, katera mlajša?«

Stanko: »To pa ni težko umeti, spodnje plasti so gotovo starejše, ako so ostale v naravni legi, čim višje pa leže, toliko mlajše morajo biti.«

Oče: »Tako je. Iz pradednih časov pa živijo na zemlji tudi rastline in živali, ki poginjajo, in nastajajo nove vrste, njihovi ostanki pa kamenijo v usedlinah, ako so okoliščine ugodne. Tistim rastlinam in živalim, ki so v istodobnih zemeljskih plasteh posebno razširjene in značilne zanje, pravimo vodilne okamenine. S pomočjo teh okamenin primerjamo lahko usedline različnih krajev in določamo njihovo starost.«

Vladi: »Ali bi ne bilo najlaže, oče, ako bi izkopal kje v zemlji globoke rove, na kraju, kjer se nahajajo vse plasti zemlje od prve ohlajene skorje pa do zadnjega blata, ki ga je nanosilo zadnje jesensko deževje? Iz teh zemeljskih plasti bi najlaže razbrali, kakšne kamenine so bile značilne za posamezne zemeljske dobe.«

Oče: »Takega mesta zastonj iščeš na svetu, Vladi. Pomisli vendar, da mlajše drugotne plasti nastajajo vedno le iz ostankov starejših. Zavaljo tega so za določevanje starosti zemeljskih plasti kamenine le zelo stranskega pomena, kajti ob istem času je nastal na enem kraju lahko

apnenec, na drugem peščenec, na tretjem lapor, na četrtem škrlavec itd. Bistvene so vedno le okamenine, ki se nahajajo v teh plasteh. Po teh okameninah družimo vse usedline, ki imajo enake okamenine ter so nastale ob istem času v tvorbe (formacije); več tvorb pa, ki imajo podobne okamenine, pa združujemo v vek (periodo). Tako dobimo sledeči pregled vekov in tvorb:

IV. Novi vek.	10. kvartarna tvorba	} b. aluvij (sedanja doba). a. diluvij (potopna doba).
III. Srednji vek.	8. kredna tvorba	}
	7. jurska tvorba	
	6. triadna tvorba	
II. Stari vek.	5. permska tvorba	}
	4. premogovna tvorba	
	3. devonska tvorba	
	2. silurska tvorba	
	1. kambrijska tvorba.	

I. Pravek.

Stanko: »Tale tabela je zelo pregledna, ker mi pokaže takoj, katera tvorba je odnosno (relativno) mlajša in katera starejša. Premogovna tvorba n. pr. je bila pred permsko, a prišla je šele za devonsko. Koliko let bi utegnila biti stara kaka tvorba?«

Oče: »Rekel sem že, da v vseh nam znanih zgodovinskih tisočletjih ni opaziti nobenega bistvenega preobrata na zemlji. Iz tega moramo sklepati, da so trajale posamezne tvorbe neznansko dolgo in da je starost naše zemlje za naš človeški um nezapopadljivo velika. — Opozorim naj vas mimogrede na to, da besedi tvorba in vek pomenita najprej določeni čas živalskega in rastlinskega razvoja na zemlji, obenem pa tudi resnične tvarne usedline kamenin, v katerih se nahajajo petrefakti (okamenine) dotičnega časa. Ko smo si tako ustvarili podlago, se lahko lotimo takoj zgodovinske geologije, to je zgodovine razvoja naše zemlje. — Začnimo z najstarejšo zgodovino!

Stanko: »O, kako sem vendar radoveden, kaj se je godilo v davnem praveku!«

Oče: »Žal, da ti ne morem ustreči tako, kakor bi želel, zakaj o arhaičnem veku vemo ljudje le malo, malo. Več bi vedele o njem povedati, ko bi znale govoriti, nekatere stvari, ki jih vsak dan vidiš in celo rabiš pri pisanju!«

Stanko: »Svinčnik naj bi bil iz tako častljivo starega časa, ki je bil izdelan v tovarni pred enim ali dvema letoma?«

Oče: »Kar ti piše v svinčniku, to je grafit, ki se nahaja v sljudovcu iz praveka. Druge kamenine tega prvega časa zemlje so zlasti gnajs, granit, plenivec. O njih so mislili prej, da so te hribine prvotna ohlajena zemeljska skorja, a poznejša raziskavanja so pokazala, da so le prodorine ali pa izpremenjene usedline.«

Ciril: »O grafitu sem slišal, da je nastal iz rastlin kakor premog in šota. Torej so morala biti že v najstarejšem času na zemlji drevesa?«

Oče: »Kdaj in kje se je začelo prvo življenje na svetu, to videti pač še ni bilo dano umrljivemu očesu in najbrže tudi ne bo. Pragerovje skriva sicer v svojem nedriju bogate rude, zlate in srebrne žile, železo, svinec, kositer, baker, kobalt, bizmut, v Braziliji tudi drage demante, a za organskimi ostanki je zastoj brskala in rila človeška radovednost. Sicer se je pred leti zdelo, kakor da so zasledili v kanadski »jutranji živalci« (eozoon) sledove neke praživalce, a izkazala se je le za navadno apnenasto blato.«

Ciril: »Potem bi praveku smeli reči tudi »vek brez živih bitij«, ker se po tem loči od vseh drugih vekov, kaj ne?«

Oče: »Tako so svoj čas tudi delali in imenovali pravek enostavno »a z o i k«, t. j. brezživalski vek. Vendar pa ne popolnoma po pravici, in zakaj mislite, da ne?«

Vladi: »Mogoče je, da so v tistem času vendar rastle že rastline, ki so bile pa tako nežne, da niso mogle pustiti za seboj količkaj jasnih sledov — na misel mi pridejo zelene alge po vlažnem zidovju, nežni mah v gozdu in podobne — a v grafitu bi nam bile le ohranile majhen, a ljub spominček, kakor so nam ljub spominček nežne

cvetke iz gore sionske, ki nam jih je prinesel stric iz svete dežele.

Oče: »Vladi, ti si rojen zemljelovec, zato zaključimo tudi s tvojo mislijo starodavni pravek in preidemo k naslednjemu, ki se imenuje:

II. Stari vek.

Stanko: »Vse bi še šlo, ko bi le tvorbe ne imele tako čudno-tujih imen.«

Oče: »Se moraš pa že vdati v ta imena, ki so sicer res precej samovoljna, a ti postanejo v kratkem domača. Kambrij je angleško ime, podobno kakor znani Cambridge, silur ima ime po pravljicnem ljudstvu, ki je živelo baje v Walesu, devon se zove po angleški deželi Devonshire, perm po ruski guberniji tega imena, kjer zdihuje toliko slovenskih vojnih ujetnikov po zlati domovini, trias (tri) ima samo zato svoje ime, ker delijo Nemci to tvorbo na svoji zemlji v tri dele, jura se imenuje po gorovju enakega imena, ki spremlja Alpe na zapadu in severu, terciarna in kvartarna doba pomeni toliko kot tretja in četrta, ker sta bila svoje dni pravek in stari vek prva in druga, diluvij pomeni potop, aluvij pa naplavljenost, v zadnjih tisočletjih nanoseno in sedlo zemljo. Upam, da ti bo sedaj lažje pri srcu, dečko.«

Stanko: »Hvala Vam, oče. Rad odpustim tvorbam praveka ta čudaška imena, da mi le odkrijejo svoja čuda na davno živih bitjih, ki jih — tako upam — hranijo v sebi.«

Oče: »Tvojim željam bo ustrezno v polni meri. Četudi so namreč hribine predkambrijske dobe še primerjati rokopisu, pisanemu v živo skalo, ki so ga pa miši tisočletij s svojimi ostrimi glodači tako rekoč zglodale v popirnat prah, pa prekipava stari vek že precej v svojem začetku najbujnejšega rastlinskega in živalskega življenja.«

Vladi: »Katere današnje živali so neke že živele v tej častitljivi dobi?«

Oče: »Le malo, skoro nič, rastlinskih in živalskih vrst, ki so živele v tem dolgem času, se ni najbrže ohranilo v nasled-

nji srednji vek, ker ne nahajamo v njegovih hribinah takih okamenin; zato je tem težje misliti, da bi paleocoične živali ali rastline živele še danes na zemlji. Če hočemo pravek na splošno označiti, lahko rečemo, da je bila vrsta nizko stoječih, to je malo razvitih morskih živali, tja do rib in pa praprotnic.«

Stanko: »Kaj ne, grozni zmaji so pa že plavali po morju v tistem čudnem času?«

Oče: »Ni bilo še tako hudo, dragi moj. Izmed rastlin nahajamo najprej sledove morskih alg, kmalu pa tudi mogočne cevnote trosocvetke, katerim so se pridružili koncem tega veka še nekateri zastopniki iglavcev in sagovcev. Povej, Ciril, nekoliko o teh rastlinah Stanku!«

Ciril: »Alge so splošno preprosto ustrojene rastline, ki rastejo v večjih množinah po plitvih morjih; a tudi okoli doma jih srečavamo vsak trenotek, če le znamo gledati. Ona zelena prevleka, ki se nahaja na zidu naše šole na severni strani, kjer je skoro vedno senčno in vlažno, zelene pegice na plotu so n. pr. navadne stenske alge, ki obstoje vsaka le iz posamezne stanice. Na videz tako gnusne rumenkasto zelene smetanaste ruše po trpežnih mlakah in gnojnicah obstoje iz krasnitaste alge, spirogire. Zelena ruša, ki pokriva kamenje po naših potokih, je vošerija, modričaste nihalke pa plavajo prosto po stoječih slovenskih vodah. Upam, da ima bratec dovolj umevanja, kaj da so alge.«

Stanko: »Hvala ti, učeni profesor, toda cevnote trosocvetke so mi prava Indija-Komandija. Popelji me vendar tja!«

Ciril: »Ime ti je morda tuje, a stvar poznaš gotovo. Ali res še nisi nikoli videl praprotni in lisičjakovi v gozdu in preslice na močvirnatem travniku? Te rastline so trosocvetke, ker ne rode semena kot pšenica in mak, ampak se pomnožujejo s posebnim prahom, zvanim 'tros'. In ker imajo v svojih koreninah, stebelu in listih tudi cevne povezke, kakršnih mahovi, ki

so tudi trosocvetke, nimajo, zato jim pravimo: cevnete trosocvetke.«

Oče: »Na lisičjak se nemara Stanko ne bo spomnil takoj. S čim pa ometa služkinja vročo peč, preden vsade mati kruh vanjo?«

Stanko: »Že vem, Ona dolga, konopčasta rastlina torej, katere seme se rabi v lekarni kot »čarovna moka«, je torej navadni lisičjak.«

Vladi: »In ko je bila v sosednji župniji nova maša lani, je bilo v vencih vpleteneža vse polno njegovega sorodnika, cipresolikega lisičjaka.«

Stanko: »Dobro se spominjam tistega lepega dne. Iglavce: smreko, bor, jelko in macesen poznam; rad imam tudi 'sago' na juhi, posebno kadar mi hoče nagajati griža. A sago, pravi trgovec, je le škrob (šterka), ki jo pridobivajo iz sagove palme v vzhodni Indiji, ponarejajo pa tudi iz krompirja. Teh dveh vrst rastlin pa menda vendar še ni bilo v praveku.«

Ciril: »Kakor je umeti iz očetovih besedi, ne. A sagovci tudi niso nikake palme, ampak golosemenke ali če hočeš storžnjaki, ki stoje po svoji naravi vmes med praprotmi in iglavci, po vnanji obliki pa so podobni palmam. V gosposkih sobah in na cerkvenih oltarjih je večkrat videti te lepotne rastline, ki jim pravi vrtnar cikadeje (Cycas). Tudi oni krasni palmovi listi, do 1 m dolgi, ki si jih gotovo že videl v mrtvaških vencih, niso od prave palme, ampak od cikadeje.«

Stanko: »Četudi še ni bilo lepih naših senčnatih lip in bukev, hrastov in kostanjev, vendar je dosegla Cvetana že v starem veku visoko stopnjo popolnosti. Kdo bi ji bil zaupal? Upam, oče, da živalstvo ni hotelo zaostati za rastlinami.«

Oče: »Res ni zaostalo. Že v najstarejših plasteh, v katerih nahajamo kake okamenine, imamo pisan živalski svet: od preprostih praživalic, mehovcev in črvov pa do visoko stoječih členonožcev, kamor prištevamo žuželke, stonožce, n. pr. železno kačico, pajke, pred vsem pa za naša razmotrivanja

važne skrluparje ali rake. Večina živalskih rodov se odlikuje s čudovitim bogastvom različnih oblik, predvsem pa z velikansko množino poedincev. Iz starejših treh tvorob (kambrij, silur, devon) poznamo skoro samo ostanke morskih živali, med katerimi so posebno važne: koraljnjaki, morske lilije, ramenožci, brodniku (navtilu) podobne sipe ali glavonožci in troloputci ali trilobitje, red členonožcev, podoben deloma rakom, deloma mokricam (malim prasičkom, ki lazijo po vlažnih krajih, pod desko, v kleti itd.). Tekom starega veka so nekatere skupine, n. pr. troloputci popolnoma izumrli, druge skupine so se močno izpremenile in slednjič so nastale tudi popolnoma nove živalske skupine. Najimunitnejši med temi so gotovo vretenčarji, in sicer nastopijo najprej ribe, potem dvoživke (žabe) in šele proti koncu starega veka tudi plazilci (kuščarji). To bi bil kratek pregled paleozoične flore (rastlinstva) in favne (živalstva).«

Stanko: »Škoda, da še ni bilo prijaznih ptičic in njihovega milega petja; in kako dolgočasno je moralo biti, ko ni bilo dobiti za drag denar sladkega kravjega mleka, ne okusne telečje pečenke in prašičeve klobase, ker še ni bilo sesavcev na svetu!«

Vladi: »Saj pa tudi ni bilo še človeka na zemlji ob onem času, ki bi se bil sladkal s smetano in svinjsko pečico, na to si popolnoma pozabil.«

Stanko (se udari na čelo): »Kako sem vendar nespameten! Saj vendar poroča sveto pismo tako jasno, da je prišel pri stvarjenju človek na vrsto šele proti zadnjemu, šesti dan. Toda oče so omenili nekatera imena, katerih še nisem slišal doslej, praživali in mehovci na primer.«

Oče: »Pomagaj vendar, Ciril, našemu Benjaminu do večjega spoznanja v naravoslovju, da bo mogel z veseljem slediti našim pogovorom!«

Ciril: »Pokazati mu hočem, ko pride topeljši letni čas, zastopnike obeh različnih

debel, ki živita v naših sladkih vodah, dasi jih je brez primere več v morski slanici.

Praživalce imajo to posebnost, da obstoje iz po ene same stanice, dočim so vse druge živali sestavljene iz velikega števila celic. Po naših stoječih mlakah je poleti vse polno čudovite menjačice (Amoeba proteus), ki je ni drugega kot pegica sluzave, zdrizaste tvarine, ki ima pa vsak trenotek drugačno obliko, kakor nekdanji Protej. Njena tovarišica, zalep o čnica ali zelena Euglena pobarva s svojimi trumami večkrat mlake kar na zelenkasto, ker ima v sebi listno zelenilo. Obe ti in še mnogo drugih protozoov, kakor še imenujemo praživalce, lahko opazujemo v eni sami kapljici vode, zajete v mlaki, če nam bodo le dobri atej zaupali svoj dragoceni drobnogled. Kajti le pri močni povečavi (50, 100, 200 in večkratni) je mogoče res kaj videti. A čutil si pa Stanko že večkrat imenitne praživalce: kolikorkrat si imel namreč grižo, tolikokrat je zajedala tvoje črevesje dan kina menjačica (Amoeba coli). Da pa postaneš tudi ti, Vladi, deležen teh prirodnih dobrot, si imel predlanskim v svoji krvi veliko število praživalic mrzličnic (Haemamoeba), ki so besno napadale in razdevale tvoje krvne stanice, ko te je mektala zdaj mrzlica, potem pa zopet kuhala vročina. A hvala Bogu, naš junak je odbil vse mrzlične napade.

Še o meh'ovcih naj rečem katero? Že večkrat smo bili doli pri malem studentu, ki ima tako počasen tek po travniku, da se komaj, komaj opazi.«

Stanko: »Tisto vodico imaš v mislih, kajne, ki je časih po vrhu kar na gosto pokrita s povodno lečo?«

Ciril: »Ravno to. In po teh nežnih rastlinicah visi spodaj, zlasti na prisojnih krajih vse polno meh'ovcev, naših čudovitih zelenih trdoživov (Hydra viridis). Prinesli jih bomo z lečo vred v steklenici domov in opazovali zložno njihovo življenje na našem oknu. Živalca sama je grozno enostavna: majhna cevčica kakor iz gumilastike, z enim koncem pripeta na rastlino,

z drugim, ki ga obkroža po 6—12 nitelovk, pa moleč v vodo.

Krasni pa so meh'ovci, ki živijo v morju; že ob avstrijski obali lahko opazujemo razne morske klobuke, Aurelijo, Tiaro, Obelijo, Aequorejo in druge. Prelepi meh'ovci so morske vetrnice, ki krasijo s svojimi pestrimi cvetastimi oblikami morska tla; najmenitnejši meh'ovci pa so kamenenikorajlniki, ki so nam ustvarili s svojim apnenastim ogradjem velikanska koraljišča, cele otoke, da, cela pogorja, n. pr. severne in južne Apneniške Alpe.«

Oče: »Stanko ti bo gotovo hvaležen za lepa pojasnila, kakor sva ti tudi midva z Vladijem. Zelo me veseli, da se zanimaš tudi za drobno življenje v vodni kapljici, ki kaže dostikrat dobroto in modrost našega Stvarnika v še lepši luči kakor kit v morju in slon v pražozdu. Da vam bodo moje besede o razvoju paleozoičnega živalstva popolnoma jasne, mi je treba povedati kaj malega še o ramenonožcih, morskih lilijah in glavonožcih. Seveda je gola beseda le slab čopič za slikanje takih nam splošno tujih živali, ki bivajo zvečine v morju. Zato si bomo o priliki ogledali glavne zastopnike teh debel v deželnem muzeju, dobro pa je, če večkrat ogledujete barvane slike teh živali v raznih knjigah, n. pr. velikem Brehmu.

Če si hočete predstavljati ramenonožca, zmislite se le na našega slikarskega škržka ali pa na brezobko, ki živita po naših rekah in potokih, pa tudi po stoječih vodah. Dočim pa krijeta škržkovo telo dve lupini od desne in leve strani, so zavarovani le v morju živeči ramenonožci z lupinama od spredaj in zadaj, na trebušni in hrbtni strani.

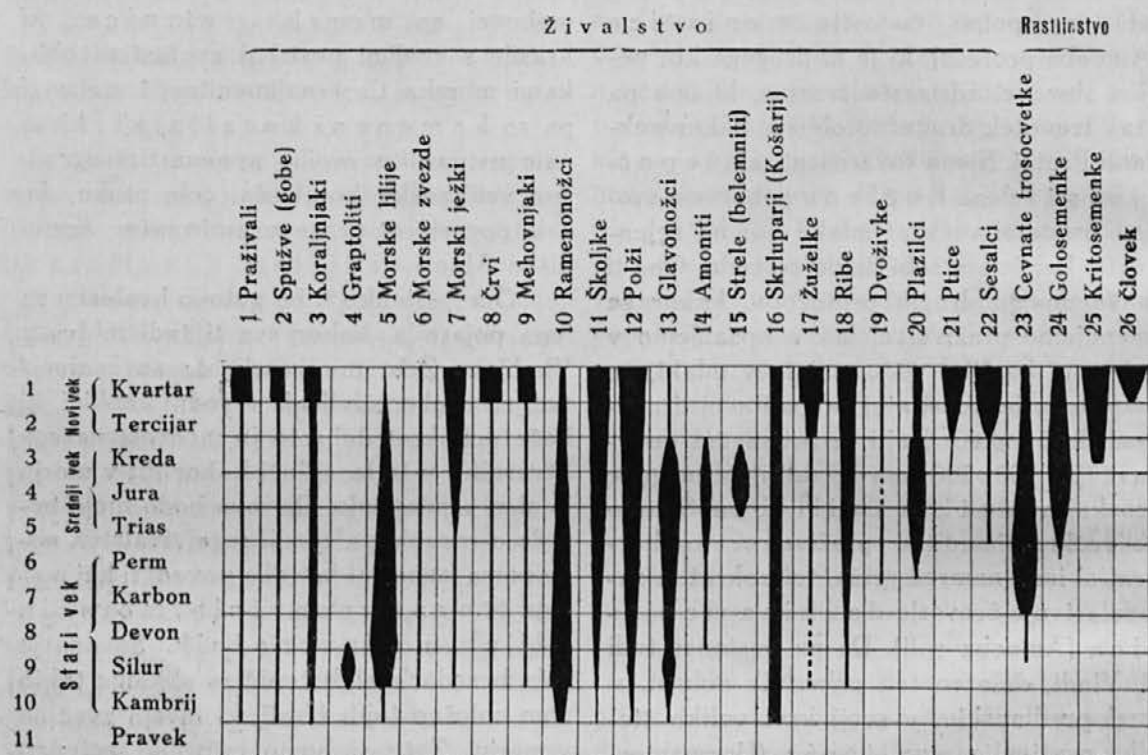
Bodečega morskega ježka ali morsko zvezdo ste najbrže že videli, posušena seveda; kakor ta dva tako so tudi morske lilije iglokožci, ki pa žive danes le še v večjih morskih globočinah in polagoma izumirajo.

Glavonožci pa so čudne morske prikazni, ne polži in ne školjke, pa vendar

mehkužci, ki imajo večjo ali manjšo apne-
nasto lupino, ki ste jo imeli že večkrat v
rokah kot »prašek za zobe«, zmlato seve-
da. Če greste v Trst ali druga primorska
mesta, dobite za malo vinarjev praženo

lepo opisuje prof. E. Fraas v svoji knjižici
»Razvoj zemlje in njenih prebivalcev«.

Evo vam najprej tabele, ki kaže, kako
so bile razširjene živali in rastline v posa-
meznih formacijah ali tvorbah po zemlji!

Razvoj živalstva in rastlinstva v predzgodovinskem času.

s i p o (Sepia), ki vam bo šla izvrstno v slast
kot tečen glavonožec avstrijske Adrije.»

Ciril: »Če so v različnih vekovih izumi-
rale in nastajale vedno nove vrste živali in
rastlin, si je ta razvoj zelo težko predstavl-
jati ter si zapomniti posamezne stopinje
ali faze tega razvoja.«

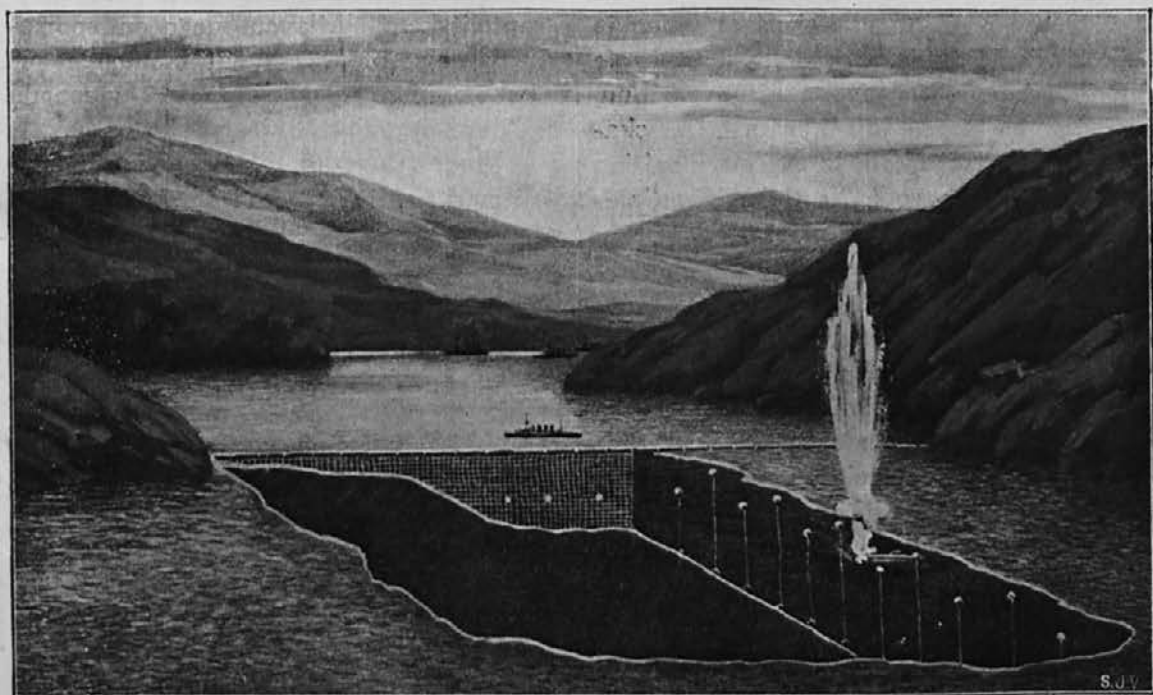
Oče: »Zelo res je, kar praviš. Da vam
pa vse to olajšam in oslajšam, vam hočem
podati najprej pregledno t a b e l o, ki vam
kot nekaka trenutna fotografija pokaže z
enim mahom ves razvoj; dalje vam tudi ne
bom opisaval podrobno vseh živalic in rast-
lin, ki so živele in se veselile v kaki for-
maciji, ampak zadostujejo naj vam nekake
splošne pokrajinske slike za
daljše dobe, ki združujejo v sebi najvaž-
nejše živalske in rastlinske tipe (značilne
prikazni) svojega časa, in ki nam jih tako

Iz te tabele lahko takoj uvidite n. pr.,
da so živele e n o s t a n i č n i c e ali pra-
živalice sicer v vseh dobah, a največ
vrst živi v sedanjem novejšem času. Isto ve-
lja za s p u ž v e ali g o b e in č r v e. K o-
r a l n j a k o v je bilo v starem kambriju
razmeroma še malo, od silura pa gori do
tercijara več, a danes jih je največ. Dru-
gačno sliko pa kažejo m o r s k e l i l i j e ;
že v kambriju se nahajajo, a v siluru in de-
vonu bujno vzcveto, na to pa vedno bolj po-
jemajo in v naših dneh jih je manj, nego jih
je bilo kedaj poprej. Ravno tako, samo da
narobe obrnjena je podoba razvoja m o r-
s k i h j e ž k o v ; s silurom ugledajo beli
dan, v kolikor ga je sploh mogoče videti na
morskem dnu, so do triadne tvorbe nekako
zadovoljni sami s seboj, nato pa se jim za-
hoče po imperializmu (samovladarstvu) v

globočinah, ki ga do naših dni tudi vedno bolj širijo. Bolj čudna je usoda glavonožcev (morskih sip); prikažejo se že prve dneve živalskega raja na zemlji, narastejo v silurju, omahujejo v svoji mogočnosti, pa zopet dvigajo glavo v triasu in juri, da zavzamejo v terciarni in novejši dobi skromnejše mesto, ki jim pristoji. Kar velja za nižje vrste živali, to se razvidi tudi za višje živali in rastline: ribe nastopajo že zelo zarana, v silurju, pozneje v ogljeni tvorbi dvoživke in plazilci. nekateri sesalci

časov, kakor si jo naj predstavljamo na podlagi izkopanih okamenin. Prav težko že čakam na tako sliko.«

Oče: »Pa se zamislimo v življenje naše zemlje ob devonskem času. Pred nami valovi neznano široko morje, ki pa nima globočin, kot jih imajo moderna morja (največja globočina Jadranskega morja = 1000 metrov, Črnega 1870, Sredozemskega 4000, Indijskega 6205, Atlantskega 8341 in Tihega ali Velikega oceana 8960 m). Tu in tam kipe iz morja otoki, ki imajo že precej raz-

Bramba pristanišča pred podmorskimi čolni v tej vojni.

že v triadni formaciji, a prve ptice najdemo v jura-tvorbi. In dočim naletimo na prve listovce šele v kredi, se srečavamo z golosemenskimi strožnjaki že v ruskem permu, praproti in preslice pa so gledale dogodke pradavnih silurskih tisočletij.«

Stanko: »Kako čudovito preprost je vendar tak-le grafičen naris, a vendar kako poln jasnosti in življenja navzlic navidezno mrtvim črtam, ki ga tvorijo. A zdaj, ljubi oče, nam opišite kako pokrajino iz starih

vito rastlinstvo. Po plitčinah poganja vse polno alg, ki spominjajo na današnje haluge, po otokih pa se bohotno šopirijo kot drevesa velike praproti, n. pr. arheopteris in sfenopteris, razne preslice, kot n. pr. kalamarje in anularije, in lisičjeki, kakor luskavec ali lepidodendron, s katerimi bomo imeli v ogljeni tvorbi opraviti mnogo več. Gotovo vas zanima tudi dejstvo, da nahajamo že v škotskem (severno-angleškem) in irskem silurju prevažno gorivo antracit, nastalo najbrže

iz velike množine halug; poleg apnenastih alg ali sifonej sta se veselili v silurju življenja tudi dve kopni praproti, rodea in sfenopteris. V kambriju pa je krila morsko grez prav na gosto najstarejša nam znana rastlina, alga oldhamija, konopčasta rastlina, ki se je delila viličasto, kakor bela omela.«

Ciril: »Da je moralo biti rastlinstvo že precej od začetka živalskega življenja bujno razvito, sem skoro prepričan; vsaj je danes rastlinje podlaga za vse živalstvo in ali imamo vzrok misliti, da je bilo nekdanj drugučne?«

Oče: »Nimamo ga. A zares bujno je bilo življenje, ki je utripalo v devonskem morju ali bolje rečeno na njegovem dnu, kajti večina živali je ali prirasla na skalovje ali pa lazi okoli, le majhna manjšina plava veselo po vodi. Na tleh vidimo najprej obličaste kamne, ki pa rasto venomer: koralnjak stromatopora s sedlastimi stanicami je; vsak brezlični kamen je kolonija (naselbina) tisočev in tisočev mikroskopično majhnih polipov ali trdoživnjakov, ki sedijo v drobnih luknjicah samotvorjenega kamna ter raztezajo kot prezalo morsko cvetje svoje lovčice po hrani.«

Stanko: »Odkodi imajo vendar tako nežne živalce čudno ime 'trdoživnjaki', ki ga nosi tudi naš sivi trdoživ v potoku?«

Gospod učitelj: »Odtod, ker je resnično čudno dejstvo, da lahko razrežeš 1 cm dolgo živalco na kolikor kosov hočeš, ne poginejo ti, marveč iz vsakega kosca naraste zopet nova žival.«

Stanko: »Kaj takega pa še ne! Ali jih je takih ptičev-feniksov živelo še več v stari paleozoični dobi?«

Oče: »Pa še koliko! Cela koraljišča, ki jih poznamo iz češkega, šleskega in štajerskega (Alpe) devona, nam pričajo, kako neverjetne množice teh živalic so morale živeti že v starih časih. Čašasta koralja ciatofilum in mehurjasta koralja cistifilum spominjajo po svojem značaju že na prave koraljnjake, čudno pa nas dirne sicer tako brhka »papu-

č a s t a š k o l j k a« kalceola s svojim tujskim obrazom; koralja sama je sicer ustvarjena zelo pravilno, a njeno stanovanje je učenjakom belilo in mešalo glave: obstoji namreč iz sprednjega dela papuče ali copate, ki ga zapira prav natančno ličen pokrovec, odtod njeno znanstveno ime Calceola sandalina, to je mali čeveljc s podplatom. V silurski tvorbi pa so igrali na prvi klarinet »popisani kamni« ali graptolitje, ki so bili najbrže koraljnjaki, spominjajoči na moderno (današnje) morsko pero (Pennatula), a nam niso zapustili živih potomcev, dasi so si postavili v graptolitskem škrlavcu mogočen spomenik, ki daleč prekaša sloviti monument pri Lipskem, ki so ga odkrili l. 1913. v spomin na bitko narodov 1813.«

Vladi: »Morske lilije ste tudi imenovali med živalimi starega paleozoika, ljubi oče.«

G. učitelj: »Prav imaš, sinko. Morske lilije sestavljajo v devonskem morju bujne gozdove, ki so prospevali tako bohotno, da so ustvarjale njihove razpadajoče čaše in peclji mnogo metrov debele plasti krinoidnega apnenika (krinoideje so morske lilije). Starodavnih cistidej z okroglim ali kolutastim telesom in slabo razvitimi rameni, pokrite z mnogoštevilnimi ploščicami, ki so živele v spodnjem (zgodnjem) silurju, ne opazimo več, zato pa toliko več (230 vrst) prelepih cipresastih in čašastih morskih lilij (Cupressocrinus in Poteriocrinus), ki so dosegle v poznem silurju že vrhunec svoje slave. Izmed iglokožcev vidimo tu in tam tudi redkega morskega ježka in kak kačji rep ali ofiuro (morska zvezda), kako menjavata prostor s svojimi sesalnimi nožicami.«

Stanko: »Tudi glavonožci in ramenožci se postavljajo v najstarejših treh tvorbah s prilično debelimi črtami na naši grafični tabeli; najbrž so govorili važno besedo o morski politiki tedanjega časa?«

Oče: »Ko gledam v duhu devonsko morje, vidim plavati po vodi številne lupinaste sipe navtolide (brodnike) s po-

polnoma ravnimi lupinami; to so premo-rožci (ortoceras); z njimi se skuša »škofo-va palica« (lituites), ki je samo na zadnjem koncu nekoliko zakrivljena. Cirtoceras (zakrivljeni rog) in vrčasti askoceras lazita s kačastimi lovkami počasi po fleh z glavo navzdol, z lupino in telesom navzgor, zato glavonožci. A v devonu glori-ja glavonožcev že močno potemneva. Le pomislite, otroci: V silurju nastopa brodnik kot nov člen živalskega sveta, in sicer takoj s cesarskim pompom, v nič manj nego 1800 različnih vrstah! V gornjih pla- steh iste tvorbe doseže tudi svoj vrhunec, a potem gre od veka do veka vedno bolj rakovo pot. Premorožci, ki so jih izkopali na Švedskem, so bili po 1 in pol do 2 m dolgi. V devonskem morju pa stopi na mesto brodnikov že nov red: a m o n i t j e, katerih prva zastopnika sta g o n i a t i t in k l i m e n i j a. Le-tej so bile najbolj povšeči pokrajine sedanje južno-zapadne Anglije; belgijsko-nemško Porenje in pa — čujte! — okolica Gradca na Štajerskem, kjer so nekdanj prebivali samo naši slo-venski pradedje. Kaj da je bilo lepim kli- menijam tako povšeči pri nas, še ni nikdo razložil.

Tudi školjkam podobni ramenonožci so važni prebivalci devonskega morja. Izmed 1400 vrst te tvorbe vidimo s p i r i f e r j a (zavojenosca), kako se pritrja s svilnatimi nitimi bisovnicami kljunati del lupine navzdol, na kamenje.«

Vladi: »Odkodi pa ima ime z a v o j e - n o s e c t a lepa živalca, oče?«

Gospod učitelj: »Kakor vsi rameno- nožci ima tudi spirifer dve lupini, hrbtno in trebušno, znotraj pa nosi še dva nežna, apnenčasta zavoja ali spirali, na katerih so pritrjene škrge, ki niso niti nože, niti ramena, vsled česar je ime 'ramenonožec' popolnoma napačno izumljeno. Razen spi- r i f e r j a vidimo še s o v i n o g l a v o ali stringocefala, poleg njega pa še cele druge družine ortidov (400 vrst), spiriferidov in terebratulidov, ki so oživljali v orjaških množicah posebno silurska morja, v kate- rih jih ni bilo nič manj kot 2600 vrst. Do-

čim so njihove lupine iz apnenca in imajo na robih zobce, s katerimi se zaklepajo, je pa večina kambrijskih ramenonožcev brez zobcev in njihove lupine so rožene. Častit- ljivi so ti podaniki kambrijskega sveta, ker so nam dali najstarejšo okamenino ali fo- sil, komaj 1 cm dolgo rjasto l i n g u l e l o (jeziček), zanimivo toliko bolj, ker se je ohranilo par oblik te prastare živalske skupine do današnjih dni skoro brez izpre- membe v morju, n. pr. jezikovka (lingula) v Indijskem oceanu. V devonskem morju se ne manjka praživalic, n. pr. radiolarij, povsodi tiče školjke v mehkem blatu in veslarijo zložno morski polži-škrgarji. A njih število ne pomenja nič, ako ga pri- merjamo z velikaši starega paleozojskega morja, s t r o l o p u t c i ali trilobiti. Povsodi vidiš te čudne uganjke, ki jih ne premore več moderno morje, deloma pla- vajoče, ali lazeče po dnu ali zvite v klop- čič kot ježe.«

Stanko: »Zakaj pa so naredili tem ,de- setim bratom' iz živalstva ime troloputci?«

Oče: »Te rakom podobne živali so se delile po dolgem in poprečno v po tri dele, zato nosijo po pravici svoj priimek. A če- tudi živi v devonskem morju še 200 vrstā, vendar peša njihovo gospostvo v morju, kar vam postane takoj jasno, ako izveste, da je živelo že v kambriju izmed 700 zna- nih živalskih vrst celih 300 vrst trilobitov; od malega 2 mm dolgega paglavčka a g - n o s t e k a (neznančka) pa do 1/2 m dol- gege Goljata č e š k e g a č u d a k a para- doksida; še bolj pa so se čutili troloputci za ‚Herrenvolk' v silurskem morju, v ka- terem živi do 1600 vrst raznih velikanov iz družin azafa, fakopsa, dalmanita, dej- fona in drugih. Nekateri imajo velike, iz več stotin majhnih leč sestavljene oči, dru- gi pa so bili popolni slepci. Kot skrluparji ali košarji so nosili večinoma viteške oklepe na glavi in repu, med njimi pa gibljive obroče srednjega trupa, da so se mogli zvi- jati zavoljo varnosti pred požrešnimi so- vražniki navtilidi (brodniki), ki so prežali nanje od vseh strani. Izmed silurskih tro- loputcev so v devonskem morju še pri

polni moči evripteridi (širokrilci) in slimonije, ki so po svoji obliki in velikosti (do 2 m dolžine) prištevati pač med najbolj čudne klativiteze izmed brezvrentenčarjev. Na koncu telesa nosijo nekako želo ali ost, poleg dveh velikih sestavljenih oces imajo še dvoje enostavnih, na spodnji strani pa šest parov nog, od katerih je en par pretvorjen v krepke veslake, le angleški kreljutec (pterigot) ima na prvem paru nog močne klešče, rep pa je loputast.«

Ciril: »Tudi ribe bi bili že lahko lovili na trnek ob devonskem obrežju, kaj ne, oče?«

Gospod učitelj: »To veselje bi vam privoščil iz srca, a kopati se v devonskem morju bi vam ne bil nikoli svetoval. Zakaj v njem je mrgolelo skoro gotovo morskih somov, katerih hrustančasta ogrodja se nam sicer žal niso ohranila, zato pa tem več groznih zob iz žrela in krepkih bodic iz njihovih plavuti. Toliko lepše vam pa slika domišljija čudaške ribe-oklopnjače (plakoderme) in pa sklenoluskavke (ganoide) devonskega morja. Sicer res nastopajo ribe že v poznem silurju, a le kot redki gostje; v devonu pa posvetijo nenadoma kot blisk na temnem morskem nebu s skoro stotino vrsta. Med nežnimi halugami se motovili na pol plavajoč, na pol plazeč čudaška pterihthis (krilata riba) in nerodna kokosteja (krog in krog okostenela), nad njima pa se ziblje v prečudni lahkotnosti meduzit, krasni morski klobuk kot starodaven Zeppelin, ki se posmehuje nerodnim tadanjim ribjim avtomobilom naših oklopnjač.«

Vladi: »Oklopnjače so vendar naše velike, z mogočnimi jeklenimi ploščami obite bojne ladje, kako pridejo starodavne ribe do tako imenitnega imena?«

Oče: »Z večjo pravico nego si misliš. Ali ne poznaš pregovora: Kdor prej pride, prej melje? In ribe-oklopnjače so nosile mogočne kostene oklepe na glavi in prednjem telesu stotisoč let poprej, nego se je moglo sanjati kakemu človeku o naših avstrijskih oklopnica, angleških drednau-

tih in nemških podmorskih U-čolnih. Ladjetesarski inženirji se pridejo lahko res k devonskim ribam učiti, kako se varno zavaruje oklopnica: dočim ima cefalaspis (glavooklopnica) samo glavo zavarovano z velikim, polkrožnim oklopom, krijeta pri peraspidi dve veliki, izbočeni ploči glavo in trup od zgoraj in spodaj, pri pterihthis pa obstoji glavni in telesni oklep iz večjega števila majhnih, trdno skupaj zloženih in z zvezdami okrašenih pločic, zadnji del trupa pa krijejo pri vseh sklenaste (iz steklovine) luske. Kakor tiči rak-samotarec z mehkim zadkom v izpraznjeni lupini polža voleka (murex), tako so bile najbrže tudi devonske oklopnjače zarite z zadnjim telesom v pesek in blato, kjer so prežale na svoj plen; vsaj rijejo naši jadranski jesetri še danes kot nekdanje ribe na podoben način po blatu in v obojih se pretaka sorodna kri.

Pa tudi prave ribe že vidimo plavati v devonskem morju. Knez Holoptihij (Holoptichius nobilissimus) je ime temu sorodniku modernih belug in jesetrov, ki se potikajo po Črnem morju in Atlantskem oceanu in dobavljajo zapravljevemu svetu dragoceni kaviar (ikre), pa tudi dobro meso in ribji klej. Od naših navadnih rib se loči Holoptihij (popolna čopopluta) v tem, da ima čopaste plavuti, kakor novodobne sklenoluskavke, ima pa tudi on prevlečene luske z blestečim ganoinom, okostnica pa je še hrustančasta.

S to ribo smo prišli do viška devonskega življenja, kajti o dvoživkah še ni duha, ne sluha, kakor tudi o plazilcih ne.«

Ciril: »Prelepa hvala vam, ljubi oče, za ta interesantni vpogled v davne čase življenja na naši zemlji, o katerem se nam do danes ni niti sanjalo.«

Vladi: »Iz srca se pridružujeva Ciri-
lovi zahvali tudi midva s Stankom, dasi si ne moreva prikriti, da nama je bilo nekako tesno pri srcu, ko sva imela pred očmi vedno in vedno le skrivnostno vodovje morja, ki mu nisva vajena.«

Oče: »Le potolažite se, ljubi moji. Godi se vam pač podobno, kakor se je

godilo slavnemu Kolumbu, ko se je vozil po brezkončnem morju, nekega jutra pa nenadoma zagledal kopno zemljo, otoček, ki mu je dal v solzah hvaležnosti do Boga ime 'San Salvador' (Sv. Odrešenik). Nič bolje nego vam se je godilo in se še godi tudi slovitim zemljelovcem, predno prispjo preko prvih treh nevljudnih paleozoiških tvorb do karbona (oglene tvorbe). Poslušajte le, kako govori geolog Fraas, varuh prirodnoznanstvenega muzeja v Štutgartu: 'Kakor mornar, ki je vozil tedne in tedne po morski tišini, zavriska ob pogledu na

kopno zemljo, tako tudi zemljelovec, kadar se prekoplje skozi silur in devon, te tvorbe neskončno širokega pramorja gori do oglene formacije. Zemlja, suha zemlja! uka radostno. Četudi je ob bregovih še polno močvirij in barja, vendar je vesel, ker ve, da bo našel poleg morskih tudi lepo število kopnih usedlin z njihovimi okameninami, in »razlika vedno mika.« Kopne rastline in živali suhe zemlje nam pokaže naš nadaljnji panorama (razgled), kajti prišli smo do vrat kraljestva č r n e g a p r e m o g a.«

PAVEL PERKO: KAPRICE.

Študija.

Ko je prinesel skledo na mizo, se je zganilo tam ob peči, in glava, drobna in neznančna kakor otroška, se je pomolila izza vzglavja:

»Ali je kuhano, Andrej?«

»Je. Močnati riž sem napravil.«

»Ah prav je... Močnati riž tako rada jem —«

Hvaležen pogled je šel preko blazine do Andreja, ki je bil tako dober in potrpežljiv, da je celo kuhal, ah, in to že pol-drugo leto, namesto nje...

»Kako se mučiš, Andrej... Celu kuhati moraš, ker sem bolna.«

To je bilo vselej, kadar je skuhal in prinesel na mizo.

»In tako si se navadil kuhati! Močnati riž skuhaš celo bolje, kot sem ga jaz ali kot ga je Marica.«

Tudi to je bilo vselej, kadar je prinesel na mizo. In vendar je vedel, da bo navzlic temu komaj pokusila. Zadnje čase je jedla komaj toliko, da se je preživela.

»Oh, zakaj ni več Marice! Potem bi ti vsaj kuhati ne bilo treba, Andrej.«

Glas ji je bil tih in slaboten. Ali je bilo res, ali se je le zdelo: zadnje dni je prišlo v glas nekaj piskajočega in tenko hripavega... Tako barvo bajne dobi glas jetičnih,

kadar jim gre proti koncu... Vselej, kadar je izpregovorila, je poslušal pozorno.

»Oh, Andrej, zakaj je ni; zakaj je ni?«

»Ivana, ne toži, ne toži vedno o Marici! Saj veš, da lahko kuham. Kaj bi tisto! Ko zopet ozdraviš, potem boš pa zopet ti. Naj kuha že ta ali oni, da je le skuhan.«

»To že, to že —« ji je piskalo; in kašelj je naletaval, da so se solzile oči, »pa vendar, Andrej... Ti bi lahko šival in s šivanjem zaslužil —«

»Saj tako tudi šivam. Ali ne šivam? Kaj me neki zamudi, če skuham parkrat na dan; saj kuham itak le zase. Ti, Ivana, tako ne ješ, da bi bilo imena vredno.«

Hotela je ugovarjati, pa kašelj ji je vzel besedo. Moral ji je pomagati, da se je sklonila na vzglavju. Sunkoma se je oddihala. Ob sencih se je pokazalo par žil in žilic, v katerih je kljuvalo in utripalo... Suha in neznančna je bila že od nekdanj; bolezen jo je posušila docela. To je bila le še koža, ki je pokrivala kosti na obrazu. In še koža je bila malone prozorna. Sedaj in sedaj bo ostala le še lobanja, mala in neznančna — kakor je bilo vse na njej majhno in neznančno...

In vendar: v to se ni mogel zamisliti, da bi umrla... Da bi je več ne bilo tam ob

peči in da bi se nikdar več ne dvignilo, ko bi prinesel jed na mizo... Tako se je bil privadil njene nadložnosti, da bi se mu zdela izba gola in pusta brez nje...

»Ali je bolje, Ivana?«

»Bolje — je rekla z oddihom. Zdelalo jo je. Z zaprtimi očmi mu je slonela ob roki.

»Sedaj boš jedla, jeli?«

»Andrej, ne morem.«

Saj je vedel! Kakor vselej!

»Pa vendar, Ivana! Nekoliko bi se prisilila. Vsa boš oslabela!«

Nič ni pomagalo. Niti dotaknila se ni jedi. In vendar od zjutraj ni bila še pokušila kaj gorkega!

Oči je imela zaprte; obraz ji je bil bled in skoro mrtvaški... Da ni gibala z ustnicami, bi jo bil imel za mrtvo.

»Andrej, zakaj sva jo pustila od hiše?« je šepetala komaj slišno.

»Koga sva pustila od hiše?«

»Marico. — In Matiju sva jo dala... Ali ne veš, da jo tepe?«

Ob zadnjih besedah je odprla oči in ga pogledala: pol v prepričanju, pol v strahu in negotovosti.

»Kdo jo tepe? In koga? Ivana, kaj vendar govoriš?«

»Kdo jo tepe? Ali ne veš, da jo Matija tepe? Marico!«

Dvignila se je napol in plašno pogledala po kotih. Potem mu je skrivnostno pošepnila:

»Marico tepe! In takemu sva jo dala, Andrej! Pomisli, ali ni bilo greh, da sva mu jo dala?«

Tedaj pa je šlo Andreju preko obraza kakor razumevanje... In vzdihnil je, in nekaj kakor solza se mu je stisnilo skozi trepalnice...

»In kje si izvedela, da jo tepe?«

»O,« je hitela, »dobro vem, da jo tepe. Ti morebiti ne verjameš, ker si neverjeten. A vendar, meni se je sanjalo, da jo tepe in jo res... Pomisli, Andrej: on tak velikan, ona pa kakor pišče nasproti njemu... Pa jo tepe! Uboga revica! Zakaj sva jo dala Matiju?«

Bila je v ognju. Prav kakor vselej, kadar jo je napadla kaprica. In kaprica je bila to, in nič drugega! Kot že tolikokrat! Dobro jo je poznal! Kaj je ne bi!

»Ivana, morebiti se pa motiš,« ji je ugovarjal; toda rahlo in od daleč...

»Kaj? Motim? O ne, Andrej, ne motim se,« je hitela v navdušenju. Kašelji ji je ustavil besedo.

»Pomisli Ivana, še oni teden sem bil tam; saj veš, ko sem nesel obleko Matiju. In Marica me je spremila do Lazov in še pri odhodu je rekla, da je Matija miren, in da je dober do nje.«

»Seve, seve, ker noče izdati. Jaz pa vem drugače... Andrej, jaz pa vem, da je reva pri njem, in da si domov želi; samo povedati noče!«

»Meniš?«

»O res, Andrej! Res! O —!«

Da, da! To je bila kaprica! In zopet bo najbolje, da ji ne ugovarja. O, dobro ve, kako je treba! Pritrjevati ji mora; tako od daleč in tako napol... To ji polagoma zaobrne misel, in potem je zopet mir za nekaj časa... O, poznal jo je! To je bila njena bolezen, njena nadloga!

»Zato pa, Andrej,« je nadaljevala, »kaj ne, tepsti je ne pustiva?«

»Tepsti je ne pustiva!« je pritrdil.

»Zato pa mora domov,« je povzela živahno.

»Domov?« se je začudil Andrej. Pa že v naslednjem se je spomnil, da se ne sme čuditi...

»Seve,« ji je pritrdil, »če jo tepe, potem naj pride domov.«

Za hip jo je osupnilo. Zakaj ji ne ugovarja? Saj bi ji vendar moral ugovarjati!

»In pri nama bo,« je povzela, »in bo kuhala, ker ti, Andrej, imaš svojega dela dovolj!«

»Jaz lahko kuham, ker sem zdrav. A ti si bolna in bi potrebovala njene potrebe...«

»Ne, ne!« je hitela, »zame je dobro tako... Zavoljo nje mi je — zavoljo Marice, ker jo tepe... Ali ni to grozno, Andrej? On tak junak, ona pa...«

»Ona je slabotna, to je res. Bila je taka že izmlada... Sedaj pa, Ivana, sedi in jej. Počakaj, da ti pomorem.«

Prijel jo je z obema rokama in jo dvignil do vzglavja kakor otroka. Vselej, kadar jo je dvignil, je bila lažja in neznatnejša. Enkrat, tako je mislil, se mu bo teh par koščic sesulo v rokah in potem... Potem bo ostal sam samcat v vsej veliki hiši ponoči in podnevi...

»Ali zakaj ne ješ, Ivana?«

»Ne morem... Ne morem,« je stokala in lezla na kup.

Zaskrbelo ga je, kaj če jo je prijelo zaresno? In sedaj, ko ji ni bil še niti dopovedal, kako je z njo in njenimi kapricami... Namenil se je bil, da ji enkrat pove naravnost, kako ji on pritrjuje samo navidezno in kako ga to prav za prav peče, ker mu je, kot bi jo varal... Njo, ki je že itak vsa revna in nadložna... Olajšal bi si — se mu je zdelo — njo pa bi morebiti izmodrilo in navedlo na boljše...

»Ivana, ali grem po Osredkarico, da bo pri tebi?«

»Ni treba. Samo trudna sem.«

Zaprta je oči in zopet je dihala mirno in enakomerno. Bila je pač trudna in potrebovala je počitka. O, taki napadi so jo zdelali vselej.

Sedel je k stroju in začel šivati.

O, te kaprice! Koliko in kako čudnih je že imela. Kaj ji že ni vse hodilo na mar glede Marice!

Ko je bila Marica stara komaj šestnajst let, že jo je bila hotela spraviti v samostan. Po vsej sili! Ni si dala dopovedati, da je dekle še premlado ter se še ne more reči, ali ima poklic ali ne. No, ko je začel siliti tudi on — na videz seve! — tedaj se je oklenila dekleta, češ da ga ne pusti... Ko je bilo dekle za možitev in je bil Matija človek kakor nalašč, ga je Ivana odbijala prav zato, ker se ga Marica ni branila in ker je bil tudi on za Matija. Kakor hitro pa je začel hvaliti Petrona iz Suše, ki se je tudi ponujal Marici, tako hitro je izpremenila misel in se zavzela za Matija... Smešno. Ko sta Matija in Marica dobila

prvo punco in so jo krstili za Rozalo, jo je to hudo razburilo. Z vso silo je hotela, da naj gre in jih pregovori, da izpremenijo ime v Emerencijano. Prav takrat je brala v življenju svetnikov o Emerencijani. Pa je vedel, kako bi čudno bilo, ako bi sedaj po krstu hodili okrog gospodov in izpreminjali ime. Potem: da je ime tako, da bi ga ljudje niti izgovarjati ne znali ter bi ga pačili po svoje. Ko vse to ni nič pomagalo, se je navidezno vdal in hvalil Emerencijano. To je izdalo. Emerencijana je bila pozabljena...

Tako je šlo že od nekdanj. Poznal jo je. Bila je kot otrok. In kot z otrokom je bilo treba ravnati ž njo.

O, tako se je bil privadil njenih kapric, da bi se bil čudil, ko bi bilo minulo pol leta brez kake posebnosti...

»Andrej!«

Vstal je in stopil do postelje.

»Andrej, ti jo moraš rešiti! Obljubi mi, da mu jo vzameš in jo pripelješ domov.«

Dvignila se je na vzglavju in ga gledala iskreno in proseče.

»Kaj pa, če je Matija ne bo pustil?« je ugovarjal.

»Kako da ne?« se je čudila. »Zakaj bi je ne pustil, ker jo mora!«

»Matija je močan, to veš; jaz pa —«

»O, nič ne skrbi, Andrej!« ga je tolažila, »takole naredi in vse bo šlo gladko. Poslušaj me, Andrej. Ali poslušas?«

Sklonila se je više, da ga je videla v obraz, če jo posluša. Andrej je poslušal.

»Andrej, jaz sem vse natanko premislila... Ti prideš do hiše in vstopiš... Ali si razumel?«

»Da. Ko pridem do hiše, vstopim —«

»Ne, ne!« je hitela, ker se je domislila boljšega. »Vstopiti ne smeš! V veži pred vrati postoj in poslušaj. In ko boš slišal, da jo pretepava in bo Marica na pomoč vpila... Ali slišiš, Andrej?«

»Slišim. Le povej.«

»Ko bo Marica na pomoč vpila, tedaj odpreš in — in — O, to je hudo Andrej, da sva mu jo dala! Zakaj sva mu jo dala?«

Pokrila si je obraz z rokama in zajokala.

»Ivana, prosim te, pusti take misli, ki te samo vznemirjajo... Ne skrbi za to, saj storim, kakor boš hotela. Samo pomiri se.«

Polagoma se je umirila. —

»Potem. — Kaj sem že hotela reči? — Da, Andrej... Potem stopiš noter, jo primeš za roko in jo odpelješ... Veš: to ga bo iznenadilo tako, da si ne bo upal braniti... In ko bi hotel braniti, tedaj mu poveš, da si ga sam zalotil, ko jo je pretepeval, in da boš lahko pričal in prisegel zoper njega. To ga bo potrl in... Andrej, ali ne bo dobro tako?«

Pogledala ga je kakor v zmagoslavju. Dvoje rdečih peg se je pokazalo na licih in obraz ji je bil mlajši in živahnejši.

»To je vse dobro, Ivana; samo utrudila si se. Ali bi ne zaspala nekoliko, da se odpočiješ?«

»Kje? Kako?« je ugovarjala in se čudila, da sedaj govori o spanju, ko je vendar treba misliti na Marico.

»Pa vendar —, Ivana, poskusi...«

»Ne, ne! Andrej, poslušaj me! Potem jo odpelješ. Drugi dan pa pošljeva voznika, da pripelje njeno skrinjo, obleko, posodo... Vse, vse, kar sva ji bila dala za doto. — Jeli, Andrej?«

»Seveda, Troha je najboljši voznik.«

»Troha —?«

»Troha! Najboljše konje ima. V Lukovici je kupil novo kobilico, lepo in močno... In pa trezen človek je Troha in rad gre in ne ugovarja —«

»Rad gre in ne ugovarja —« je ponavljala za njim. Nekaj jo je medlo in motilo...

»Dve besedi mu rečem in takoj bo voljan... Toda Ivana, riž bo mrzel. Ali bi ne pokusila nekoliko?«

Povesila je glavo ter čudno hitro utihnila. Tok misli se ji je bil pretrgal... In to jo je zmedlo! — Kaj je že prav za prav hotela? O čem je že bilo govorjenje? — Trudila se je, da se domisli, a se ni mogla. Hotela je leči nazaj; a ker je Andrej le ponujal skledo, je vzela žlico in zajela parkrat. Ni šlo.

Andrej je odnesel skledo in sedel k stroju.

»Potem bo Marica kuhala in ti postregla,« je začel Andrej. »Za take reči je ženska ustvarjena, in zna vse bolj kakor moški.«

»O Andrej, ne govori tega! Ti mi postrežeš, da mi bolje ne moreš. In tudi skuhaš dobro. Samo jaz sem slabotna in bežna...«

»Kuhal bi še. Le kruh peči: to je bolj žensko opravilo. In ravno sedaj — Ivana — bi bilo treba zamesiti in za peko pripraviti... Če pa pride Marica, potem je to kakor nalašč...«

Gledala ga je začudeno. Kaj govori, o čemer ga prav za prav niti ne razume! Da bi Marica pekla? Ko že šest let ni! Ali se ne bi ljudje čudili, ko bi jo videli — ? Ko je že šest let niso!

»Troha ima pa tudi vozove za to« — je pravil Andrej. »Tisti tajselj z zelenimi legnarji, ki ga mu je izdelal Karlinovec... Na tak voz se naloži kot bi naložil na vagon —«

Ah, o čem danes Andrej govori! O vozovih, o vagonih... Kako da je prišel na to misel? Ali nista poprej govorila vse kaj drugega? Kaj sta že govorila? Ko bi se le domisliti mogla!

»Andrej, o čem sva govorila poprej? Tako sem pozabljiva.«

»I —! O Marici!«

»O Marici? Je že res! O Marici!«

Za hip je hotela oživetiti; toda Andrej je ni pustil do besede.

»Na tak voz — povem ti, Ivana — bi se lahko naložila cela bala!«

»Cela bala — cela bala...«

Kako je to čudno, da govori Andrej o vozovih in o bali.

»In bova naložila omaro: tisto, ki jo je bil naredil Valentin iz Kranjega brda. Tisto postavimo zopet tja k oknu, kot je stala tiste dni pred poroko. Tam ob oknu naj stoji; prostor ima in podala se bo, ker je kót prazen in dolgočasen...«

Sedaj ga je razumela. O Maričini omari govori. Ah da! Če bi prišla Marica domov, bi prišla z njo tudi omara; tista, ki jo je bil naredil Valentin iz Kranjega brda. In tam

v kotu naj bi stala, ker je kót prazen in dolgočasen . . .

»Andrej, ti praviš, da je kót prazen in dolgočasen . . . Pa je pripraven, kadar koga strižeš! Zato ker je pri oknu.«

»Saj strižem lahko tudi pri mizi. — Potem pa: njena posteljna oprava! — Ali še veš, Ivana, kako lepo posteljno opravo je imela? Odeja iz rdečega tibeta, ki je bila rahla in voljna, a težka obenem. Pa deset parov rjuh iz domačega platna, ki sta ga

bi bilo enkrat še tega konec! — Kaj, ko bi jutri res stopil k Matiju in Marici ter jima povedal . . . Potem bi prišli vsi trije in ji dopovedali rahlo in obzirno . . . kdo ve: morebiti bi jo ozdravili za vedno?!

»Andrej, zakaj tako hitiš?«

Glas ji je bil mrtev in slaboten; malodušnost in strah sta trepetala v njem . . . O, čisto kakor vselej!

»Ta jopič moram izgotoviti Ogradarjevemu; saj veš, da je priganjal že pred

Samostan Klosterneuburg.

bili napredli tisto zimo pred poroko. — Tista odeja, gorka in voljna, bi bila zate kakor nalašč . . .

»Zame, Andrej, je dobra tale. Mraz mi ni; saj je pri peči. — Ah, Andrej; kako sem jaz trudna, trudna . . .«

Obrnila se je k peči in je zatisnila oči. Utrudilo jo je govorjenje; saj to je hotel. Zaspil naj, da se odpočije; ko se prebudi, bo drugačna . . .

Zopet mu je bilo laže; ker šlo je po načrtu, kakor vselej . . . Le ko bi se mu reva ne smilila! Da jo mora tolažiti takole — takole po ovinkih . . . O te kaprice! Da

tednom. Ko pojdem k Trohu, ga mu ponešem z eno potjo —«

»Po kaj pojdeš k Trohu, Andrej?«

»I — da naprosim za voz!«

»Za kakšen voz, Andrej?«

»Ali nisva rekla, da bo Troha vozil Maričino omaro?«

»Ah, se že spomnim, Andrej! Toda — O, kako sem jaz pozabljiva!«

Z obema rokama si je zakrila obraz in se obrnila k peči, da bi jokala . . .

»Čemu jokaš, Ivana? Ali se nisva zmenila, da pojdem po Marico?«

»Zakaj pojdeš po Marico?«

»I — če jo tepe . . .«

»Kdo jo tepe? Ah, Andrej, saj jo . . . Saj je pa morda ne tepe! Meni se zdi, da je ne tepe . . .«

Bila je bleda ko smrt. Ob sencih je utripalo; krog ustnic se je zategnilo ob vsakem dihu. Bilo je, da jo umori, če se kako ne zaobrne. —

Tako jo je zdelalo vselej. Do onemoglosti jo je utrudilo, predno se je zaobrnila misel. O, to je bilo hudo!

»Ivana —!«

Ni se premaknila. Niti oči ni odprla.

»Ivana, jaz grem po Osredkarico. In potem stopim do Matija in —«

V hipu mu je prišla misel, da bi pustil Osredkarico pri njej, sam pa bi pohitel še ta večer do Matija in mu razložil, kako in kaj . . .

Pograbil je klóbuk in hitel proti vratom.

Ko je pritisnil na kljuko, se je bolešno zganilo tam ob peči.

»Andrej! Slišiš, Andrej?«

Glas je bil zopet naraven. Tudi v obrazu je bilo videti več življenja.

»Andrej, prosim te, ne hodi! Saj Matija — o — Matija je dober človek . . . Kako da sem mogla to misliti! Matija je ne tepe!«

Oči so se ji orosile, in dvoje rok, suhih in slabotnih, se je stegovalo naproti, kakor da ga hočejo zadržati . . .

»Saj ne grem, Ivana! Saj sedaj je vse dobro!«

In bilo je tako kakor vselej. Drugi dan je bila zopet pametna in dovzetna. Sedela je na postelji in brala; pa tako mirno in tako tiho, da je komaj vedel, da je pri hiši. Le v lica je bila bledejša. In pa iz oči ni hotelo izginiti nekaj, kar je spominjalo na včerajšnjo zmedenost. To znamenje v očeh je podržalo včasih po cele dneve, preden se je izgubilo popolnoma . . . In v takem stanju: ali je mogel z besedo na dan? To bi jo potrlo in vznemirilo do nevarnosti! — Ne, tega bi ne zmogel za nobeno ceno!

FR. OMERZA: L. 431. PR. KR. IN L. 1916. PO KR.

(Tukidides, II. 34 — 47.)

Tu ga (Hektorja) obkolijo žene in tekajo hčere Trojancev, vse ga vprašujejo vprek po stričnikih, bratih, sinovih in po soprogih preljubih. A vsaki po vrsti je rekel: »Moli k bogovom!« Saj mnogim je bila usojena žalost.

Svetovna vojska! Koga ne pretrese ta beseda, če pomisli, koliko gorja je že zanesla v marsikatero hišo, koliko grenkih solz je že iztisnila iz marsikaterega ljubečega očesa, ki ne vidi več svojega dragega! Odšel je, a ne pride več. Kot da opeva sedanje gorje, ti sežejo globoko v srce besede Ajshilove, ko govori v Agamemnonu zbor o trojanski vojski:

Kar môž iz grške zemlje sploh odšlo je v boj, ni hiše, láhko pravim, kjer ni žalosti, a bol ta v srcu tli samó.

K ó g a tja si poslal, veš;
toda mesto junakov
vrne vrč in pepel nazaj
v hišo zopet se vsako.
M e n j a l e c kruti Ares — ne zlata — t e l e s,
ki tehtnico drži u boju suličnem,
sorodnikom iz Ilija
odpošlje vroč, t e ž á k pepel,
za mnoge grenkih vir solzá,
ko vrne p r a h namesto môž
in z njim napolni vrč k r a s á n.
Oni tam okrog zida
v grobu zemlje trojanske
mirno spijo, mladostni cvet,
v zemlji tuji zmagalci.

Ali se ti ne zdi, da od izbruha vojske sém traja le e n dan — vseh vernih duš dan? Z žalostjo nas navdaja misel, koliko mladih življenj je že pogubil nenasitni Ares; toda zavest, da so padli ti mladeniči in može kot junaki, da so padli za domo-

vino, nam slajša gorje, da razumemo besede:

Za dom umreti slast je, velika čast.

Zamislimo se nazaj za približno 2000 let! Zima l. 431. pr. Kr. r. se je začela v Atenah. Po mestu se vije dolga vrsta vóz in ljudi, ki jih spremljajo. Veličasten pogreb vidiš pred seboj, pogreb junakov, ki so padli v prvem letu peloponeške vojske. Na desetih vozovih se pelje deset okrašenih zabojev iz cedrovega lesa — za vsak okraj ena velika krsta — v katerih počivajo kosti padlih junakov posameznih rodov. Kako da pri zadnjem — enajstem — vozu najbolj ihtijo mlade žene, jokajo majhni otroci? Ta krsta je — prazna. Tudi možje teh žen, tudi očetje teh otrok so padli za dom, a njihovih teles niso mogli najti na bojnem polju. Med spremljevalci tega tužnega obhoda zagledaš meščane in tujce, a največ je moških. Od ženskega spola so se udeležile izprevoda samo sodrnicnice umrlih.

Vozovi se ustavijo na najlepšem kraju predmestja, ki se imenuje Keramejkos. Sami grobovi, tu posamezni, tam skupni. Radovedno se oziraš okrog, kje imajo skupni grob hrabri maratonski junaki. Zastonj ga iščeš. Te so namreč proslavili na poseben način, da počivajo tam, kjer so padli. Na obeh straneh pokopališča vodi široka cesta. Na severnem koncu pred akademijo, v kateri je učil pozneje Platon, leži simbol demokratije — grob mož, ki so umorili tirane. Krste vzamejo z vóz in jih polože v skupni grob, kraj večnega počitka.

Ljudstvo se vrača domov. Toda glej, ne gre po isti poti, kakor je prišlo. Proti severu hiti, h koncu pokopališča. Čemu neki to? Zdaj šele zagledaš tam v kotu lesen oder. Izmed množice stopi nekdo na vzvišen prostor. Kdo je to, vprašaš, ki hoče v tako resnem trenutku govoriti pred toliko množico, da potolaži potrta srca zapuščenih vdov, obriše grenke solze ljubečim materam? Preriješ se skozi gnečo, da bi slišal natanko vsako besedo tega velikana. Govornik se obrne na množico. »Perikles, Pe-

rikles!« gre od ust do ust. Poslušajva ga tudi midva!

»Kdor je že pred menoj na tem mestu govoril, je navadno hvalil moža, ki je javnemu pogrebu pridružil še slavnostni govor. Kajti lepo je govoriti v proslavo junakov, ki so žrtvovali življenje v boju. Meni se pa zdi, da zadostuje, če se dejansk o počasté možje, ki so dejanski pokazali svoje vrline, kot je danes uredila država pri tem slovesnem pogrebu. Nikakor pa ni prav, da se sodijo zasluge mnogih po tem, kako eden govornik govori, dobro ali slabeje. Kajti težko je primerno govoriti, ko mu že to ni lahko, prepričati poslušalce, da so njegova izvajanja resnična. Kdor je bil namreč sam priča dogodkov in govornika dobrohotno poslušal, pravi lahko sam pri sebi, da je govor v marsičem pomanjkljiv v primeri s tem, kar on želi in ve; kdor pa stvari sam ne pozna, meni iz zavisti, da govornik pretirava, kadar sliši kaj takega, kar presega njegovo naravo. Dokler namreč misli, da bi tudi sam mogel kaj takega storiti, kar sliši, tako dolgo še lahko prenaša, da govornik druge hvali; ako pa le malo več pove, se jim že vzbuja zavist in ne verjamejo. Ker se je pa zdelo ta naprava našim prednikom dobra, se je moram tudi jaz držati. Skušal bom pa, da kolikor mogoče ugodim vsakemu izmed vas, kakor želite in pričakujete.

Začnem najprej z našimi predniki. Dolžnost naša je namreč in spodobi se, da jih ob tej priliki počastimo s tem, da se jih spominjamo. Bivajo namreč še vedno v isti deželi v svojih potomcih, ki so jim jo izročili po svoji hrabrosti svobodno, kot je ostala še do danes. Ti so res vredni hvale, a še veliko večje naši očetje. Kajti koliko truda jih je stalo, da so povečali oblast, ki so jo prejeli od svojih prednikov, do tega obsega, kot so jo nam zapustili! Še bolj okrepili smo jo pa mi sami, možje nekako srednje starosti, ki smo preskrbeli državi vsega, da zadošča vsem potrebam v vojni in v miru. Vendar posameznih vojnih činov, ki so nam to vse pridobili, bodisi da smo

mi sami, bodisi naši očetje naval barbarcev ali Grkov hrabro odbili, ne maram na dolgo razlagati, ker vam je to itak znano. Pokazati pa hočem, po čem smo hrepeneli, kako smo živeli, kako mislili in delali, da smo dosegli toliko veličino. Nato preidem na stvar samo, da proslavim padle junake. Zdi se mi namreč v teh razmerah primerno o tem govoriti tudi zato, ker je koristno, da slišijo to vsi, domačini in tujci.

Naša ustava je namreč taka, da ne posnemamo zakonov sosednjih držav, ampak smo prej mi marsikomu za zgled, kakor da bi se ravnali po drugih. Imenuje se sicer ljudovlada, ker ni v rokah nekaterih izvoljenih, ampak v rokah večine državljanov, a zaradi tega ni nihče izključen od javnega življenja. Po postavah uživa vsakdo v svojih zasebnih zadevah enake pravice, glede časti v javnem življenju pa ni toliko merodajno strankarstvo kot sposobnost; vsak velja toliko, kolikor se ravno odlikuje po kaki posebni zmožnosti. Da je kdo reven, to ni nikaka ovira, da se ne bi mogel povzpeti višje, če le more koristiti državi. Kakor ravnamo svobodno v javnem življenju, taki smo tudi v medsebojnem navadnem občevarju. Če kdo iz lahkoživnosti prekrši red, se ne jezimo nanj in ne kažemo obraza, ki sicer ne kaznuje, a je za bližnjega dokaj nadležen. Toda dasi v zasebnem življenju tako popustljivo občujemo med seboj, ne prelamljamo javnih odredb, predvsem iz npravnega strahu ne, ko natanko poslušamo vsakokratne predstojnike in postave, zlasti one, ki so dane v korist državljanom, katerim se godi krivica, in one, ki sicer niso zapisane, a vendar osramote človeka, ki jih prestopi.

Pa tudi za duha smo poskrbeli, da se odpočije od dela. V javnosti prirejamo tekme in daritve, ki se vrste vsako leto ena za drugo, doma pa gledamo na lepo in dostojno opravo, kar razveseljuje dan za dnevom človeško srce in preganja otožnost. Vrhutega prihajajo k nam zaradi velikosti našega mesta iz vseh delov sveta vsakovrstne dobrine. Tako uživamo na enak na-

čin pridelke lastne dežele in drugih narodov.

Tudi v vojaškem oziru se odlikujemo pred svojimi nasprotniki. Naše mesto je vsakemu odprto. Nobenega tujca ne podimo iz mesta, da se pri nas kaj ne nauči ali kaj vidi, češ da se lahko sovražnik s tem okoristi, kar bi pri nas videl, ako mu ne prikrijemo. Prepričani smo namreč, da se ne pridobi pogum z različnimi pripravami in zvijačami, ampak da mora izvirati iz lastne duše, kadar je treba iti v boj. In pri vzgoji hlepijo drugi po tem, da skušajo že otrokom s trdo vajo vcepiti moškega duha; mi pa živimo bolj popustljivo, a vendar ne gremo z manjšim pogumom enaki sovražnim silam nasproti. Dokaz. Lacedemonci se niso upali priti s nami z vojsko v našo deželo, ampak združeni z vsemi svojimi zavezniki; ako pa mi vderemo v sovražno zemljo, jih premagamo navadno brez težave v tuji deželi, dasi se bojujejo za lastna ognjišča. In vendar ni še naša cela vojna sila nikdar stala pred nobenim sovražnikom, ker skrbimo hkrati za mornarico in pošiljamo tudi po kopnem v različne kraje oddelke svojih čet. Če se udarijo kdaj s takim oddelkom in ga premagajo, kriče na vse grlo: »Vse smo odbili!«; če so pa poraženi, govoré: »Cela armada nas je premagala.« Recimo, da gremo mi bolj nepremišljeno v boj in se nočemo ubijati s trdimi vajami, da izvira naša hlabrost bolj iz življenjske navade kakor iz zakonov, smo vendar mi boljši na tem, da se nočemo že naprej mučiti, ko nevarnosti še nikjer ni; če pride pa kdaj do tega, se pokaže, da nismo manj srčni kot oni, ki se neprenehoma trpinčijo. To je, zaradi česar zaluzi mesto, da ga vsak občuduje, in še mnogo drugega.

Mi hrepenimo namreč po vsem lepem brez potrate, hrepenimo po izobrazbi duha brez pretiravanja. Denar imamo bolj zato, da se ob priliki kaj stori, kakor da se bahamo z njim. Da kdo svojo revščino prizna, ni sramotno, sramotnejše je, če se iz nje z delom ne izkoplje. Mi skrbimo hkrati za domače in javne zadeve; in če se kdo

posveti drugim opravičilo, pozna vendar prav dobro javno življenje. Samo pri nas vlada prepričanje, da ni le miren oni državljani, ki se s tem nič ne peča, ampak da ni za nobeno rabo. In če sami kaj presojava ali skušamo prav spoznati, ne mislimo, da je za kako podjetje škodljivo, če se prej o tem pogovorimo, ampak da je to škodljivo, če se prej ne poučimo natančno o stvari, preden kaj začnemo. Neko posebnost imamo torej v tem oziru, da isti, ki si upa kaj storiti, o podjetju tudi razmišlja; pri drugih pa rodi nevednost drznost, trezen preudarek pa strah. Po pravici smatramo one za najpogumnejše, ki prav natančno poznajo težave in veselje ter zaradi tega stoje trdno v nevarnostih.

Tudi glede dobrohotnosti se razlikujemo od večine drugih. Ne pridobivamo si namreč prijateljev s tem, da prejemo od njih dobrote, ampak da jih delimo. Na boljšem je oni, ki drugemu uslugo stori, ker ohrani v prejemniku zaradi svoje dobrohotnosti čut dolžnosti. Kdor se pa čuti vezanega, je manj vdan, ker ve, če vrne prej mu izkazano dobroto, da se mu ne šteje za uslugo, ampak za dolžnost. In samo mi koristimo bližnjemu ne toliko zato, ker računamo na dobiček, ampak ker ljubimo svobodo.

Naj povem na kratko! Trdim, da so Atene šola za celo Grčijo. Zdi se mi, da se vsak iz tega središča zadostno izобрази v najrazličnejših oblikah in na najbolj spreten in prijeten način. In da to ni le govoričenje, ampak dejanska resnica, to nam priča moč države sama, ki smo si jo pridobili na podlagi teh načel. Izkušnja nam namreč kaže, da je edino ona večja in močnejša kot vse drugo, kar se o nji govori, in edino ona ne da sovražniku povoda, da bi godrnjal, češ kakšni ljudje nam narejajo zlo, in tudi podložniku ne, da bi grajal, češ da ga nevredni ljudje vladajo. Mnogo jasnih dokazov za našo moč je že videl svet, katero bodo zdaj živeči in poznejši rodovi občudovali. Pri tem pa ne potrebujemo nikakega Homerja, da bi nas hvalil, ali koga drugega, čigar pesmi sicer trenutno razve-

selijo uho, resnica pa pokaže, da je sloves onih del neresničen. Vsa morja in vse dežele morajo biti dostopne našemu pogumu in povsod postavimo vidne spominke svojih hudih in dobrih del. Taka je država, katere si niso dali ti-le iztrgati in so rajši zanjo dali življenje. In spodobi se, da je pripravljen zanjo trpeti tudi vsak izmed nas, ki smo še ostali.

To je torej vzrok, da sem dolgo govoril o državi, ker sem vam hotel pojasniti, da se bojujemo mi za čisto nekaj drugega kakor oni, ki ne morejo nič takega pokazati, in ker sem tako dobil dokaze, s katerimi jasno proslavim može, katerim govorim. In glejte, glavno sem s tem že povedal. Slavil sem namreč naše mesto, toda s to slavo so jo okrasile zasluge teh mož. In le malo je Grkov, pri katerih bi se tako natančno krila dejanja z besedami. Njihova junaška smrt mi jamči za to, da so bili hrabri, bodisi da je to prvi dokaz njihove hrabrosti, bodisi da so s tem zapečatili dolgo vrsto svojih hrabrih činov. Recimo, da je bil kdo v drugem oziru slabši; a vendar zahteva pravica, da se bolj vpoštevajo njihova hrabrost pred sovražniki v prid domovini. Ker so namreč slabo z dobrim izbrisali, so javnosti več koristili, kakor so s svojimi napakami v zasebnem življenju škodili. Ni ga med njimi, ki bi se bil rajši pokazal strahopetnega, da bi še dalje užival svoje bogastvo; ni ga, ki bi se bil umaknil nevarnosti v nadi, da še uide revščini in obožati. Ljubša kot vse to je bila zanje želja, da se maščujejo nad sovražniki. Ker so mislili, da je to nevarnost, ki prinese najlepše plačilo, so se odločili zanjo, da se maščujejo, po onih dobrinah pa samo hrepené. Negotovo je sicer bilo, a upali so, da dosežejo uspeh; nalogo pa, ki so jo imeli pred seboj, so izvršili, zaupajoč na same sebe. In ker so menili, da je slavneje v nevarnosti braniti domovino in umreti, kakor popustiti in si rešiti življenje, so se ognili sramotilnemu govorjenju in svojo nalogo častno izvršili ter se v najkrajšem času ločili s sveta, bolj nestrpno pričakujoč kot boječ se, kaj da jim prinese usoda.

Ti so se torej izkazali može, ki so vredni države. Mi, ki smo ostali, moramo pa prositi, da bi bili bolj varni pred sovražniki, pogum pa se ne sme zmanjšati. Koliko da to koristi, tega ne glejte samo po besedah, ki vam jih kdo govori! Lahko bi vam namreč kdo na dolgo razlagal, koliko do-brega da ima to, če odbijemo sovražnika, ko to vendar sami dobro veste. Opazujte rajši moč države po dejanjih, ki jih kdo izvrši, in jo vzljubite! In kadar se vam zdi velika, pomislite, da je to delo mož, katere sta prevevala pogum in čast, ki niso samo spoznali, kaj je njihova dolžnost, ampak tudi storili. In če se jim je kdaj tudi kak poizkus ponesrečil, vedite, da ni zato tudi mesta zapustila njihova hrabrost v nesreči, ampak so položili najlepši dar na oltar domovine v njen blagor; kajti dali so zanjo svoje življenje. In zato so prejeli ne-venljivo slavo in najveličastnejši grob. Ne mislim pa groba, v katerem počivajo njih telesa, ampak da ostane njihova slava v večnem spominu bodisi pri slavnostnih govorih, bodisi v dejanju kot bodrilni zgled. Kajti slavnih mož grob je cela zemlja. O njih slavi ne govori samo napis v domovini, ampak spomin na nje se ohrani brez črk tudi v tujih deželah pri vsakem človeku, in sicer ne toliko v zunanjem znamenju kakor v srcu. Te može zdaj vi posnemajte, in vedite, da obstoji prava sreča v prostosti, prostost pa v hrabrosti! Zato se nikar ne bojte nevarnosti vojske! Kdor bedno živi in nima nikakega upanja na boljšo bodočnost, tak človek ni zato upravičen, da ne gleda na svoje življenje, ampak veliko bolj oni, za katerega je še nevarnost, da se mu izprevrže sreča v nesrečo, in katerim grozi zlasti velika izprememba z ozirom na prejšnje življenje, ako jih zadene kaj hu-dega. Kdor ima namreč količkaj samoza-vesti in ponosa, za tega je strašnejše, če izgubi zaradi svoje bojzljivosti ugled pri ljudeh, kakor da umre brez bolečin, ko je močan in upa, da zmagá domovina.

Zato tudi vas, stariši teh junakov tu-kaj, ne pomilujem, ampak vas hočem rajši pobodriti. Zavedate se namreč, v kolikih

težavah so zrastle; toda srečen je, kdor tako častno umre, kakor so umrli ti, in kdor žaluje zaradi tako častne smrti, ka-kor žalujete vi. Le malo je ljudi, katerim je usojeno v življenju dokaj nesreče, a so užili tudi mnogo prave sreče. Težko je, vem, da ne bi žalovali za njimi, ker se bo-ste nanje često spominjali, ko boste videli, da so drugi srečni, kakor ste se tudi vi ne-koč s ponosom radovali. Marsikdo tarna, ker nima dobrot, ki jih ni nikoli užil; vam je pa hudo, da ste izgubili to, kar vam je sladilo življenje dan za dnem. Vztrajati morate in upati, ki ste še v primernih letih, da vam nakloni nebo druge otroke. Vam samim bo namreč to koristilo, ker boste pozabili tako na one, ki so padli, in tudi državi, da ne bo brez ljudi in brez potreb-nega varstva. Pravično svetovati more namreč državi le tisti, ki žrtvuje tudi lastne otroke. Vi pa, ki ste že bolj v letih, vedite, da ste preživeli večji del svojega življenja v sreči. Ostane vam sicer le še malo let, toda slava padlih vam bo lajšala trpljenje. Kajti samo slava je neminljiva in v starosti ne razveseljuje človeka, kot trdijo neka-teri, bogastvo ampak čast.

Vas pa, sinovi in bratje teh junakov, čaka težka naloga. Četudi zastavite vse svoje moči, ne boste njim enaki ampak mnogo slabši. Vsak, ki se spušča z drugim v boj, žanje zavist; kdor je pa umrl, temu je vsak naklonjen in mu ne zavida. Ako se moram slednjič spomniti na kratko še naših vrljih žen, ki so zdaj vdove, povem to-le. Ako ne delate sramote svoji naravi, je va-ša slava velika, zlasti za ono, o kateri se bodisi v dobrem ali slabem pomenu naj-manj govori med možmi.

Povedal sem s tem vse, kar se mi je zdelo koristno. A ne samo v besedah, am-pak tudi v dejanju smo že počastili padle junake deloma s tem, da smo jih pokopali, deloma bomo to storili s tem, da bo vzga-jala njihove otroke v prihodnje na svoje stroške država, dokler ne postanejo polno-letni, da pokaže, kako koristen da je zanje same in za njihove otroke venec, ki so si ga pridobili v boju za domovino. Kjer nam-

reč čaka hrabrega junaka najlepše plačilo, tam so tudi državljani najboljši možje. Zdaj se pa razidite, ko ste se razjokali na grobu svojih dragih!»

Množica se vrača čez celo pokopališče in govori še enkrat zadnji pozdrav svojim rajnikom. Kaj si pa ti obstal in ne greš za Atenci? — Pokopališče je izginilo izpred tvojih oči, da, pokopališče a t e n s k o

s krasnimi spomeniki. A vendar je kraj, kjer stojiš, p o k o p a l i š č e, grozno, velikansko, svetovno. — Gorje! Da, to je peloponeška vojska l. 1914. in 1915. in 1916. in . . . Kdaj boš, Perikles, spet vstal in govoril padlim junakom v slovo? Kdaj boš razveselil velo lice materino, kdaj otrl solze mladi ženi, se usmilil nedolžnih otrok-sirot?

PROF. FR. OMERZA: HOMERJEVA ILIADA.

V. SPEV.

(Dalje.)

607. To govori, a Trojanci jim pridejo čisto že blizu. Hektor pa dva zdaj možá, izurjena v boju, ubije, skup ki na e n e m s t a vozu, Anhíala in pa Menesta. Padla sta. Húdo za to Telamóna je sinu, Ajantu. Blizu pri njem pa obstane in sulico svetlo zažene, Selága sina zadene, Amfíja, ki namreč je bival v Pajsu, na polju bogat in imetju; a kruta usoda sèm ga privedla pomagat je Priamu in pa sinovom. Teга zadene tedaj na pas Telamonovič Ajas, sulice ost dolgosenčne pri tem obtiči pa v trebuhu. Zvrne bobneč se na tla. Ko Ajas pa svetli priteče, lepo da vzame opravo, kar vsuje se kopje Trojancev ostro, bleščéče na njega, a ščit mu p r e s t r e ž e ga mnogo. Stopi na njega z nogó in bronasto kopje potegne vun iz mrlíča, ne more pa d r u g e g a vzeti orožja lepega doli z ramen, ker kopja odganja ga toča. Močne prestraši se brambe Trojancev, junaških vojníkov; kajti obilno in hrabro naproti stojijo mu s kopjem ter odpode ga od sebe, čeravno junak je bil velik, čuda močan in pa srčen; umakne se omahovaje.
627. Trudijo ti-le tako med boja se močnim vrvenjem. Sin Heraklejev pa velik in móčen, Tlepólemos hrabri, pride po močni usodi k Sarpédonu, sličnemu boгу. Ko pa gredoč si naproti do istega kraja dospeta, sin bojeviti in vnuk zbirajočega Zevsa oblake, prvi povzame besedo Tlepolemos božji ter pravi: »Likijcev ti svetovalc, Sarpedon, kaj vendar te sili, sem ko si p r i š e l, da skrivaš kot mož neizkušen se v boju? Laž je, če kdo govori, da Sarpedon je s i n ščitonosca Z e v s a, ker mnogo ti manjka, da one dosežeš junake, Zevsa ki namreč sinovi so bili za prednikov naših. Kakšen pa mož ti je bil, kot pravijo, Herakles močni, oče moj hrabri in vztrajni in v srčnosti levu podobni, semkaj ki prišel nekoč vsled konj je bil Láomedónta z ladjami šestimi sámó in z manjšim številom sovražnim, vendar je Ilión z r u š i l in ulice pustil sirote! T i pa si tak bojazljivec, vsled česar ti ginejo ljudstva.

Mislim, da tudi Trojancem le malo rešitve prineseš s tem, da si iz Likije prišel, čeravno ti moč je velika, temuč čez Hadova vrata odšel boš, ko jaz te premagam.«

647. Likijcev vodja, Sarpedon, nato mu odvrne ter pravi:
»Res, da r a z r u š i l je oni, Tlepolemos, Ilion sveti,
vrlí Laómedon s a m p o n e s p a m e t i to je zakrivil;
kajti hudó ga je kregal, ko oni mu dobro je storil,
niti izročil ni konj, po katere od daleč je prišel.
Tebi pa j a z zatrjujem, da smrt te in črna usoda
t u k a j pripravljena čaka, da zmagan od mojega kopja
slavo boš m e n i podelil, življenje pa H a d u konjiku.«
655. To govori mu Sarpedon, Tlepolemos dvigne pa kopje
ostro jesena; in njima iz rok enočasno zletita
sulici dolgi u zrak. In res ga zadene Sarpedon
sredi u vrat, da predere ga sulica boli noseča;
temna zažrne ga noč in zakrije oči mu za vedno.
Tudi Tlepolemos hkrati ga s sulico dolgo zadene
v levo bedrišče in kopje dreví hrepeneče skoz nogo
čisto ob kosti naprej, a pogina š e brani ga oče.
663. Božji tovariši torej Sarpédona sličnega bogu
nesejo vunkaj iz bitke, teži ga pa sulica dolga,
ker se mu vleče po tleh; a nikomur ne pride na misel
v naglici, v u n d a p o t e g n e iz rane jesenovo kopje,
sam da bi stopil na nóge; tako so zamišljeni v delo.
Tam pa Tlepolema zopet Ahajci, možje z golenjaki,
nesejo vunkaj iz bitke. Odisevs to božji zapazi;
drzen njegov je pogum, razvname srcé se mu drago.
Zdaj neodločen premišlja nekoliko v srcu in duši,
s i n a naprej li preganja naj glasno grmečega Zevsa,
m n o ž i c i naj li velikí med Likijci vzame življenje.
Ni pa usojeno bilo, da o n, velesrčni Odisevs,
sina premočnega Zevsa bi s sulico ostro umoril;
torej obrne pogum mu na Likijcev čete Atena.
Kojranos tukaj mu pade, Alastor in Hromios božji,
Hálíos dalje, Alkándros, Noémon in Pritanos slednjič.
Tukaj Odisevs bi božji bil Likijcev več še umoril,
Hektor da s čopastim šlemom in velik ga zdaj ne zagleda.
Stopi skoz prve vrsté z orožjem bleščečega broná,
grozo Danajcem noseč. Sarpedona radost prevzame,
ko ga zazre, da prihaja, ter žalostno pravi besedo:
»Ne me pustiti kot plen, Priámovič, t u k a j Danajcem,
ampak pomagaj mi, prosim! Naj tudi potem mi u m e s t u
vašem življenje ugasne, ker volja ni bila usode,
v r n e m da kdaj se domov v preljubo očetno deželo
ženi predragi v veselje in z njo nedorastlemu sinčku.«
689. To govori, ne odvrne pa Hektor mu s čopastim šlemom,
dalje kar mimo poskoči, ker strastno želi, da bi urno
vrge Argejce nazaj in mnogim ugrabil življenje.
Božji tovariši torej Sarpédona sličnega bogu
tja položijo pod hrast ščítonosca Zevsa prekrasni.
Vunkaj potegne nato mu jesenovo kopje iz bedra
Pélagon, močni junak, ki tovariš njegov je predragi.
Moč zapusti ga življenja, oči pa temà mu oblije.
Vendar pa zopet zavzdihne in severa krog pihljajoči
dih ga poživlja, ko komaj lovi še življenja živilo.

699. Hektor z oklepom iz bronā in Ares pritiska Argejce, k ladijam vendar nikdar ne obrnejo črnim se v begu, niti naprej ne dreve, le nazaj se umikajo vedno, v strahu seve, ko so čuli, da Ares je sredi Trojancev. Komu najprvo tu vzal je in komu nazadnje opravo Hektor, Priamov sin, in Ares z oklepom iz bronā? Sličnemu bogu Tevtrantu, Orestu krotečemu konje, dalje Ojnómaju, Trehu, Ajtolije vrlemu borcu, Helenu, Ojnopa sinu, Orésbiju s pločo bleščečo, v Hili ki bival je namreč in strašno drhtel po bogastvu, tik ob jezéru Kefisa; njegovi sosedje pa drugi bili so tam Bojočani na zemlji zelo rodovitni.
711. Ko pa zagleda tedaj beloroka boginja ju Hera, v groznem da bojnem vrvenju ginejo njeni Argejci, koj se obrne k Ateni ter pravi krilate besede: »Strašno gorje, nepremagana hči ščitonosca ti Zevsa! Torej z a m a n je obljuba, ki dali smo jo Menelaju, dobro da zidano Trojo razruši, potem se pa vrne, ako pustimo, da Ares pogubno tako tu razsaja. Hajdi, i midve tedaj za boj se pobrigajva silni!«
719. Pravi in njo sovooka boginja Atena uboga. Hitro odide in konje napreže z zlatim načelkom Hera, odlična boginja in hčerka velikega Krona, Heba na os pa železno na desni in levi ob vozu urno kolesi iz bronā in prečkami osem natakne. Zlat, neminljiv je kolesni obod in na vrhu oboda bronasti gor so obroči pritrjeni, čudo očesu, a iz srebra sta glavini, na koncih osi se vrteči. Sedež na vozu pa ves je s srebrnim in zlatim jermenjem v krogu preprežen in dvojni okrog mu ročaj je ob strani; vun pa molí mu srebrno ojé, na katerega koncu jarem krasán pritrđi iz zlata in na njega obesi krasen podpas iz zlatá. Zdaj Hera pripelje pod jarem konje nato brzonoge, želeč si le bojnega klica. Hči ščitonosca pa Zevsa medtem, bojevita Atena, v hiši očeta odlóži obleko, ki prej jo je krila — stkala jo namreč je sama in vezela z róko umetno — jopič obleče nato zbirajočega Zevsa oblake in se pripravi z orožjem za joka in stoka torišče. Ščit na rameni si vrže, ki množica čopov krasi ga, grozni, okrog in okrog pa Beg na obodu se vije; gori je Kreg, gor Bran, gor strašni Napad je sovražni, gor je Gorgonina glava, ki glava je grozne pošasti, grozna, nad vse strahovita in znak žugajočega Zevsa. Štirigrebenasto dene, dvokrivno čelado na glavo, zlato, od stótime mest okrašeno z bojevniki lépo. Stopí z nogami na voz migljajoči in sulico prime težko, veliko in trdno, s katero kroti korenjaške vrste junakov, na nje če se Močnega hčerka razjari.
748. Hera priganja jih z bičem, da urneje tekli bi konji. Sama se vrata nebeška odpró, kjer kraljujejo Hore; njim izročena je skrb za Olimp in velika nebesa, gosti oblak da potisnejo proč in nazaj ga zaprejo. Tukaj zavijejo skozi z ostrogo spodbadani konji. Zevsa od drugih bogov na strani dobita posebé gori na vrhu najvišjem med mnogimi griči Olimpa.

Konje ustavi tedaj beloroka tu Hera boginja,
Krona vsevišnjega sina povpraša nato ter mu pravi:
»Zevs, te ne zgrabi li jeza, kar Ares tu drzno počenja?
Kolikoj ljudstvo in káko Ahajcev je vendar uničil
zlobno, a v redu nikakor, a meni na žalost veliko;
Kipris seve in Apolon pa vriskata tiho veselja,
zver da poslala sta to, ki ji tuj je čut vsak za pravico.
Bodeš razsrdil li, Zevs, se na mene, če Areja morda
vunkaj iz boja naženem, ko šiba bo pela sramotno?«

764. Zevs zbirajoči oblake nato ji odvrne ter pravi:
»Dobro, spodbodi na njega mi plena delilko Ateno!
Ona navadno največkrat mu bridke bolesti prinese.«
767. Pravi in koj beloroka uboga boginja ga Hera.
Zdajci pa bič zavihiti in konji letijo veselo
sredi po zraku med zemljo in zvezdnatim néba obokom.
Kolikor vidi oko v neskončnih daljavah ozračja,
mož ko iz stražnice gleda sedeč na morsko temino,
toliko zdaj, rezgetaje visoko, preskočijo konji.
Ko pa dospeta do Troje in rek žuborečih dvojice,
kjer Simoénta vodovje združuje se in pa Skamandra,
konje tu Hera ustavi nato, beloroka boginja,
in od vozá jih izpreže ter v gosto jih meglo zavije;
Simois dá pa prikliči za pašo ambrozije konjem.
Oni pa gresta, po hoji podobni boječim golobom,
strastno po tem hrepeneč, da pomoreta četam Argejcev.
Ko pa dospeta na kraj, kjer najbolj se hrabra večina
brani okrog Diomeda, krotečega konje junaško,
eden pri drugem kot levi, s surovim se mesom hraneči,
al pa kot divji merjasci, ki nikdar jim moč ne odneha,
tu beloroka zdaj Hera obstane in glasno zakliče,
Stentorju slična v obraz velesrčnemu, z bronastim glasom,
močno ki kričal tako kot skupaj je petdeset drugih:
»Grda sramota, nečast, Argejci, vi lepe postavite!
Dokler je božji junak še Ahilevs u vojsko zahajal,
niso Trojanci prišli nikdár pred Dardanijska vrata;
bilo jih namreč je strah pred sulico močno njegovo;
zdaj se pa daleč bore že od mesta pri ladijah votlih.«
792. Pravi in vsakemu moč in hrabrost u srcu zaneti.
K sinu Tideja nato odhiti sovooka Atena.
Njega, junaškega kneza, dobi, ko pri konjih in vozu
rano hladi, ki s puščico zadal jo je Pándaros ostro.
Znoj nadleguje ga namreč, ko jermen tišči ga široki
gor na zakroženem ščitu; boli ga, da roka omahne.
Jermen dvigaje z rokó kri temnordečo si briše.
Jarma dotakne se konj ter pravi nato mu boginja:
»Malo podobnega sebi rodil te je Tidevs resnično:
Tidevs je majhen bil, vedi, glede na pošta, a vojniki,
dasi kedaj sem branila, da naj se nikar ne bojuje,
naj si ne išče odlik. In ko prišel nekoč od Ahajcev
s a m kot poslanec je v Tebe med množico celo Kadmejcev,
mirno pri mizi sedi naj v palači kot gost, sem velela;
toda močan in pogumen junak, kot prej je že večkrat,
mlade Kadmejce poziva na boj in povsod je zmagalec
hitro in s pravo lahkoto, tako sem mu jaz pomagála.
Tebi pa vedno stojim ob strani, te várujem, ščitim
ter dobrohotno velevam, da udari se v boju s Trojanci;

toda zalezla ti trudnost od bojnega hrupa je v ude, ali pa strah ti ne dá bojzljivi. V prihodnje ti pravi nisi Tideja več sin, razumnega sina Ojneja.«

814. Zdaj pa odvrne nato Diomedes ji močni ter pravi:
»Dobro poznam te, boginja, o hči ščitonosca ti Zevsa, torej resnico povem radovoljno, ničesar ne skrivam. Ni res, da strah bi ne dal bojzljivi mi al pa nevolja, ampak ukaz samo pomnim, ki ti si ga dala, boginja, naj se bogovom nesmrtnim nikar ne postavim po robu, drugim seveda; če pride pa Zevsova hči, Afrodita, semkaj med bojno vrvenje, naj ranim jo s sulico ostro. To ti je vzrok, da umikam se sam in še drugim vrh tega vsem sem ukazal Argejcem, naj tukaj se zberejo skupaj; Areja namreč spoznavam, da v boju kot kralj gospodari.«
825. Njemu odvrne nato sovooka boginja Atena:
»Čuj, Diomedes me dragi, ti ljubljenec mojega srca! Areja nič se ne boj vsled tega in tudi nikogar, kar je nesmrtnih bogov; tako ti bom jaz pomagála. Hajdi, na Areja najprej kopitaste konje obrni, njega od blizu zadeni, ne boj se pred Arejem silnim, zrelo hudobo, to divjo zverjó, ki zdaj grize zdaj liže. Meni pred kratkim je namreč in Heri hínavsko govoril, v boju da stal bo s Trojanci, pomagal pa bode Argejcem, zdaj se pa druží s Trojanci, na te je pa čisto pozabil.«
835. Pravi in Stenela zdajci na zemljo iz vóza porine z róko nazaj potegnivši, ki urno seveda odskoči. Sama pa stopi na voz k Diomedu, drhteča boginja. Hrastova os pa ječi in poka pod težkim bremenom; kajti pregrozno boginjo in prvega nosi junaka. Bič sedaj vzame v rokó in vajeti Palas Atena, hkrati na Areja najprej kopitaste konje obrne. Ta Perifantu uprav velikemu jemlje orožje, hrabremu najbolj Ajtolcu, Ohesija krasnemu sinu. Ares tedaj krvoželjni ga slači, a Palas Atena skrrije se v Hada čelado, da močni je Ares ne vidi. Brž ko pa Ares zazre, puğuba ljudi, Diomeda, koj popusti Perifanta velikega ondi na mestu, kjer ga poprej je ubil in nit mu življenja pretrgal, stopi takoj Diomedu krotečemu konje naproti.
850. Ko pa gredoč si naproti do istega kraja dospeta, stegne se Ares najprvo čez vajeti konj in čez jarem s sulico bronasto, strastno želeč, da mu vzame življenje. Kar jo zagradi z rokó sovooka boginja Atena, sune jo, vunkaj pod vozom da čisto zaman je zletela. Zdaj Diomedes se nanj veleglasni zažene kot drugi s sulico bronasto burno in spod jo v lakotnico noter Palas Atena porine, kjer pas se ovija nad pločo. Tu ga zadene in rani ter kožo mu belo raztrga. Sulico vun spet potegne, a bronasti Ares zarjove, kakor če tisoč devet al morda deset bi zavpilo môž na sovražnika v boju, ko strašno začenja se klanje. Groza prevzame Ahajce, prestrašijo vsi se Trojanci, močno tako ker zarjul je bil Ares, ki boj mu je hrana.

864. Kakor če temen se zrak od oblakov na zemljo razgrne, kadar po hudi vročini vihar se besneči pripravlja: tak se zazdi Diomedu junaškemu bronasti Ares, hkrati ko dvigne z oblaki se proti širokemu nebu. Bliskoma pride do doma bogov, na višave olimpske, k Zevsu, Krona se sinu usede prav žalosten v srcu, kri mu pokaže nebeško, ki teče iz rane na zemljo, zraven pa milo mu toži ter pravi krilate besede: »Zevs, te ne zgrabi li jeza, ko vidiš to drzno početje? Da, pretrpeli resnično že vse smo najhujše bogovi, eden ko drugega ščuva, ljudem da storimo uslugo. Tebi nasprotni smo vsi, saj dèkle nespametno tole hči malopridna je tvoja, ki misli samó na krivico. Kajti ostali vsi sploh, kar biva bogov na Olimpu, tebi pokorni so vedno in vsi se uklonemo tebi; nje pa ne karaš nikoli z besedo ne niti v dejanju, ampak dovoliš ji vse, ker oče si hčerki predrzni. Ona Tideja je sina ošabnega zdaj, Diomeda, spravila, naj se bojuje z nesmrtnimi besno bogovi. Kípra boginjo je ranil najprvo na roki pri členku, kmalu nato pa še náme je skočil podoben božanstvu; toda nogé so me urne odnesle pred njim, ker drugače dolgo trpél bi še bóli med groznimi kupi mrličev, ali pa, dasi še živ, nezmožen vsled kopja udarcev.«
888. Srepa pogleda ga Zevs zbirajoči oblake ter pravi: »Stokati, Ares, pred mano nikar, ki zdaj grizeš zdaj ližeš! Tebe sovražim nad vse, kar biva bogov na Olimpu, kajti le boji, prepír ti ugajajo vedno in vojske. Silen tako si kot mati, neznosen, nikdar ne odnehaš, Hera, ki jaz jo le težko z besedami morem krotiti; torej trpiš ti, kot mislim, to zlo le po njenem nasvetu. Tvojeга vendar trpljenja prenašal več dolgo ne bodem; mojeга namreč si roda, rodila te meni je mati. Ko pa kdo drug od bogov bi rodil te, ki tak si predrznež, davno gotovo že globlje bi ležal kot divji Titani.«
899. To govori in ukaže Pajéonu, naj ga ozdravi. Gori potrosi Pajéon mu bol tolažeča zdravila in ga ozdravi, ker ni mu odločena smrtna usoda. Mleko tekoče in belo sok smokvin naenkrat zasiri, naglo zelo pa strjuje okrog se, če z roko ga mešaš: silnega Areja torej tako on nenadno ozdravi. Heba nato ga opere in v ljubko obleko obleče; h Krona se sinu usede, ponosen na svojo mogočnost.
907. Vrneta zopet nazaj se v palačo velikega Zevsa Hera argejska nato in Atena alalkomenejska, Areja ko odvrnili, pogubo ljudi, sta od klanja.

(Dalje.)

V. HYBÁŠEK: OČE RADECKI.

Rodbina Radeckih (češ. Radecký, sam se je podpisoval Radetzky) iz Radče na Češkem je zelo stara. Bili so to vladike (graščaki), pozneje grofi na gradu, h kateremu je spadala vas Radeč — sedanja Obora. Ob koncu XIV. stoletja so se odlikovali bratje Ctibor, Přeč, Václav in Albert. Václav je bil imenovan l. 1379. kanonikom v Pragi; hkrati je postal tudi upravitelj cerkve sv. Vida na Hradčanih, kamor je dal prenesti l. 1396. ostanke sv. Vojteha.

Maršal grof Radeckí.

Oče našega junaka je bil Peter Evzebij grof Radetzky, c. kr. komornik in stotnik. Mati pa mu je bila Marija Venancija Bechynka iz Lažan. Rojen je bil dne 2. novembra 1766. v Třebnicích na Češkem, pri krstu mu je bilo dano ime Janez, J o ž e f, Václav, Anton, Francíšek, Karol. Komaj šest let star, je izgubil mater, ki ga je vzgajala zelo skrbno in pobožno. V šolo je hodil k očetom piaristom v Pragi, pozneje pa se je izobraževal v Terezijanišču v Brnu in nazadnje na Dunaju.

Iz tega časa se je ohranil dogodek, ki dobro označuje duha prihodnjega »rešitelja Avstrije«, katerega geslo je bilo: zvest Bogu — zvest cesarju in: katoličan in patriot.

Na Dunaju ga je namreč že čakal njegov prijatelj Edvard, sin domačega oskrbnika. Takoj prvo nedeljo sta se zmenila mladeniča, da si ogledata cesarsko mesto. Tu je rekel Radecki: »Veš kaj, Edvard? Najprej bova šla v cerkev sv. Štefana po starem pravilu: Z Bogom začni vsako delo; potem pa takoj v cesarski grad, da bova videla cesarja.«

Veličastna stolna cerkev s svojimi mnogimi oltarji je na oba mladeniča napravila mogočen vtis. Pokleknila sta pred podobo Matere božje in se priporočila njenemu varstvu, nato jo pa mahnila proti cesarskemu gradu, »gledat cesarja«.

1. Radeckí kot patriot.

Dne 1. avgusta 1784. je vstopil Radecki kot kadet v kirasirski polk št. 2, ki je bil takrat nastanjen v neznatnem ogrskem mestecu Gyöngyös. Čez tri leta je postal mladi kadet že nadporočnik in se je udeležil pod Lacy-jem in Laudonom vojske proti Turkom (1788—1791). Kmalu potem je bil v Italiji, kjer se je kot ritmojster in ordonančni častnik generala Beaulieu-a zelo odlikoval (1794) in je kot major pri pionirskem polku imenitno kril armado, ko se je umikala pred Napoleonom. Ko je bil sklenjen mir v Campo-Formio (17. okt. 1797.), se je poročil Radecki v Gorici z grofico Strassoldo-Grafenberg. Iz tega zakona je bilo pet sinov in tri hčere.

V koalicijski vojski, ki je kmalu potem izbruhnila (druga zavezna vojska proti Francozom 1799—1801), se je Radecki v Italiji tako odlikoval, da si ga je Melas izprosil za generalnega adjutanta s podpolkovniško šaržo. In sedaj je naš junak hitro avanziral. Še l. 1799., star komaj 33 let, je postal polkovnik in si zaslužil v bitki pri Hohenlindenu viteški križ reda Marije Terezije. L. 1805. je postal generalni major in brigadni poveljnik. Za izvrstne uspehe v vojski l. 1809., ko je s svojim pogumom in odločnostjo rešil celo divizijo ujetništva, ga je imenoval nadvojvoda Karol v armad-

nem povelju dne 27. maja feldmašallajtnantom in mu podelil komanderski križec reda Marije Terezije. Tudi osvobodilna vojska, v kateri je bil Radecki šef generalnega štaba v armadi Schwarzenbergovi in se je odlikoval zlasti v bitki pri Hlumu (Kulm) na Češkem (29. in 30. avg.) in pri Lipskem (16.—19. okt. 1813.), mu je prinesla množico odlikovanj in redov. Prav posebno ga je cenil ruski car. Po dunajskem kongresu (1815) je bil poslan kot kavalerijski divizionar v Šopronj, l. 1829. pa je bil imenovan za poveljnika trdnjave v Olomucu. V tej službi je že mislil stopiti v pokoj, a cesar mu je l. 1831. poveril vrhovno poveljstvo v Lombardiji in Benečiji namesto odstopivšega Frimonta in ga o priliki svojega kronanja v Prazi imenoval feldmaršalom. Akoravno že 65 let star, se je lotil Radecki z mladeniško vnemo novega in težavnega dela ter se je uspešno boril nele v Lombardiji in Benečiji proti revolucionarjem in prostozidarjem z Mazzinijem na čelu, marveč tudi proti sardinškemu kralju Albertu. Znani so iz te dobe zlasti boji pri S v. L u c i j i 6. maja in pri Custozi 25. julija 1848. Po pravici je pel Grillparzer o armadi 82 letnega vojskovodje: »V tvojem taboru je Avstrija.« Cesar Ferdinand je podelil takrat hrabremu in zmagovitemu junaku veliki križ reda Marije Terezije in car Nikolaj najvišji vojaški red sv. Jurija I. razreda. Tirolsko mu je poslalo častno puško, ki je bila že l. 1809. v ognju na gori Isel.

Pa še enkrat je bila dana Radeckemu priložnost, da pokaže svoj talent in svoj pogum. L. 1849. je namreč odpovedal sardinški kralj premirje. Feldmaršal Radecki je šel sedaj z 80 tisoči vojakov proti sovražni armadi, ki je štela 98 tisoč mož, in jo je po več zmagovitih bojih popolnoma porazil v bitki pri Novari dne 23. marca.

Ves svet se je takrat začudil milim pogojem, katere je stavil zmagovalec pri sklepanju miru premaganemu sovražniku. Radecki sam je pisal o tej zadevi grofu Grünne sledeče: »Ako nisem gnal svojega nasprotnika do najhujšega, zgodilo se je to

zato, ker vem, da Bog više ceni zmernost, kakor zmagovalsko nadutost.«

Dne 22. avgusta so se morale vdati Benetke, katere so Avstrijci obstreljevali od 29. julija do 17. avgusta; v mestu je primanjkovalo vode in hrane, kolera pa je tako razsajala, da je nekatere dni umrlo po več sto ljudi. 30. avgusta je Radecki slovesno jezdil v mesto.

Po vseh teh slavnih vojskah je bil sivi maršal imenovan za generalnega guvernerja v vseh civilnih in vojaških zadevah v lombardsko-beneškem kraljestvu. Tudi to službo je opravljal v največjo zadovoljnost cesarjevo do 27. februarja 1857. Vsega skupaj se je udeležil Radecki 17 vojsk; odlikovan je bil z vsemi avstrijskimi in mnogimi redovi tujih držav in ostane vedno ponos avstrijske armade.

2. Radecki kot katolik.

Radecki je bil tudi dober katolik: mož trdne vere in molitve, mož ljubezni do Boga in bližnjega. V e r o je ohranil nele v času svojih študij, ampak tudi v vojaškem življenju; neustrašeno je kazal povsod svoje versko prepričanje. Zato je tudi skrbel, da so bili vsi njegovi otroci nele znanstveno, ampak tudi versko temeljito poučeni. Ravnotako je tudi kot vojskovodja polagal veliko važnost na spolnjevanje verskih dolžnosti. V tem oziru se je nekoč izrazil nasproti vojaškemu škofu: »Zelo rad vidim, ako se moji vojaki oklepajo vere, kajti le vera jih more utrditi v strogem spolnjevanju njihovih dolžnosti, vzbuditi v njih vdanost v voljo Najvišjega in krotiti v njih prevratne ideje.« »Vojak,« je rekel dalje, »lahko vzdržuje zunanji red, toda, če nočemo, da se omajajo notranji temelji, mora nam pomagati moralna moč, namreč cerkev po duhovnikih. Duhovnik in vojak se morata vzajemno podpirati; vojak varuje materijelni, duhovnik pa moralni red. Oba spadata skupaj kakor telo in duša; oba sta obljubila strogo pokorščino, samozatajevanje in požrtvovalnost do smrti. Križ in meč sta glavni sredstvi našega časa.«

Radecki je bil dalje mož neomajnega upanja. To se posebno lepo kaže v pismih, ki jih je pisal svoji hčeri Frideriki. L. 1847. je na primer pisal: »Zaupam v svojo staro srečo in v Boga, da me ne bo zapustil.« L. 1848.: »Samo Bog more pomagati.« »Človek je ustvarjen za delo in vsemo-gočni Bog ga ne zapusti.« »Bog nas ohrani in blagoslovi, to je moje geslo.« L. 1849.: »Čudovite reči se godijo na svetu in jasno je, da je Bog z nami.« L. 1855.: »Bog je dal, Bog je vzel, pa bo zopet vrnil. Mislite na svoje otroke in trdno zaupajte v Boga.«

To njegovo trdno upanje, v katerem je iskal pri Bogu pomoči v vseh zadevah, se je kazalo v goreči molitvi. Od svoje mladosti je bil maršal navajen biti vsako nedeljo in praznik pri sv. maši. Temu svo-jemu načelu je ostal zvest do svoje visoke starosti in v vseh razmerah: med grmenjem topov ravno tako kakor v živahnem tabo-rišču ali ob najnapornejšem stanovskem delu.

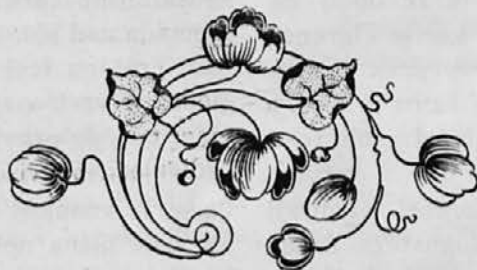
Posebno rad je molil rožni venec, ki ga je vedno nosil pri sebi. Ko je nekoč ho-tel zajahati konja, se je skrbno oziral krog sebe, kakor da bi bil nekaj izgubil. Vsi so nehote začeli gledati in iskati po tleh in so zagledali slednjič rožni venec, katerega je maršal takoj ves vesel vtaknil v žep.

V svoji dobrotljivosti je sivi vojsko-vodja rad dovolil vojakom, da so se smeli sprehajati v parku pri cesarskem gradu v Monzi. Nekega dne sedi maršal na kamniti klopi. Ko vidi, da prihaja nekaj vojakov. proti njemu, vstane in gre drugam, da jih

ne spravi v zadrego. Naenkrat se pa obrne in hiti nazaj h klopi, ki so jo zasedli vojaki. Od daleč že vidi, da si vojaki nekaj kažejo med seboj in delajo zaničljive opazke. Ko pride Radecki bliže, vstanejo vojaki in sa-lutirajo. Maršal jih pa vpraša: »Fantje, če-mu se pa tako smejete?« »Tu smo našli na klopi rožni venec. Teга vojaka bi radi poznali, ki moli rožni venec.«

»Dajte ga sem,« reče Radecki, »jaz sem ga pozabil tukaj.« — Na marših se je Radecki navadno vozil. Nekega dne bi mor-al odriniti glavni stan drugam. Vse je bilo že pripravljeno na odhod, samo njega je še manjkalo. Nihče ga ni videl in vse iskanje je bilo zaman. Slednjič ga najdejo — v ko-čiji. Šel je namreč že poprej v shrambo za vozove, se usedel v kočijo in zaspal. Zra-ven njega je ležal rožni venec. Radecki je tudi pred vsako bitko nagovoril vojake v verskem smislu in jih izpodbujal k zaupa-nju v Boga.

Ko se je maršalu Radeckemu odkril dne 24. aprila 1892. spomenik na Dunaju (prej »am Hof«, sedaj pred vojnim ministr-stvom »am Stubenring«), je zapisal neki pisec sledeče resnične besede: »Že davno so minuli časi, ko so vojskovodje še zaupno molili k Bogu in nosili pri sebi rožni venec na svojih zmagopolnih pohodih. Seveda ne veže nobenega generala zapoved, da bi mor-al moliti rožni venec, toda strah božji in vera tudi še ni škodovala nobenemu gene-ralu; nasprotno, prinesla je v marsikatero armado disciplino, navdušenje, hrabrost in največjo požrtvovalnost.« (Konec)

3. Na Toskanskem.

S tovarišem sva si naročila ob osmih zjutraj izvožčka, ki je došel s svojo vprego ob določeni uri pred hotel Brun v Bologni ter je naju peljal na kolodvor. Blizu Bologne se vzdiguje grič, ki mu pravijo Monte della Guardia. Na vrhu stoji cerkev Madonna di San Luca, znana italijanska božja pot. Dolgo časa smo se peljali ob vznožju tega griča in dospeli naposled pod Apenine. Poznalo se je, da so tu utrjeni kraji, neke male trdnjave, ki naj bi zadrževale sovražnika v prodiranju proti Bologni. Železnica se drži ves čas vode Reno ter se vzpenja skozi gorsko puščavo vedno više tako dolgo, da doseže na postaji Pracchia vrh apeninskega prehoda. Tu nas je obdajal divji planinski svet, poln skalovja in nizkega grmičja, po prepadih pa je ležal še sneg. Ko smo se nagnili z gorovja navzdol, se je vrstilo mnogo predorov, v katerih nas je moril hud dim, ki ga tudi pri zaprtih oknih ni bilo mogoče pregnati. Toda okolica je dobila takoj drugo podobo. Prestavljeni smo bili, da smo komaj vedeli kdaj, v gorko južno podnebje. V nižavi so se jele prikazovati toskanske pokrajine in po mnogih ovinkih je došel vlak v mesto Pistoja, obdano s starinskimi zidovjem v podobi čveterokota. Od tu je šla vožnja po obljudeni ravnini, zasajeni z oljkami, cipresami, pinijami in vsakovrstnim sadnim drevjem. Kmalu smo se ustavili v Florenci.

Ni ga popotnika, ki bi se tukaj ne oglasil vsaj za nekaj časa, ker je Florenca glede umetnostnih zakladov prva za Rimom. Pa tudi v naravnem oziru je lepa s svojo divno lego na obeh straneh reke Arno.

Kdor bi hotel v Florenci študirati umetnine, naj si vzame dopust za daljšo dobo. To ni mesto, da bi šel dvakrat gor in dol, potem pa naprej. Tukaj je toliko znamenitosti, da jih ni mogoče pregledati v nekaterih dneh. Ker nisem prišel v Flo-

renco učit se slikarstva ali kiparstva, še manj pa ocenjevat ondotnih umetnih zakladov, za kar mora človek imeti strokovno izobrazbo, sem se zadovoljil z dvema dnevnoma. In kar tukaj pišem, je le poročilo osebnega pomena, ali kakor pravi Dunoier: »Je ne propose rien, je n'empose rien: je expose.«

Prvo, na kar so me opozorile oči, je bil marmor, raznobarven, zbrusen, dragocen marmor. Po cerkvah ne boš dobil izlepa kaj lesenega; še klopi niso lesene, ker jih ni. Nadškofijska stolnica z imenom »la Cattedrala di Santa Maria del Fiore« je okrašena s samim leskečim se marmorjem ne samo znotraj, temveč tudi zunaj. Vse vnanje stene cerkve in zvonika so od vrha do tal obložene z njim. To je »unicum« na svetu. Ako vpoštevamo, da je stolnica 169 metrov dolga, zvonik pa 84 metrov visok, si lahko predstavljamo, koliko marmorja se je potrebovalo za pokritje takih prostorov. Čeprav imajo na Laškem dosti kamenolomov ter so kararski celo v obližju Florence, vendar se človeku vsiljuje misel, da je tukaj bolj delovala želja po slavi nego potreba. Pesimist bi celo trdil, da je bolj vplivala »gloria mei quam gloria Dei.« Pravzaprav se res ne najde pametnega vzroka za tako potrato. Seveda je bila stara Florenca zelo bogata. Povsod je slovela veljava njenega denarja, saj se je izraz floren ali florint ohranil do današnjega dne.

Naravnost kolosalna pa je kupola nadškofijske cerkve, ki se vzpenja kakor gromada nad njo, mnogo višja nego zvonik. Ako greš na levi breg reke Arno in pogledaš z vzvišenega stališča na Florenco, videl boš, da prevladuje kupola vse mesto, vzdigujoča se visoko nad druga poslopja. Če je že vnanjost stolnice tako veličastna, kaj šele njena notranjost! Pogreša se le ena reč — večja svetloba. Naj se razlaga vpliv polmraka mistično tako ali tako, res je vendar, da stoji svetloba najvišje. Pravijo, da pospešuje polmrak zbrano, mirno

molitev, ker človek laže pozabi posvetno ter se globlje zamisli v duševno. Po pravici pa se tudi trdi, da vpliva svetloba na čutila v tem pomenu, da je molitev bolj vesela. Kjer vlada temota, tam je otožnost; kjer kraljuje svetloba, ondi je veselje. Sicer si pa tudi umotvorov, ki so v cerkvi, ne moreš ogledati v polmraku, kakor bi jih rad. Treba bi bilo pri belem dnevu luči za določnejše opazovanje slik in kipov.

Druga, za nadškofijsko stolnico največja cerkev, je »Santa Croce«. Imenuje se italijanski Pantheon radi mnogih nagrobnikov, postavljenih v spomin slavnim možem (Michelangelo, Machiavelli, Galilei, Cherubini itd.). Na trgu pred cerkvijo pa stoji pomnik, ki nam kaže velikega sina Florence, ovenčanega z lovorom. Pod kipom se bere napis, pravzaprav opomin: »Onorate l'altissimo poeta«. Ob vznožju pomnika stražijo štirje levi, držeči naslove njegovih del, med katerimi zavzema prvo mesto največji umotvor krščanskega slovstva. Ni treba omenjati, da je ta slavjenec Dante Alighieri, njegov umotvor pa nesmrtna trilogija »La divina commedia«. Šolska mladina se jo uči na pamet, razlaga se na vseučiliščih, govori se o njej na lecah v cerkvi. Ni čuda, saj je segel Dante v teh spevih v človeško notranjščino, kažoč zmote življenja ter kazen ali plačilo za storjena dela.

Poglejmo sedaj še tisto zgradbo, kjer je bilo središče nekdanje florentinske zgodovine. Pravijo ji Palazzo vecchio. Siva je ta zgradba, sezidana iz mogočnega skalovja, bolj podobna staremu kastelu nego palači. Nad njo se vzpenja prav tako siv stolp, v katerem visi zvon, ki je svojčas klical ljudstvo k zborovanju. Tu je vladala »Signoria«, sestavljena iz ljudskih odborikov in njim na čelu predsednik s častnim naslovom »Magnifico«. Kdo se ne spominja slavno vladajoče rodovine Medici, ki je ovekovečila svoje ime v barvah, bronu in marmorju ter Florenco tako visoko povzdignila, da so jo primerjali grškim Atenam! Vsak znanstvenik in umetnik je dobil v tem mestu gostoljubno streho. Spo-

redno z razcvitom umetnosti in blagostanja pa se je razvijala tudi potratnost in mekušnost višjih krogov. In oglasil se je mož ter pogumno nastopil zoper napake tedanjega časa. To je bil dominikanec Savonarola, svetnik, ljudski tribun in šiba Medicejcev, vse hkrati. Obdal se je s tisoč svetovalci ter nastopil kakor reformator vlade. Florenca naj je demokratična država s krščansko vzgojo, ne pa s pogansko-kla-sično. Žal, da mu je njegova velika gorečnost skalila trezni razum in pravo sodbo, kakor je to običajno pri vsakem napetežu bodisi v verskem ali narodnem oziru. Prišel je — da se tako izrazimo — iz duševnega ravnotežja in zahteval stvari, same na sebi dobre, toda težko izvedljive. Idealni s pametno in trdno podlago se dajo doseči, a ne ideali, viseči v oblakih. Savonarola je sicer pridobil veliko ljudstva zase, močnejša pa je bila vendar poprejšnja medicejska stranka. Ampak človek komaj verjame, ko čita, kako grozovito se je uprav ta stranka maščevala nad svetim možem, ki ni storil nobene krivice. Savonarola je bil najprej obešen, potem pa sežgan na grmadi. To se je zgodilo leta 1498.

Po drugih cerkvah in raznih palačah, kjer se nahajajo umetnine svetovne slave, ne bom vodil čitatelja, saj se dobijo obširni opisi teh zbirk v mnogih knjigah. Zado-stuje naj, da ga posebej opozorim na cerkve sv. Lovrenca, sv. Marka in Santa Maria Novella. Največji umetnostni zakladi pa se vidijo v galeriji »degli Uffizi« na desnem in v palači Pitti na levem bregu reke Arno.

4. Proti Rimu.

Zapustiti je bilo treba mesto, ki ima lilijo v grbu, odtod njega blagoglasno ime del Fiore ali Florenca (italijanski Firenze). Izginjale so cerkve z zvoniki in kupolami, palače z muzeji in galerijami. Ločiti sem se moral tudi od tebe, ljubki Fra Angelico; kdaj bom gledal zopet angelske obraze, ki si jih priklical s svojim čopičem na platno, da kakor živi stojijo pred očmi?

Dolina, ki jo namaka reka Arno, je gotovo vedno lepa, najlepša pa je bila po-

mladi, ko smo se vozili po njej. To je kosček zemlje, na poseben način oblagodarjen od Stvarnikove roke, ali kakor bi rekel Italijan: »Un pezzo della bellezza celeste, caduta sulla terra.« Reka Arno izvira blizu Florence pod Apenini, toda ker ji ni mogoče prodreti hribov, ki ločijo njen studenec od Florence, mora teči po dolgi onstranski dolini, a se potem nenkrat obrne nazaj, da v velikem ovinku doseže glavno toskansko mesto ter se potem v ravni črti bliža ligurskemu morju.

Po dveurni vožnji iz Florence smo se ustavili v mestu Arezzo, ki je videti precej veliko. Glasbenikom, vsaj bolj izobraženim, to ime ni neznano. Spominja jih slavnega benediktinca Gvidona, ki je bil rojen tukaj okrog leta 1000 (Guido Aretinus). Vsak mu je lahko hvaležen za veliko iznajdbo, po kateri so dobili glasovi strogo določeno stališče na črtah ali med črtami. Pred njim niso imele glaske stanovitnega mesta, pelo se je le približno višje ali nižje. Gvidon iz Arezza pa je določil štiri črte, kakor so še sedaj običajne v koralnem petju. Vsaki glasbeni stopinji je dal svoje ime in svoj prostor ter ustvaril na ta način notni zistem, na katerem se je začela razvijati glasbena umetnost. Takratni papež Janez XVIII. je povabil Gvidona v Rim, da mu je ta vse razložil, čemur se je papež zelo čudil. Mnogo zavisti je moral pozneje Gvidon prestati, ker mu niso privoščili slave njegovega izuma. Šele v novjšem času (l. 1882.) se je sklical evropski shod za liturgično petje v Gvidonovo rojstno mesto Arezzo. Množica ondi zbranih glasbenikov vseh narodnosti je slavila areškega benediktinca ter veliki pomen njegove iznajdbe. Pomnik iz kararskega marmorja, postavljen v Arezzu, oznanjuje Gvidonov spomin poznim rodovom.

Ko je ostalo za nami Arezzo, se je prikazalo mestece Kortona, stoječe sredi griča. Sploh se vidi na Laškem dosti krajev, sezidanih v bregovih ali na višinah. Od Kortone dalje je šla vožnja mimo Trazimenskega jezera proti Orvietu, ki kaže s svojimi razvalinami na skalovju, da je bilo

svoječas dobro utrjeno. Kmalu potem smo dospeli v dolino reke Tibere.

Na postaji Orte je vstopilo v naš vlak nekaj krepkih mož temnih obrazov, črnih žarečih oči in močno razvitih brk. Imeli so pisano kvadrilirano obleko, kakršno Lahi radi nosijo, ramena pa so jim bila s kratkimi širokimi plašči ogrnjena tako, da je bil konec plašča vržen pod brado od ene strani pleč na drugo. Mi bi se tako zavijali o mrazu po zimi, ne pa v gorki pomladi. Ako še dostavim, da so bili novoprišleci pokriti s širokokrajniki, mislim, da so zadostno opisani. Toliko rečem, da so izgledali pravtako, kakor se nam slikajo briganti iz Abruc. Mogoče da so bili doma iz tistega kraja, saj mesto Aquila deglj Abruzzi, ležeče ob vznožju 2921 metrov visokega glavarja ondotnih gora, Gran Sasso d' Italia, ni tako daleč od železniške postaje Orte.

Kdor pride v Orte, že ni več daleč od Rima. Zato težko pričakuje, da se mu izpolni dolgo gojena želja, da bi videl središče katoliškega sveta. Ob levi ga spremljajo nekaj časa Sabinske gore, ob desni pa se širi otožna ravan, bolj podobna puščavi nego rodovitni zemlji, kraj brez kulture, in to pred vrati Rima. Okolici pravijo Agro romano ali z drugo besedo Campagna. Kakšno iznenadenje za popotnika, ko se začne nad to dolgočasno pokrajino vzdigovati 117 metrov visoka kupola sv. Petra!

5. Roma.

... quae eras magistra erroris,
facta es discipula veritatis.*

Kdor pride prvič v Rim, pelje ga brezdvomno prva pot v cerkev sv. Petra. Velik je vtis, ki ga dobi romar že pred cerkvijo. Morebiti je to najlepši trg vsega sveta. Stal sem vsaj pol ure pred glavnim vhodom bazilike in gledal to veličastno zgradbo.

Vnanjost glavne fasade se zdi strogim kritikom, čeprav je velikanska, malenkostno zasnovana, bolj podobna slogu palače nego slogu cerkve. Mogoče. Arhitekt

Bramante, ki je naredil načrt bazilike, je bil menda bolj vežban v stavbarstvu nego njegovi ocenjevalci. O notranjosti cerkve in o kupoli, s katero jo je venčal Michelangelo, je pa nezadosten vsak opis. Frančiškan Julijan della Rovere, ki je z imenom Julij II. zasedel leta 1503. prestol sv. Petra, je položil Petrovi baziliki temeljni kamen. Delo je nadaljeval slavni Medicejec Leon X., dovršeno cerkev pa šele leta 1626. posvetil Urban VIII. Kakor kraljica vlada nad vsemi cerkvami, gledé mogočnosti in krasote prvo poslopje na zemlji.

Kjer je imel nekdaž cesar Nero gledišče in vrtove, zgrajena je sedaj prva cerkev krščanstva. Kjer so vladale blodnje in strasti ter se širile po rimski državi čez tri dele sveta, tam stoji sedaj Petrov prestol, raz kateri se oznanjuje »urbi et orbi« resnica, ki jo je prinesel Gospod iz nebes.

Iz cerkvenega središča sva šla s tovarišem v središče poganskega Rima, na kapitol, kjer se je svojedobno določevala usoda narodom. Tu so častili Jupitra in prav na tem kraju se vzdiguje sedaj Marijina cerkev z imenom »in ara coeli«. Iz starega sveta se je vzdignil novi svet, templji malikov so se izpremenili v krščanska svetišča, demoni so se umaknili svetnikom, zatirani so zavladali nad pregnjalci. Še bolj kakor kapitol nam kaže pod kapitolom stoječi »Forum romanum«, kako da se je v nič razsulo rimsko cesarstvo. Marsikaka stvar spominja popotnika v Rimu posvetne minljivosti, toda ni je stvari, ki bi mu klicala to bolj v spomin kakor Forum, kjer je bilo javno pozorišče vsega, kar se je takrat godilo v mestu. Ni ga kraja, ki bi bil glede templjev, slavolokov, pomnikov in — razvalin glasovitejši nego ta prostor. Tukaj so se borili plebejci za enakopravnost s patriciji, tukaj je ponavljal stari Kato »Ego autem censeo, Carthaginem esse delendam«, tukaj sta podžigala Graha ljudstvo zoper senat, tukaj je postavil Antonij Cezarjevo mrtvo truplo na ogled ter klical po maščevanju, tukaj se je oglašal veliki gromovnik Cicero,

kličoč: »Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra!« Skratka: Tukaj so se odkrivala vse strani življenja ter se kazali značaji takratnih Rimljanov, domoljubi in izdajice, umetniki in pokončevalci, velikaši in sužnji, junaki in plašljivci, triumfatorji in njih žrtve. Kako je bilo mogoče, da je ta krasni javni trg izginil z zemlje? Tako je bilo pisano v usodi. Zdaj stoji nekaj stebrov, ki so jih dvignili iz peska. Ako bi se še to ne bilo rešilo, bi trebalo velike domišljije, da je kdaj na tem kraju stal Forum romanum.

Če hočeš še bolj spoznati silovitost človeškega duha in telesno moč narodovo, hkratu pa zopet minljivost posvetnih del, stopi z mano v Colosseum, ki ni daleč od Fora. Rimski postopači vpijejo od daleč na naju ter gredo nama nasproti z razglednicami in albumi. Že to kaže, da sva na kraju, ki ga obišče vsak popotnik, ker bi sicer ne bilo toliko prodajalcev. Nekaj morava kupiti, drugače ni miru. Potem pa začneva ogledovati zgradbo, največjo zidavo starega veka, znak mogočnosti poganskega Rima. Še sedaj, ko je v razvalinah, naju navdaja z občudovanjem, pa tudi z grozo, ko se spomniva, kaj da se je godilo med tem zidovjem. To je bilo namreč največje gledišče sveta. Naša gledišča so igrača v primeri z njim. V podolgasto okrogli obliki sta ga dala staviti cesarja Vespazijan in Tit od leta 72. do 80. po Kr. Tisoče in tisoče Judov je moralo pomagati pri zidanju, kar so si Judje tako zapomnili, da še sedaj nobeden ne gre pod Titovim slavolokom v Rimu. Še bolj seveda sovražijo Tita zato, ker je razdejal jeruzalemski tempelj. Colosseum je rabil Rimljanom nekaj časa v pošteno zabavo. Če vpoštevamo, da je bilo v njem prostora za 90.000 ljudi, mislimo si lahko, kako da je vršalo in šumelo v ogromnem poslopju pri veselicah in predstavah. Ljudstvo je zahtevalo kruha in zabav, »panem et circenses«.

Obrnimo se od tega kraja, ki budi preveč žalostne spomine na preteklost. Sploh ni prijetna stvar, iz novega Rima

iskati stari Rim, caput mundi. Podrtije, groblje... In če si ogleduješ mesto, kakršno je sedaj, vidiš povsod sledove, ki so jih zapustili papeži, pa ne v razdiranju, ampak v novem zidanju, popravljanju, lepšanju.

Ker se je leta 1913., ko sva bila s prijateljem v Rimu, obhajala 1600 letnica, odkar je cesar Konstantin pribojeval kristjanom prostost in mir, sva si ogledala dobro ohranjeni slavolok, ki ga je postavil rimski

senat Konstantinu v čast. Okrašen je z mnogimi kipi iz marmorja in z raznimi v kamen vsekanimi napismi. Glavni napis se glasi: »Liberatori urbis, fundatori pacis«. Isti dan sva obiskala glavne rimske cerkve in opravila druge pogoje za pridobitev velikega odpustka. S tem je bilo končano najino bivanje v Rimu. Rada bi se bila poklonila Piju X., pa ni bilo mogoče. Odpo vedali so se vsi sprejemi radi papeževe bolezn.

DR. I. PREGELJ: ZANIMIVOSTI IZ NEMŠKEGA SLOVSTVA.

(Konec.)

Čudak svoje vrste je bil Bodmer, »der alte Schuhu«, kakor ga imenuje Goethe, še večji Hamann, ki je živel v divjem zakonu in iznašel besedo »Gewissensehe«; čudak je Lavater, prava karikatura je R. Lenz, ki je v svoji igri »Vojaki« predlagal, naj se dovoli vojaštvu ženitev, če že ne za ves čas življenja, vsaj za nekaj časa. Ostro risano je obličje Klopstockovo, ki uči v »Gelehrtenrepublik«: Wer lateinisch schreibt, wird so lange Landes verwiesen, bis er etwas in unserer Sprache geschrieben hat. In Wieland, čigar dela so Hainbündlerji zažgali, za kar jim je nato hvalil njihove pesmi. In Jean Paul, ki se je radi njega utopila mlada deklica, boječ se, da ga ne bi ljubila pregoreče, in ki mu je neka kneginja v. Anhalt lastnoročno sešila svilen mošnjiček in ga poklonila — praznega — vélikemu geniju Hespera. Svoje romane je pisal iz lističev, ki jih je pri bogatem čtivu gromadil v predalčkih in jih brezmejno zapustil še neporabljenih. O, rodoljubni moj učitelj! Ali ni naš Jurčič delal tudi nekam podobno? Bürgerjevo zakonsko življenje je bila zmeda in blodnja, Wielandovo raj. Toda žena ni smela brati umazanih mladostnih Wielandovih del. Goethe se je bal smrti in vsega, kar bi ga spominjalo nanjo. Zato je oporočila njegova prijateljica gospa v. Stein, da naj se izogne njen pogreb njegovi hiši.

Bettina Brentano se je delala naivno otroško in se, kakor mali otroci, klicala sama sebe z imenom. Pa je poleg tega pisala knjigo: »Dies Buch gehört dem König«. Kolika individualnost je Kerner s svojimi kleksografijami; Mörike s svojo staro sestro, oskrbujoč grob Schillerjeve matere; Jordan, ki je hotel prekositi »Fausta«, narodni ep Nibelungov in celo Vošov prevod Homerja!

Ali ni čudno, da sta Hartmann in Meißner čehofila, Hansjakob prusofob?

Zelo zanimive so nekatere napačne sodbe velikih mož. Tako je sodil Goethe zaničljivo o Pfitzerjevih pesmih. Pozneje so jih našli v zapuščini Goethejevi napol prerezane. Kleista ni mogel, kar je človeku neumljivo. Da ni maral Schillerjevih »Roparjev«, je zelo umljivo. Schiller je zelo nepravilno ocenil Bürgerja. In romantiki so zelo nepravilno ocenili Schillerja. Ko so brali njegovo pesem o zvonu, so baje popadali raz stole od smeha. Friederik Véliki slovi s svojimi sodbami o Parzivalu: »Meiner Ansicht nach sind solche Gedichte nicht einen Schuß Pulver wert und verdienen nicht, aus dem Staube der Vergessenheit gezogen zu werden.« Ali pa o Shakespearju in Goethejevem »Goetzu«: »Um sich zu überzeugen, wie wenig Geschmack noch bis jetzt in Deutschland herrsche, dürfen Sie nur

unsre öffentlichen Schauspiele besuchen. Sie finden daselbst die abscheulichen Stücke von Shakespear aufgeführt, die man in unsre Sprache übersetzt hat. Die ganze Versammlung findet ein ausnehmendes Vergnügen daran, diese lächerlichen Farcen (Hamlet, Othello, Lear!) anzusehen, die nur würdig wären, vor den Wilden von Canada gespielt zu werden. Dem Shakespear kann man indessen seine sonderbaren Ausschweifungen wohl verzeihen; denn er lebte zu einer Zeit, da die Wissenschaften in England erst geboren wurden. Aber erst vor einigen Jahren ist ein Götz von Berlichingen auf unserm Theater erschienen, eine abscheuliche Nachahmung jener schlechten englischen Stücke.«

Presenetljivo to ni, saj pravi Friderik sam: »Ich habe von Jugend auf kein deutsches Buch gelesen und ich rede es sehr schlecht; jetzt aber bin ich ein alter Kerl von 46 Jahren und habe keine Zeit mehr dazu.« Voltaire pa piše, da je v Berlinu na Francoskem, kjer govorijo francoški, dočim je nemški samo za vojake in konje. Moj rodoljubni učitelj, ali ni bilo za Prešerna pri nas nekam zelo podobno?

Napoleon je Nemce visoko cenil, saj je sprejel l. 1808. Wielanda in Goetheja je odlikoval z znakom častne legije in se z njim pogovarjal o Wertherju in nasvetoval celo neki popravek.

H. Voß je menil o slovitem »Wunderhornu«, da so te pesmi: mutwillige Verfälschungen in je imenoval knjigo »heillosen Mischmasch von allerlei buziigen, trutzigen, schmutzigen und nichtsnutzigen Gassenhauern«.

Gutzkow je imenoval liriko Mörikejevo »nicht nur dilettantisch, sondern die reine Armut«, Solger je primerjal Grillparzerjevo »Sappho« s Kotzebuejevimi dramami in je cenil Tieckovega »der gestie-

felte Kater« za najpopolnejšo igro. In kaj naj rečem o Grillparzerju, ki je menil o Nibelunški pesmi: »Man hört zwar alles, was geschieht, allein man sieht es nicht«, in kaj naj sodim o literarni zgodovini Jul. Schmidta, ki govori o Schillerjevih dramah, »daß sie allen Gebildeten zum Ekel geworden«.

Zelo pa se strinjam s sodbo Frica Reuterja v »Festungstid«: »denn das muß man dem katholischen Pastor E. nachsagen: was für Steine sie ihm auch von seiten der Kommandatur in den Weg warfen, er wußte sie alle fortzuräumen, bis er allwöchentlich seine Beichtkinder besuchen konnte. Aber die evangelischen Priester? Ah, Gott bewahre, fiel ihnen ja gar nicht ein! — und als wir uns zuletzt mit der größten Dringlichkeit an die Kommandatur wandten und um Gottesdienst baten, da kam so ein Unglückswurm von Priester auf den Hof — wir waren gerade in der Freistunde — und sagte uns, der Kommandant hätte ihn geschickt wegen des Gottesdienstes; aber er hätte keine Zeit, er hätte zu viele andere Geschäfte; doch wollte er zusehen, ob er uns nicht in der nächsten Woche auf dem Hausboden eine Homilie lesen könnte. Darauf sagten wir ihm, wir bedauerten, daß er keine Zeit hätte, und wenn seine Homilie mit dem Waschboden als Kirche zusammenstünde, dann bedauerten wir, von seinem wässerigen Kram keinen Gebrauch machen zu können.«

Je le prijetno slišati resnico o katoliškem duhovniku iz ust znamenitega nemškega pisatelja-protestanta!...

Dramatik Raupach pa se je rad dregal ob papeža. Moj rodoljubni učitelj, čuj! Slovenci ga zato nič manj ne uprizarjajo po katoliških odrih!...

JOS. ŠIMENC: GOSPODOVO VSTAJENJE.

Velikonočno veselje nas objame vsako leto z neodoljivo silo. Sicer je isti Kristus, ki gre z nami v velikonočni procesiji, kakor bo na praznik sv. R. Telesa blagoslavljala naša polja, a vendar ni popolnoma isti. Takrat bo nesel svečenik Jezusa, ki je ljubil svoje do zadnjega, tako da se jim je pri zadnji večerji dal v jed in pijačo. Velikonočni izprevod pa se pomika iz odprtega groba Jezusovega in zлива prekipevajoče zmagoslavje v staročastite besede: Zveličar je vstal iz groba — Ob moč je smrt, trohno. Aleluja! In čudno, nihče ne more iti mimo tega velikega zmagoslavja. Verniki v tem silnem dogodku več ali manj zavedno vidijo osnovno oporo svoje vere in so hvaležni Gospodu, da jim je vero tako olajšal, kajti v gotovem oziru je res, kar je dejal nemški filozof (Riehl), da se vsaka vera začne ob grobu. Jezusov grob pa človeštvu na glas oznanja rešitev največjih vprašanj. Premnogo tistih, ki se jim je vsled moderne duševne zmedenosti prikradel v dušo dvom, ravno pod silo velikonočne resničnosti zopet zakličejo z apostolom Tomažem: »Moj Gospod in moj Bog!« Tistim pa, ki so se utrdili — kajti pri tem je vedno osebno delo in zakriviljenje, več ali manj zavedno — v neveri, se godi približno tako kakor judovskim pismoukom. Vsaka Velika noč jim stopi pred dušo z nadležnim vprašanjem: »Kaj se vam zdi o Kristusu?« Ali je Kristus vstal ali ni? Pismarji so šli in grob zapečatili in ga zastražili. Zdaj Kristus ne more vstati. Tako tudi moderni neverniki. Za tolažbo prečita Renana in ponavlja za njim besede: Za zgodovinarja se je Kristusovo življenje končalo z njegovim zadnjim zdihom, kajti čudeži se ne gode. To se pravi z drugimi besedami: grob zapečatiti in postaviti stražnike, da Kristus ne more vstati. Drugi gredo še korak dalje. Ker so ob valu strasti nekega dne zaznali, da prav za prav nič več ne verujejo, in vidijo, da se da tako veliko bolj nemoteno živeti, so v svojem srcu, čeprav morda nezavedno,

sklenili, da Kristus ne sme vstati. A kaj, ko Kristus kljub temu vstane! To je res za premnoge zelo sitno; saj Kristus ne more ali celo ne sme vstati! Kaj potem storiti? Cerkev kakor radostna nevesta zre v zmagoslavnega Ženina, neverniki pa romajo h grobu in iščejo in iščejo in dasi jim angel ob grobu govori: »Vem, da iščete Jezusa iz Nazareta, ki so ga križali. Kaj iščete živečega pri mrtvih? Ni ga tukaj, ampak vstal je,« navzlic temu ostanejo in hočejo dokazati, da je Jezus še v grobu, to pa zato, »da ne bo poslednja zmeta hujša nego prva.«

Kako je torej? Kdo ima prav? Ali nevera nekaterih ali naša živa vera? Z drugo besedo: ali obstane ta živa, silna vera pred mrzlo zgodovino? Ali je vstajenje zgodovinsko dokazano? O tem si moramo biti popolnoma na jasnem, kajti tako je in nič drugače, kakor je izjavil sv. Pavel: »Recimo, da Kristus ni vstal: potem je prazno naše oznanjevanje, prazna je pa tudi vaša vera« (I. Kor. 15, 14). Zgodovinsko resničnost Kristusovega vstajenja bi lahko dokazali že s tem, da bi spomnili na titansko zgodovino krščanstva, na zgodovino katoliške Cerkve. Kajti gotovo je, da ta zgodovina temelji na Kristusovem vstajenju kot na nepremakljivi podlagi. Le tako razumemo čudoviti razvoj krščanstva, ki je bilo Judom v zasmeh in poганom nespačet, če vemo, da se je dvignilo iz odprtega groba Jezusovega. Druge razlage strogo zgodovinsko raziskavanje ne more potrditi, ker je vsaka druga nezadostna.

Nadalje bi lahko vzeli štiri evangelije, prečitali zadnja poglavja, pokazali, da so ta vesela poročila zapisana v luči zgodovine in videli, da enoglasno — ne dobesedno, kar je dokaz, da niso pisani po skupnem dogovoru — izzvene v veselo oznanjenje vstajenja Gospodovega. In pri tem bi z zadoščenjem lahko pokazali, da so bili vsi poizkusi — od gnostikov drugega stoletja do nevernikov naših dni — kako razložiti vstajenje naravno ali ga čr-

tati iz evangelijskih poročil, brezuspešni in da ostanejo za vselej brezupni.

Lahko bi vprašali apostole drugega za drugim, kdo je dal njih življenju popolno drugo smer, kdo jih je opojil s tako navdušenostjo za oznanjevanje evangelija, kdo jih je radostne peljal v mučeniško smrt. Odgovor: »Vstali Zveličar!« Izmed tolikih prič vstajenja bomo zaslišali samo eno, namreč sv. Pavla, apostola narodov. Zakaj prav njega? Kratko povedano: zato, ker nam je sv. Pavel razumljiv samo pod tem pogojem, če je vstajenje zgodovinsko dejstvo. Bruno Bauer, protestant, ali bolje brezverec, ki ni malo študiral, je dejal, da sta mu največji uganki v zgodovini: Jezusovo vstajenje in Pavlovo izpreobrnjenje. Hotel je ti dve uganki naravno razrešiti, pa zastonj. Zato je kesneje v razjarjenosti dejal, da niti Jezus niti Pavel nista živela. Pač zelo preprost način, kako se otresti sitnih čudežev! Zato bomo v naslednjem premislili, ali bi ne bil imel Bruno Bauer bolj prav, če bi bil takole sklepal: Pavlovo spreobrnjenje zahteva nenavadnega, čudežnega razloga in ta razlog ne more biti drugi nego Kristusovo vstajenje. Tako se dve uganki razrešita v eno samo. Sv. Pavla bomo zato pozvali na odgovor glede Jezusovega vstajenja, ker ga kot enega največjih miselcev vseh časov tudi neverni razlagalci svetega pisma globoko spoštujejo in pravijo, da to, kar on poroča, ne more biti izmišljeno. Zato ga bomo interpelirali, ker je ravno o vstajenju — dasi sicer zaradi evangelijskih ni obširneje popisoval Jezusovega življenja — podal tako odlično in jasno poročilo, da se mora nevera vpričo njega onesvestiti. Pa zato, ker svobodomiselni razlagalci sv. pisma stavijo pismo, ki vsebuje omenjeno poročilo — prvo do Korinčanov — glede pristnosti in nepokvarjenosti na prvo mesto. Zato hočemo v svrhu boljšega umevanja najprej nakratko očrtati okoliščine, v katerih je sv. Pavel napisal omenjeno prvo pismo do Korinčanov.

Na svojem drugem misijonskem popotovanju, ki je trajalo od leta 49. do 52.

po Kr., je dospel apostol Pavel v začetku leta 51. v mesto Korint. Korint, »luč vse Grecije«, je l. 146. razdejal L. Mummius. Cezar ga je l. 44. oživil in imenoval Colonia Julia Corinthus. Avgust ga je pa l. 27. proglasil za glavno mesto provincije Ahaje. Ob Pavlovem prihodu je štelo mesto okoli 200.000 do 300.000 prebivalcev. Odlikovalo se je opulentia et luxuria, tako da je pomenila grška beseda *κορυνθιάζεισθαι* živeti v nečisti razkošnosti. V mestu je stanovalo precej rimskih priseljencev in dobršno število Judov, ki so imeli svojo shodnico, ker so njih vero priznavali za religio licita.

V to mesto je torej stopil apostol narodov v prvih mesecih leta 51. Kako se mu je v Korintu godilo, je kratko popisal njegov misijonski sotrudnik sv. Luka, po poklicu zdravnik (*medicus carissimus* ga imenuje sv. Pavel), v spisu, ki ima naslov *Πράξεις ἀποστόλων* — Apostolska dejanja in čigar verodostojnost je po primerjanju s tedanjimi profannimi pisatelji odlično izpričana. Tu slišimo, da se je sv. Pavel nastanil pri izdelovatelju šotorov Aquilu, ki se je bil priselil iz Rima, kjer je bil najbrž sprejel krščanstvo, ki ga je tam oznanjal sv. Peter. Ker se je bil apostol v šoli slavnega Gamaliela temeljito naučil razlaganja sv. pisma, se je takoj prijavil, da bo vsako soboto poučeval v shodnici. Vsebinska njegovega razmatranja je bilo dokazovanje, da je Jezus tisti mesija, ki ga je Bog obljubil Izraelcem. Kot najbolj prepričevalen in odločilen dokaz za to je navedel njegovo vstajenje od mrtvih (I. Kor. 15, 3). To njegovo delovanje je takoj rodilo lepe sadove, zato so se vzdignili nekateri neverni Judje in so mu v shodnici javno ugovarjali in njegov nauk zasramovali. To je napotilo Pavla, da je nadaljeval svoje poučevanje v sosednji hiši nekega Tita Justa. Odslej so prihajali k njemu v prvi vrsti pogani in so se dali v velikem številu krstiti. Boji z Judi so trajali naprej, dasi se je spreobrnil celo shodnični predstojnik Crispus s svojo družino. Slednjič so pozimi ali spomladi l. 52. zgrabili Pavla in ga ti-

rali pred sodni stol prokonzula Galliona. Da je ta Gallio, ki ga omenja sv. Luka v Dejanjih apostolov (18, 12), zgodovinska oseba, se je vedelo že poprej. S celim ime-

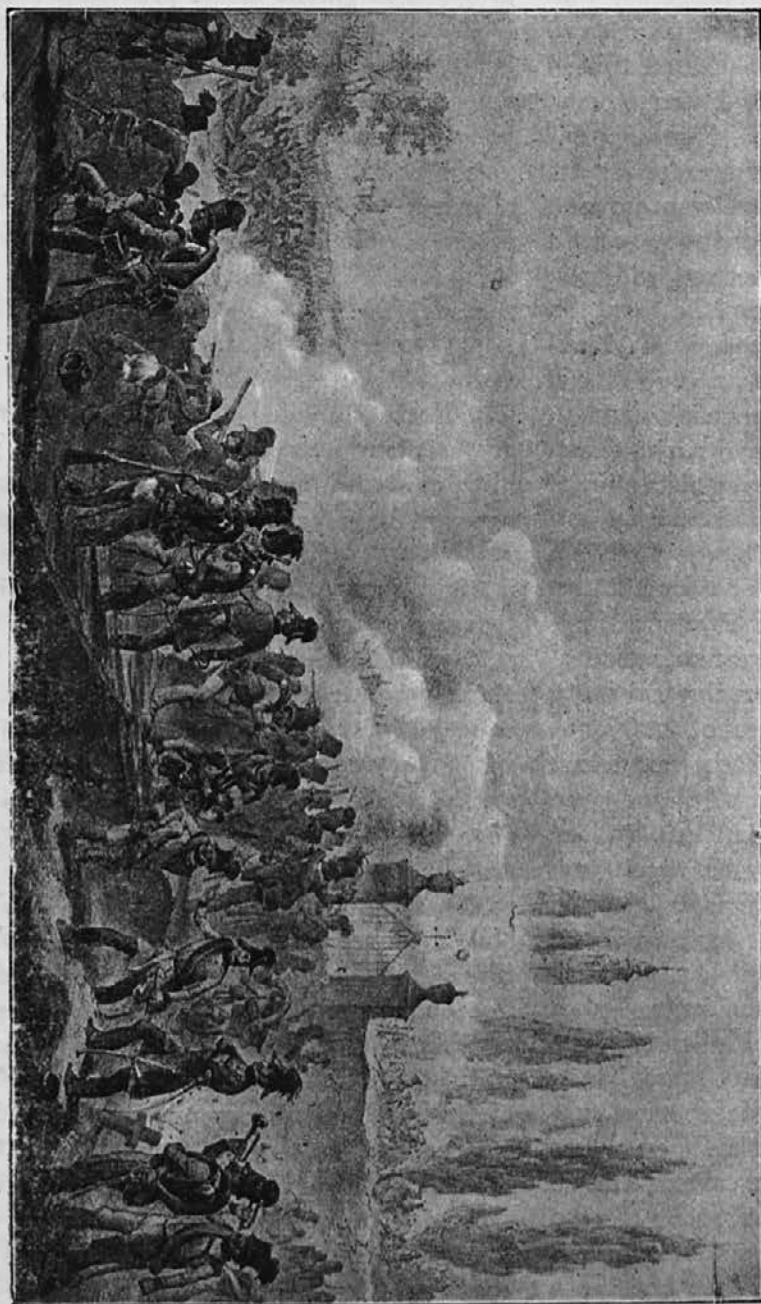
očetovem prijatelju, ki ga je posinovil. Seneca ga omenja v 104. pismu in mu je posvetil dva spisa: »De ira« in »De vita beata«. Sv. Luka ga imenuje podkonzula

Ahaje (*Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας*) kar nam priča, kako je pisatelj dobro poznal tedanje politične razmere, kajti Ahaja je bila izprva senatorska, potem imperatorska (propraetor nam. proconsul) pod Tiberijem, a pod Claudijem, kamor spada naš dogodek, zopet senatorska (proconsul). Pod Neronom in Vespasianom se je pa položaj zopet izpremenil (Tacitus, *Annal.* 1, 76; Sueton. *Claud.* 25; Nero 24; Vesp. 8). Tudi letnico 52 po Kristusu se je v zadnjem času posrečilo ugotoviti. Leta 1905. je namreč objavil francoski učenjak Bourguet napis, odkrit v Delfih, ki je prepis pisma, ki ga je poslal cesar Claudius (41—54) mestu Delfi in v katerem omenja tudi Galliona kot ahajskega prokonzula. Pismo je bilo izdano v dvanajstem letu tribunske oblasti Claudijeve, potem ko je bil že petkrat konzul in šestindvajset-

nom se je imenoval L. Iunius Gallio in je bil sin govornika Seneca ter brat modrijana Annaeja Seneca in se je imenoval prav za prav M. Annaeus Novatus (Cass. Dio. 60, 35.) Ime Gallio je dobil po

krat pozdravljen kot cesar, to se pravi spomladi leta 52. Torej je moral Gallio priti v Korint spomladi leta 51. in ostati najbrž do spomladi leta 52. S Pavlom je imel opraviti proti koncu svojega bi-

Iz časa Radeckega: Bitka pri Sveti Luciji.

vanja v Korintu, torej najbrž pomladi leta 52.¹

Sv. Pavel je pri podkonzulu zelo lahko opravil. (S tem se ujema, da ga Statius Silv. 2, 7, 32. imenuje dulcis.) Gallio je menil: »Tu se ne gre za zločin, ampak za teološko vprašanje. To naj Judje med seboj poravnajo.«

Nekaj mesecev po tem dogodku, torej poleti ali jeseni l. 52, se je sv. Pavel po 18 mesečnem plodonosnem delovanju poslovil od Korinta, odpotoval mimo Efeza in Cezareje v Jeruzalem in se nato za nekaj časa vrnil v Antiohijo.

Pet let pozneje. Sv. Pavel biva že dve leti v Efezu, glavnem mestu maloazijske provincije. Stanuje v hiši govornika Tyranna in zelo uspešno širi sv. vero. Nekega dne — nekako v februarju l. 57. — vstopijo v njegovo borno celico trije imenitni popotniki. Prišli so iz Korinta, kjer je deloval Pavel pred petimi leti. Imenujejo se: Stephanas, Fortunatus in Achaicus. Apostolu, ki ves gori v ljubezni za cerkvene občine, katere je ustanovil, se takoj izvije skrbi polno vprašanje: »Kako je v Korintu? Ali so se zadnji prepiri že poravnali?« Na te besede korintski poslanci niso mogli odgovoriti s polnim »da!«, ampak so mu predložili pismo cerkvene občine, ki je vsebovalo več prepornih vprašanj, kako uravnati versko življenje. Vrhutega so mu ti trije možje pripovedovali, da je kvarni zgled velikega mesta mnoge zapeljal, da so postali omahljivi in so začeli nečisto živeti. Seveda, če pa kdo tako dela, potem ni nič čudno, če taji vstajenje mesa. In res je moral sv. Pavel slišati tudi to o nekaterih svojih vernikih. Odposlanci so mu dejali, da ti ljudje hodijo po Korintu in druge begajo, rekoč: »Saj to ni res, da bi mrtvi zopet vstali.« (I. Kor. 15, 12.)

Kaj torej storiti? Ali naj gre Pavel sam v Korint, da neposlušne ovčice osebno posvari in pouči, ali naj to stori v daljšem pismu? Odločil se je za slednje, kajti nikakor mu ni kazalo, da bi se poslovil od Efeza

pred binkošti. (»Ostal bom v Efezu do binkošti.« (16, 8.) Usedel se je in napisal grško, iz 16 poglavij obstoječe pismo, ki ga poznamo kot Prvo pismo do Korinčanov. Potem ga je izročil imenovanim trem odličnim Korinčanom, da ga izroče cerkvenim predstojnikom v Korintu. Le-ti naj ga prečitajo vernikom pri službi božji — kakor se še sedaj pri sv. maši čita list (pismo) — in sicer najbrž o velikonočnih praznikih, tako da se zanesljivo sklepa, da je bilo to pismo napisano v marciju naznačenega leta 57.

Ta list je pa tudi popolnoma primeren za velikonočno berilo. Kajti v obširnem petnajstem poglavju (58 verzov) je sv. Pavel prekrasno odgovoril tistim, ki so dvomili o vstajenju mrtvih, in oprl ta nauk na sporočilo o Kristusovem vstajenju.

Toda preden navedemo označeno poglavje in ga analiziramo, še eno vprašanje: Ali je pa to pismo res pristno, to se pravi z drugo besedo: Ali ga je res napisal sveti Pavel? Ali mu ga ni morda v poznejših časih kdo podtaknil? Da je sv. Pavel avtor prvega pisma do Korinčanov, o tem v učnem svetu nikdar ni bilo resnega dvoma. Kajti že Klemens Rimski, ki je okoli l. 92. po Kr. pisal Korinčanom dolgo pismo, se sklicuje na to Pavlovo pismo, in sicer na poglavje, v katerem apostol govori o ljubezni (13), pravi, da ga je sv. Pavel napisal navdihnjen od Sv. Duha, in poziva Korinčane, naj vzamejo pisanje blagopokojnega Pavla iz arhiva in ga berejo (Ad Cor. 47, 1. 2.). V začetku drugega stoletja ga omenjajo sv. Polykarp, Ignacij in potem Justin. Je pa tudi slog popolnoma Pavlov, njegov način poučevanja in dokazovanja. Predvsem je značaj našega poglavja o vstajenju tak, da ga ni mogel napisati nihče drugi. Tako govori samo sv. Pavel! Zato je za vselej resnična sodba nestorja protestantovskih raziskovalcev sv. pisma, Theodorja Zahna, ki pravi (Einleitung I. 3. 209): Pameten dvom o njegovi pristnosti in enotnosti se ne da misliti.

Ko smo sedaj ugotovili, da bomo slišali res pristne besede apostola narodov,

¹ Brassac v januarjski in aprilski številki Revue biblique 1913. proti Deissmanu.

in ko vemo, v kakšnih razmerah so bile zapisane, poslušajmo, kako se glasi oni odstavek, ki so ga prvič čitali v Korintu pri božji službi na velikonočni praznik leta 57. po Kristusu: Tako-le se glasi:

»1. Nadalje vas, bratje, opozorim na veselo oznanjenje, ki sem vam ga oznanil, ki ste ga tudi sprejeli, pri katerem tudi vztrajate, 2. oznanjenje, ki vam je vir rešitve. Opozorim vas na razlog, zakaj sem vam to oznanil, da pri tem ostanete, ker sicer bi bili zastonj sprejeli vero. 3. Med prvimi nauki sem vam namreč izročil, kar sem tudi prejel: da je Kristus umrl za naše grehe, kakor je bilo pisano, 4. in da je bil pokopan in da je bil vzbujen tretji dan, kakor je bilo pisano, 5. in da se je prikazal Kefu, potem dvanajsterim. 6. Potem se je prikazal več nego petsto bratom obenem, izmed katerih večina še sedaj žive, nekaj jih je pa seveda zaspalo. 7. Potem se je prikazal Jakobu, nato vsem apostolom. 8. Najnazadnje izmed vseh, kakor negodniku, se je prikazal tudi meni. 9. Kajti jaz sem najmanjši izmed apostolov, ki nisem vreden, da me nazivajo apostola, zato ker sem preganjal cerkev božjo. 10. Da pa sem kaj, je to po milosti božji, in njegova milost, ki jo je izkazal meni, ni bila neplodna, ampak trudil sem se obilneje nego oni vsi, pa ne jaz, ampak milost božja, ki je z menoj. 11. Bodisi torej jaz, bodisi oni, tako oznanjamo in na ta način ste vero sprejeli. 12. Če pa se o Kristusu oznanja, da se je od mrtvih vzbudil, kako trdijo nekateri med vami, da vstajenja mrtvih ni? 13. Dobro! Če ni vstajenja mrtvih, potem se tudi Kristus ni vzbudil. 14. Če se pa Kristus ni vzbudil, potem je prazno naše oznanjevanje, prazna je pa tudi vaša vera. 15. Da, o nas bi se celo izkazalo, da smo laži-priče napram Bogu, ker smo pričali proti Bogu, da je Kristusa obudil, ki ga ni obudil, če se mrtvi res ne obujajo. 16. Če se namreč mrtvi ne vzbude, se tudi Kristus ni vzbudil. 17. Če pa Kristus ni bil obujen, je ničeva vaša vera, še ste v svojih grehah. 18. Torej so izgubljeni tudi tisti, ki so zaspali v Kristusu. 19. Če smo le v tem življenju zastavili

upanje v Kristusa, smo bolj pomilovanja vredni nego vsi drugi ljudje. 20. Toda Kristus se je vzbudil od mrtvih, kot prvi izmed tistih, ki so zaspali. 21. Ker je namreč po človeku prišla smrt, je tudi po človeku vstajenje mrtvih; 22. kajti kakor po Adamu vsi umrjejo, tako bodo po Kristusu vsi oživiljeni.«

Kaj mislite, kakšne misli so navdajale Korinčane, ko so poslušali te veličastne besede, kaj so si mislili pri prvih osmih verzih? Ali je morda ta ali oni — da rečem homersko — vprašaje pogledal sovernika, rekoč: »Zdaj nam pa nekaj novega pripoveduje. Tega pa dozdej še nismo vedeli!« Ne, nikakor ne! Za Korinčane v letu 57. ta nauk ni nič novega. Zakaj ne? Zato, ker ga jim je sv. Pavel že spomladi leta 51. gotovo za velikonoč natančno razložil. Takrat, ko je dokazoval, da je Jezus tisti Mesija, ki ga je Bog obljubil Izraelcem, je to resnico oprl ravno na njegovo vstajenje od mrtvih. Zato tudi ne pravi v pismu: »Poslušajte, zdaj vam bom pa nekaj novega povedal,« ampak: »Opozorim vas na veselo oznanjenje, ki sem vam ga že oznanil.« Korinčani so se takrat pač nekako tako obnašali kakor malo poprej Atenci. Ko je namreč Pavel h koncu leta 50. prišel v Atene in korakal nekoč čez Lončarski trg, so ga obstopili stoiški in epikurejski modrijani in so modrovali z njim, a ker jim je začel govoriti o Jezusu in vstajenju, so se spogledali, češ, kaj hoče ta besedosevec (*σπερμολόγος*) in so se razšli. Tako so pač tudi Korinčani izprva z glavo zmajevali, češ, to je nezaslišano, a ko jim je sv. Pavel natančno in s trdnimi dokazi popisal zgodbo vstajenja in prikazovanja Jezusovega; posebno ko jim je povedal, da se je tudi njemu samemu prikazal vstali Zveličar in ga iz ljutega preganjalca kristjanov napravil gorečega misijonarja; potem se seveda niso več ustavljali in so njegovo oznanjevanje radi sprejeli.

Če so pozneje vendar kateri dvomili o vstajenju in Pavla napotili, da jim je o tem pisal, se ta dvom ni nikdar nanašal na Gospodovo vstajenje, ampak na vsta-

jenje drugih mrtvih. Zato jim sv. Pavel prizna, da pri tem vztrajajo. Prav zato, ker o tem v Korintu nihče ne dvomi, se apostol čudi, zakaj se nekateri dajo begati glede verske resnice, ki je nujna posledica Kristusovega vstajenja. Tako jim hoče reči: Čudno se mi zdi, zakaj so med vami taki, ki dvomijo, ali bomo vstali ali ne, čudno zato, ker tega vendar nihče ne taji, da je Kristus vstal. To veste, da je Kristus vstal, zraven ste pa tako nedosledni, da mislite, da mi, ki smo udje negovega telesa, ne bomo vstali.

Z besedami: oznanjenje, ki ste ga sprejeli, je torej segel apostol za šest let nazaj. Toda še več! Ali je ta nauk nastal šele v letu 51.? Ne, apostol pravi, da jim ga je tako oznanil, kakor ga je sam prejel od drugih. Torej se je moralo o tem govoriti in vedeti že poprej, to sporočilo je torej doma ob zibelki krščanstva. Pavel je natančno izvedel o vstajenju takoj po svojem izpreobrnjenju, ki se je dogodilo kvečjemu tri leta po Jezusovi smrti (Brasac: I. 36, Harnack pa z odločnostjo trdi, da se je sv. Pavel izpreobrnil že v letu smrti Gospodove, ali vsaj v naslednjem. Chronologie I., 237). Takrat se mu je ob Damasku Gospod sam prikazal in nato ga je Ananija natančno seznanil s Kristusom, njegovim naukom in življenjem. Ta je bil gotovo prvi, od katerega je »prejel« veselo oznanjenje o vstajenju; seznanil se je takrat brez dvoma tudi z drugimi apostoli. Čez tri leta je šel, kakor sam pravi v pismu do Galačanov, v Jeruzalem in je tu občeval štirinajst dni s prvakom apostolov, svetim Petrom, in Jakobom, jeruzalemskim škofom in bratrancem Gospodovim. To sta bili dve najimenitnejši priči vstajenja, ki sta bila najbolj poklicana, da sta Pavlu nedvomno objasnili resnico o Kristusovem vstajenju in mu popisala vse, kakor se je dogodilo. Zdaj vemo, zakaj pravi apostol, da je to oznanjevanje sam »prejel«, vemo, od koga in kdaj ga je prejel. S tem je sveti Pavel v pismu do Korinčanov povedal, da apostoli že od začetka, od prvih dni krščanstva, ne pa morda šele sedaj v 51. letu

po Kristusu tako oznanjajo: »Bodisi torej jaz, bodisi oni, tako oznanjamo« (v. 11.).

To je za nas zelo važno, saj vemo, kako so hoteli brezverci odsloviti natančna evangelijska poročila o vstajenju. »Hm,« so dejali s Straußom, »bogvekda so bili evangelijski pisani! Najbrž šele v sredi drugega stoletja. V tem času — preteklo je že sto let po Kristusovi smrti — so prvi kristjani Jezusovo podobo lepo legendarično ozaljšali. Vsak nekaj pridene, ne da bi hotel druge ravno varati, in tako nastane popolnoma druga slika, kakor jo je dala resnica. Seveda za to je treba dolge vrste let. In tako so v drugem stoletju zapisali o Kristusu, da je vstal, čeprav v začetku tega nihče ni rekel.« Seveda je bila to usodepolna zmota, kajti sam svobodomiselni Harnack jim je povedal, da vse kaže, da so bili prvi trije evangelijski pisani pred letom 70. po Kristusu.

Toda brez usmiljenja obsoja to zmoto ravnokar navedeno poročilo sv. Pavla o vstajenju. Svobodomiselci so sami priznavali: Legende le sčasoma nastanejo, zato moramo postanek evangelijskega odrinita daleč nazaj, da dobimo časa za postanek teh legend in mythov. Toda o groza! zdaj je pa tu Pavlovo pismo, ki je pisano tako kmalu, in poleg tega se apostol sklicuje na to, da vsi apostoli od začetka tako oznanjajo, to se pravi od leta Kristusove smrti naprej nepretrgoma in vsi enako: »Bodisi torej jaz, bodisi oni, tako oznanjamo in na ta način ste vero sprejeli.«

Da, še več! Apostol v tem pismu naravnost izključuje, da bi moglo biti poročilo o Kristusovem vstajenju legendarično, kajti v šestem verzu pravi: »Potem se je prikazal več nego petsto bratom obenem, izmed katerih večina še zdaj žive, nekaj jih je pa seveda zaspalo.« S tem je hotel tole reči: »Če bi kdo ne hotel verjeti, naj gre in se prepriča, saj je še dosti prič na razpolago. Ti vam bodo enoglasno potrdili resničnost mojih besedi.« (Iz tega stavka tudi jasno vidimo, da je moralo to pismo res zgodaj pisano biti, kajti če izmed 500 mož, ki so Jezusa videli, še večina

živi, gotovo od takrat še ni minilo nad 25 let!) Kje je tukaj prostor za kakšno legendo, ki počasi nastaja in ji vsak nekaj pridene, če je pa še kakih štiristo kristjanov tu, ki lahko gremo k njim in jih vprašamo po vrsti in vsakega posebej: »Ti, ali si res videl vstalega Zveličarja? Saj to ni mogoče!« Pa nam bo vsak dejal žarečih lic: »Seveda je to zelo čudno, a videl sem ga popolnoma zanesljivo, prav kakor gotovo ti sedaj stojiš pred menoj!«

In potem pričevanje apostola samega! Tako hoče reči Korinčanom: »Saj veste, kako je z menoj! Jaz sem bil najljutejši preganjalec cerkve božje; potem me je pa srečala milost božja. Kristus se mi je prikazal nenadoma kot nevrednežu in me naredil apostola. Tako vam je vse moje življenje priča, da je Kristus v resnici vstal. Če bi ne bil vstal in se meni prikazal, bi bil jaz to, kar sem bil: goreč Jud in srdit preganjalec osovražene krščanske ločine. Toda »najnazadnje izmed vseh se je prikazal, kakor ne-godniku, tudi meni.«

Toda dejal bi kdo: Če so Korinčani že vedeli, da je Kristus vstal in so spoznali to kot prvo resnico krščanskega oznanjevanja, zakaj je pa apostol to v pismu povzel? Odgovor: Prvič pravi, da jih samo opozori, drugič jim pa ravno s tem, da kratko povzame poročilo o vstajenju, hoče pokazati, kako neverjetno nedosledni so, ko vendar vedo, kako je s Kristusom in njegovim vstajenjem, naprej pa ne znajo sklepati, da bomo vstali tudi mi. Da, tako neukročeno vre iz Pavla prepričanje, da je Gospod res vstal, da stoji na tem dejstvu kakor na Arhimedovi točki, raz katero se da vse drugo premakniti, sama pa ostane neomajna. Zato pravi Korinčanom: »Dobro! Če ni vstajenja mrtvih, potem se tudi Kristus ni vzbudil« (13). In v. 16: »Če se namreč mrtvi ne vzbude, se tudi Kristus ni vzbudil.« To se pravi: Kako morete vendar biti tako nespametni, da tajite vstajenje mrtvih, ko vendar veste, da je Kristus vstal, ko veste, da je to zgodovinska resnica, ki se ne da ovreči na noben način.

In to resnico, kakor smo videli, je oprl na šestero prikazovanj, in sicer je navedel osebe, pri katerih se Korinčani lahko osebno prepričajo. Važnost tega prepričevanja je protestant Loofs takole poudaril: Sv. Pavel je vstajenje in prikazovanje Jezusovo v prvem pismu do Korinčanov le slučajno omenil zaradi dvomljivcev med Korinčani. Če je pa to storil le slučajno, si lahko mislimo slučaj, da bi tega ne bil storil. Dobro, odmislite teh prvih osem verzov v petnajstem poglavju! Koliko laže bi potem svobodomiselni raziskovalci sv. pisma odslovili prikazovanja Vstalega v evangelijih! S kakšno oholo gotovostjo bi potem kritizirali »tretji dan« v evangelijih, če ne bi imeli »slučajno« 1 Kor. 15, 4! (O tem »tretjem dnevu« pozneje.) Pa še nekaj drugega. Mislite si, da bi imeli od tega poglavja le to-le zapisano: Gospod se je najprej prikazal Petru, potem dvanajsterim, potem več nego 500 bratom, potem Jakobu, potem »vsem apostolom«; in mislite si nadalje, da bi bili našli to poročilo brez pisateljevega imena samo zase na kakem papyru: potem bi se sestali svobodomiselni kritiki sv. pisma k razgovoru. »Hm,« bi dejali, »ta zapisek je pa dragocen, zato ker kaže, kako so si prvi kristjani vedno več prikazovanj izmišljali. Izvira iz poznejšega časa, ker ima že toliko prikazovanj. Kajti Marko je le naznačil Galilejo, Matej pripoveduje o dveh prikazovanjih, Luka ima že tri — tukaj so že štiri (v resnici jih je šest); vrhutega kaže število dvanajst pri apostolih v nasprotju z zgodovinskim številom enajst, kakor ga ima Luka, odločno na poznejši čas; 500 bratov je pa zato tu, da bi izpodrinili vsak dvom... Kratko: to poročilo je zelo sekundarno, pozno po evangelijih nastalo, ker jih hoče spopolniti in pridejati.« V takem nezmotljivem tonu bi govorila svobodomiselna kritika kakor vedno. Toda kaj pa sedaj storiti, ko pa te besede niso zapisane na papyru iz začetka drugega stoletja, ampak v pristnem Pavlo-

¹ Dr. Dentler: Die Auferstehung Jesu Christi nach den Berichten des neuen Testaments.

vem pismu, ki je bilo napisano vsaj l. 57., ko sta komaj obstajala dva evangelija.

Ker je pa stvar taka, je sv. Pavel obenem odlična priča verodostojnosti evangelistov. Kakor smo slišali, navaja šest prikazenj Gospodovih: Pred Petrom (Kefa), dvakrat pred apostoli, pred 500 brati, pred Jakobom in pred njim samim. Zadnjega prikazanja evangeliji seveda ne navajajo. Prikazanje pred 500 brati pa nekateri razlagalci istovetijo z Mat. 28, 16 sq., a z večjo gotovostjo se trdi, da evangelisti o tem prikazanju ne poročajo, kar jasno priča, da evangelisti o Jezusu nikakor niso vsega zapisali, kar so vedeli. Čitatelji, ki so jim bili posamezni evangeliji namenjeni, so to že vedeli iz prejšnjega ustnega oznanjevanja. A sv. Pavel tudi ni navedel vseh slučajev prikazovanja. Namreč izpustil je prikazanje v navzočnosti apostola Tomaža, prvič zato, ker si sploh ni stavil naloge, podati natančno poročilo o prikazovanjih, ampak spomniti samo na nekatera, da potem na tej podlagi dokaže vstajenje mrtvih. Drugič zato, ker je bilo to prikazanje le dopolnilo prikazanja pred dvanajsterimi. Prikazanja pred učencema v Emavsu iz pravkar naznačenega razloga ni povedal in pa zato, ker kesneje pravi: »Bodisi torej jaz, bodisi dni, tako oznanjamo.« Tu misli sebe in apostole, ki jih je Bog določil in odbral, da so oficijelne, uradne, slovesne priče vstajenja (Dej. ap. 1, 22). Med te pa ni sta spadala ta dva učenca. Iz istega vzroka tudi ne omenja, da se je Jezus prikazal pobožnim ženam, pa zato ne, ker je malo poprej dejal Korinčanom, da naj žena v cerkvi molči. Kako bi bil mogel potem povzeti v besede: Bodisi torej jaz, bodisi oni, tako oznanjamo. Če pa Bog žen ni odbral, da bi oznanjale vero! Dokaz za to trditev, da apostolu niso mogla biti neznana ta prikazanja, je tudi to, ker n. pr. o učencih, ki sta šla v Emavs, ravno Pavlov misijonski sotrudnik, zdravnik Luka, natančno pripoveduje v svojem evangeliju, kako se jima je prikazal Gospod; kako bi bilo torej to Pavlu neznano! Skratka: Korinčanov noče utrujati z naštevanjem in

natančnim popisovanjem stvari, ki jim jih je pred šestimi leti še bolj natančno razložil, kakor so zapisane v evangelijih.

Prikazanja, kar jih je navedel, je naštel v kronološkim, časovnem redu, po vrsti, kakor so sledila drugo za drugim. To se vidi iz tega, da pred vsakim ponovi prislovno določilo »potem« (εἶτα, ἔπειτα, ἔσχατον). Obenem je konstatiral, da po njegovem prikazanju ni nikomur več izkazal te milosti: »Najnazadnje izmed vseh se je prikazal tudi meni.« Na katero prikazanje tu misli, o tem ni mogoče dvomiti, kajti takoj v naslednjem verzu je to razodel: »Jaz sem namreč najmanjši med apostoli, ki nisem vreden, da me nazivajo apostola, zato ker sem preganjal Cerkev božjo.« S tem verzom namreč razdeli svoje življenje v dve popolnoma nasprotujoči si polovici. Na eni strani preganjalec Cerkve božje, na drugi apostol Kristusov. Kaj je mejnik? To, kar je povedal v prejšnjem verzu: »Najnazadnje se je prikazal tudi meni.« Korinčani to sicer vedo, a Pavel ne more govoriti o veliki milosti, ki mu jo je izkazal vstali Zveličar, ne da bi spomnil, kako je bilo poprej.

Kdaj torej se mu je prikazal Gospod in povzročil ta silni preobrat v njegovi duši? Pavlov spremljevalec, zdravnik Luka, je v svojih Apostolskih dejanjih celo trikrat zapisal zgodbo njegovega izpreobrnjenja (9; 22; 26). Da so njegova poročila popolnoma verodostojna, smo slišali že poprej, a ravno ta pa še svobodomiselná kritika šteje med najbolj zanesljiva (22; 26: Wir — Berichte). Sv. Luka se je namreč še posebno zato tako potrudil, ker je pisal za visokega rimskega uradnika, ekselencijo *κοράντιστος* Theophila, ki se je zanimal za krščansko vero, in na podlagi Lukovega evangelija postal kristijan. Saj pravi v uvodu v evangelij, da je vse od začetka preiskal in natančno (*ἀκριβῶς*) ter po vrsti zapisal.

Izmed omenjenih treh skoro dobesedno enakih poročil o Pavlovem izpreobrnjenju hočemo tu navesti drugo. Sveti Luka pripoveduje, da je sv. Pavel s temi

besedami sam popisal svoje življenje v govoru, ki ga je govoril razjarjenim Judom v Jeruzalemu (l. 58.) (Ap. dej. 22, 3—10): Jaz sem mož judovskega rodu, rojen v kilikijskem Tarsu, vzgojen pa v tem mestu. Pouk sem prejel pri nogah Gamalielovih po natančnosti očetovske postave, gorečnik postave, kakor ste danes vi vsi. Na tej poti sem vztrajal če treba do smrti in sem vklepal in tiral v ječe in žene, kakor mi lahko izpriča tudi veliki duhovnik in vse starejšinstvo, saj sem dobil od njih pisma in sem šel k bratom v Damask, da bi tudi od tam privedel vklenjene v Jeruzalem, da bi bili kaznovani. Zgodilo pa se je, ko sem tja šel in se bližal Damasku, okrog poldne, da je nenadoma zasijala obilna luč iz neba okrog mene. Padel sem na tla in slišal glas, ki mi je dejal: »Savel, Savel, zakaj me prepreganjaš?« Jaz pa sem odgovoril: »Kdo si, gospod?« In dejal mi je: »Jaz sem Jezus iz Nazareta, ki ga ti preganjaš.« Tisti pa, ki so bili z menoj, so sicer zagledali luč in se prestrašili, a glasu njege, ki je govoril z menoj, niso slišali. In dejal sem: »Kaj naj storim, Gospod?« Gospod pa mi je rekel: »Vstani in pojdi v Damask in tam se ti bo povedalo o vsem, kar ti je naročeno storiti.«

Od tistega dne, ko je videl Jezusa v nebeški svetlobi poveličanega telesa, je Pavel apostol in gre in deluje obilneje nego vsi drugi apostoli. Če hoče kdo zdvomiti o njegovem apostolskem zvanju, mu odgovori samozavestno, kakor je zapisal v pismu do Galatčanov (Gal. 1, 1): »Pavel, apostol ne od ljudi, tudi ne po človeku, ampak po Jezusu Kristusu in Bogu Očetu, ki ga je vzbudil od mrtvih.« Ali še ponosneje, kakor da je to dejstvo tako, da je škoda vsake nadaljnje besede, kakor je zapisal v istem pismu Korinčanom (1. Kor. 9, 1): »Ali nisem apostol? Ali nisem videl (ὥρασα) Jezusa Kristusa, našega Gospoda?« Da, Pavel je videl Zveličarja, pa ne morda samo v zamaknjenju v molitvi, kakor ga je videl v jeruzalemskem templju in pozneje tolikrat.

Ne, prikazanje pred Damaskom Pavel strogo loči od vseh drugih, to je prikazen par excellence, zakaj tu se mu je prikazal iz groba vstali Zveličar v nebeškem sijaju poveličanega telesa, kakor se je poprej prikazal drugim apostolom, ki jih našteva Pavel v pismu do Korinčanov (Sabatier).

Naj se kdo osmeli in trdi, da se Pavel moti in da se mu Jezus ni resnično prikazal! Potem bi morali reči, da nima pojma o dušeslovju. Dušeslovje namreč zahteva za duševne preobrate vselej zadostnih vzrokov. Zadostnega vzroka, ki bi res kaj razložil, pa za Pavlovo izpreobrnjenje sploh ni drugega kakor to, da se mu je Kristus telesno prikazal. Kako gre kdo k velikemu duhovnu, si izprosi pismenega dovoljenja za preganjanje kristjanov, potem stopa na čelu razljučenih spremljevalcev in sam diha maščevanje in umor, potem pa v trenutku sam kristjan postane pred mestnimi vrati: tega ne bo nikdar nobeno dušeslovje naravno razložilo. Sicer pa je tu pač najbolj merodajen Pavel sam. Saj smo slišali, kako je jeruzalemskim Judom razložil silni preobrat v svojem življenju: Do Damaska gorečnik za judovsko vero, potem pa še isto uro apostol Gospoda, ki ga je dotlej preganjal. Kdo je premostil ta nedogledni prepad? Vstali Zveličar, ki se mu je na poti prikazal.

Sedaj razumemo, zakaj pravi Korinčanom: »Najnazardnje izmed vseh pa se je kakor negodniku prikazal tudi meni. Jaz sem namreč najmanjši med apostoli in nisem vreden, da me nazivajo apostola, zato ker sem preganjal Cerkev božjo.« In razumemo, zakaj se tudi na drugih mestih sklicuje na silno izpremembo v svojem življenju, ki jo je povzročila posebna milost Gospodova (Gal. 1; 2. Kor. 4; Phil. 3; 1. Kor. 9). Skratka: Izpreobrnjenje svetega Pavla se brez resničnega prikazanja Gospodovega nikakor ne more razložiti (Lic. Joh. Behm, Die Bekehrung des Paulus).

Vstali Zveličar sam je uvedel Pavla v krščansko vero in zato mu je vstali Zveličar vse: začetek in sreda in konec njegovega oznanjevanja (Harnack). S to resnico

oborožen gre mož, ki je včeraj pomagal kamenjati sv. Štefana, med propali poganski svet, ki veruje vse poprej nego vstajenje. Kdo bo tu kaj dosegel? Kdo bo mogel pregovoriti te sužnje s ceste, ki imajo več filozofske izobrazbe kakor vsak naš povprečni vseučiliščnik (Deissmann; Achellis)? Pavel, »ki ni apostol od ljudi, tudi ne po človeku, ampak po Jezusu Kristusu«, ki ga je v i d e l v poveličanem telesu in se je o njegovem vstajenju prepričal tudi pri drugih apostolih, gre samozavestno v Malo Azijo, na Grško, v Ilirijo, v Rim, na Špansko, trpi glad, umira za žejo (cfr. 2. Kor. 11), se da vkleniti v verige, se bojuje v Efezu z nasprotniki kakor s pobesnelimi zverinami. A Pavel ne odneha. Zakaj ne? Zato ker mora povedati svetu to, kar preimenitnega ve o Jezusu Kristusu. »Kajti gorje mi, če ne bi oznanjeval!« pravi sam. Pride v Antiohijo, Filipe, Solun, Atene, Korint, Efez, Kolosse, Rim, in kamor pride, oznanja Vstajenje. In njegovim prepričevalnim besedam sledi tudi nepričakovan uspeh. In ko ga verniki iz Soluna prosijo, naj jim še enkrat natančno pove, kako bo s tistimi, ki so že umrli, ob Gospodovem prihodu k sodbi, jim piše spomladi l. 51. iz Korinta pismo, v katerem se sklicuje na njihovo vero v vstajenje Kristusovo kot na samo po sebi umevno dejstvo (1. Thess. 4, 13). In ko pozneje piše drugim cerkvenim občinam, omenja vstajenje le mimogrede, zato ker je to resnico svojim vernikom tako povedal, da ne more nihče več podvomiti o njej.

Kristusovo vstajenje in Pavlovo apostolsko zvanje sta tako tesno združeni dejstvi, da je prvo nemogoče tajiti, ne da bi Pavla kar črtali iz zgodovine. Ta gorostasnost bi bila pa še manj upravičena

nego trditev, da je n. pr. Napoleon bajesloven junak.

V resnici, tako moramo reči: Če bi Kristus ne bil vstal, potem je »najsilnejši duh, kar jih je dalo judovstvo« (Harnack), bolj pomilovanja vreden kakor vsi ljudje. Če bi Kristus ne bil vstal, potem — da rabim besede, ki smo jih slišali v Korintu o Veliki noči l. 57. — potem je prazno njegovo oznanjevanje; da, če bi Kristus ne bil vstal, potem je ta kristalnočisti značaj lažipriča, ker je vsemu svetu povedal, da se je Kristus vzbudil od mrtvih.

»Toda! Kristus se je vzbudil od mrtvih kot prvi izmed tistih, ki so zaspali« (1. Kor. 15, 20).¹

¹ Literatura: Dr. E. Dentler, Die Auferstehung Jesu Christi nach den Berichten des Neuen Testaments³ v zbirki Biblische Zeitfragen I. 6. (Izvrstno delo!) — Dr. Josef Muser, Die Auferstehung Jesu und ihre neuesten Kritiker², Ferd. Schöningh 1914. (Navaja žal precej nepregledno vse, kar so kdaj ugovarjali proti Vstajenju.) — Esser-Mausbach, Religion, Christentum und Kirche, II. zvez., str. 155 do 185: Die Auferstehung Jesu. — Tillmann, Einige Bemerkungen zur Kritik der Osterbotschaft etc. v listu Theologie und Glaube 1910. — S. Weber, Das apologetische Element in den neutestamentlichen Auferstehungsberichten, ihre Entstehungszeit und Reihenfolge v listu »Katholik« 1914. (Dobro razloži razlike v poročilih.) — Dr. Paul Karge, Babylonisches im Neuen Testament. (Na str. 51 do 55 kratko in spretno zavrača poizkus bajeslovne razlage vstajenja.) — O sv. Pavlu je na katoliški strani pač najboljšo delo: Dr. F. X. Pözl, Der Weltapostel Paulus. Posnetek je izšel v omenjeni zbirki VII 7/8 pod istim naslovom. — Cerkevno življenje v Korintu je lepo opisal Ign. Rohr, Paulus und die Gemeinde von Korinth, Biblische Studien IV 4. — Najobširnejšo razlago prvega Pavlovega pisma do Korinčanov sta pa zadnji čas izdala Robertson-Plummer, The first Epistle of St. Paul to the Corinthians. (Precej pozitivno razen poročila o Evharistiji. Brez zadostne utemeljitve pa stavi Robertson postanek pisma v prve mesece leta 55. Isto velja o Sickenbérger, Einleitung 1916, 90 glede bivanja v Korintu.)

Sv. Ignacij: Pismo do Efežanov.

Τὴν πολυπληθίαν¹ ὑμῶν ἐν ὀνόματι θεοῦ ἀπέληφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ ἐν ἀγάπῃ ἀδελφῷ, ὑμῶν δὲ ἐν σαρκὶ ἐπισκόπῳ, ὃν εἶχομαι κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ὑμᾶς² ἀγαπᾶν καὶ πάντας ὑμᾶς αὐτῷ ἐν ὁμοιότητι³ εἶναι. Εὐλογητός γὰρ ὁ χαρισάμενος ὑμῖν ἀξίοις οὐσι τοιοῦτον ἐπίσκοπον κεκτήσθαι. Περί δὲ τοῦ συνδούλου μου Βούρρου, τοῦ κατὰ θεὸν διακόνου ὑμῶν ἐν πᾶσι εὐλογημένου, εἶχομαι παραμεῖναι αὐτὸν εἰς τιμὴν ὑμῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ Κρόκος δέ, ὁ θεοῦ ἄξιος καὶ ὑμῶν, ὃν ἐξεμπλάριον⁴ τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης ἀπέλαβον, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν,⁵ ὡς καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναρῶσαι ἅμα Ὀνησίμῳ καὶ Βούρρῳ καὶ Εὐπλῳ καὶ Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην εἶδον. Πρέπον οὖν ἐστίν, κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δοξάζοντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ κατηγορησόμενοι, ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, κατὰ πάντα ἢτε ἡγιασμένοι.

Ὁδὲ διατάσσομαι ὑμῖν ὡς ὧν τις. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐπω ἀπήρισμαι⁶ ἐν αὐτῷ. Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεύσθαι καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς συνδιδασκαλίταις⁷ μου· ἐμὲ γὰρ ἔδει ὅφ' ὑμῶν ὑπαλειφθῆναι⁸ πίστει, νοουθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. Ἄλλ' ἐπεὶ ἡ ἀγάπη οὐκ ἔα με σιωπᾶν περὶ ὑμῶν, διὰ τοῦτο προέλαβον⁹ παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ἀδιάκριτον ἡμῶν ζῆν, τοῦ πατρὸς ἡ γνώμη, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ τὰ κέρατα¹⁰ ὀρισθέντες, ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμη εἰσίν. Ὅθεν πρέπει ὑμῖν συντρέχειν τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ, ὅπερ καὶ ποιεῖτε· τὸ γὰρ ἀξιονόμαστον¹¹ ὑμῶν πρεσβυτέριον, τοῦ θεοῦ ἄξιον, οὕτως συνήροσται τῷ ἐπισκόπῳ ὡς

χορδαὶ κιθάρα. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ὁμοιοίᾳ ὑμῶν καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ἄδεται. Καὶ οἱ κατ' ἄνδρα¹ δὲ χορὸς γίνεσθε, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμοιοίᾳ, χρῶμα² θεοῦ λαβόντες ἐν ἐνότητι, ἄδητε ἐν φωνῇ μιᾷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ πατρὶ, ἵνα ὑμῶν καὶ ἀκούση καὶ ἐπιγινώσκῃ δι' ὧν³ εὐπρόσσετε, μέλη ὄντας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.⁴ Χρήσιμον οὖν ἐστίν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἐνότητι εἶναι, ἵνα καὶ θεοῦ πάντοτε μετέχητε.

Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτην συνήθειαν ἔσχον⁵ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, οὐκ ἀνθρωπίνην⁶ οὐσαν ἀλλὰ πνευματικὴν, πόσω μᾶλλον ὑμᾶς μακαρίζω τοὺς ἐννεκρομένους⁷ οὕτως, ὡς ἡ ἐκκλησία Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρὶ, ἵνα πάντα ἐν ἐνότητι σύμφωνα ἢ; Μηδεὶς πλανᾶσθω· ἐὰν μὴ τις ἢ ἐντὸς τοῦ θουσιαστηρίου, ὡστερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ θεοῦ. Εἰ γὰρ ἐνός καὶ δευτέρου προσερχῆ τοσαύτην ἰσχὴν ἔχει, πόσω μᾶλλον ἢ τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας; Ὁ οὖν μὴ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ αὐτό,⁸ οὕτως ἤδη ὑπερηφανεῖ καὶ ἑαυτὸν διέκρινεν· γέγραπται γὰρ· Ὑπερηφάνοις ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται. Σπουδάζομεν οὖν μὴ ἀντιτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ὤμεν θεῷ ὑποτασσόμενοι.

Καὶ ὅσον βλέπει τις σιγῶντα ἐπίσκοπον, πλείονως αὐτὸν φοβείσθω· πάντα γὰρ, ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως δεῖ ὑμᾶς αὐτὸν δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. Τὸν οὖν ἐπίσκοπον δῆλον ὅτι ὡς αὐτὸν τὸν κύριον δεῖ προσβλέπειν. Αὐτὸς μὲν οὖν Ὀνήσιμος ὑπερεπαυεῖ ὑμῶν τὴν ἐν θεῷ εὐταξίαν, ὅτι πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζῆτε καὶ ὅτι ἐν ὑμῖν οὐδεμία αἵρεσις κατοικεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ἀκούετε τινας πλέον, εἰπερ Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλοῦντος ἐν ἀληθείᾳ.

Εἰώθασι γὰρ τινες δόλῳ πονηρῷ τὸ ὄνομα⁹ περιφέρειν, ἀλλὰ τινὰ πράσσοντες ἀνάξια θεοῦ· οὓς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν. Εἰσὶ γὰρ κύνες λυσσῶντες, λαθροδῆκται·¹⁰ οὓς δεῖ

¹ velika množica, številna občina — ² subi. — ³ ἐν ὁμοιότητι = εὐσιούς — ⁴ prim. lat. exemplum, torej izposojenka, kot se dobe v vseh jezikih, zlasti modernih — ⁵ pomirim, potrdim — ⁶ ἀπαρτίξω = ἀπαρτάω, dovršim, izpopolnim — ⁷ součitelj — ⁸ ἀπαλείφω, mazilim, pripravim za boj, oborožim — ⁹ naprej vzamem, sklenem — ¹⁰ glej pismo do Rim. (konec) op. 1. — ¹¹ imenovanja vreden, čistiljiv.

¹ posamič, vsak zase — ² glej slovar: χρῶμα 3 — ³ rel. atrak. = διὰ τούτων, ἀ... — ⁴ namreč ὑμᾶς — ⁵ aor. I — ⁶ t. j. κατὰ σάρκα, mesen — ⁷ ἐγκεράννομι, primešam, zvežem, združim — ⁸ isti kraj, zbirališče, skupna služba božja — ⁹ nam. Ἰησοῦ Χριστοῦ — ¹⁰ λάθρα + θάκνω.

ὁμᾶς φυλάσσεσθαι ὄντας δυσθεραπεύτους. Εἰς
 λατρός ἐστίν, σαρκικός τε καὶ πνευματικός,
 γεννητὸς καὶ ἀγέννητος, ἐν σαρκὶ γενόμενος
 θεός, ἐν θανάτῳ ζωὴ ἀληθινή, καὶ ἐκ Μαρι-
 ας καὶ ἐκ θεοῦ, πρῶ-
 τον παθητὸς καὶ τότε
 ἀπαθής, Ἰησοῦς Χρι-
 στὸς ὁ κύριος ἡμῶν.

Pismo do Rimljanov.

(Konec.)

»Nič mi ne bo koristil cel svet, nič kraljestva tega sveta. Bolje je zame, da umrem v Jezusu Kristusu, kakor da kraljujem nad celo zemljo.¹ Onega iščem, ki je za nas umrl; onega hočem, ki je zaradi nas vstal. Rojstvo se mi bliža.² Prizanesite mi, bratje! Ne zabranite mi priti v življenje, ne želite, da umrem! Ko želim biti božja last, me ne izročite svetu! Pustite me, da dosežem čisto luč! Ko pridem tja, bom človek.³ Dovolite mi, da posnemam trpljenje svojega

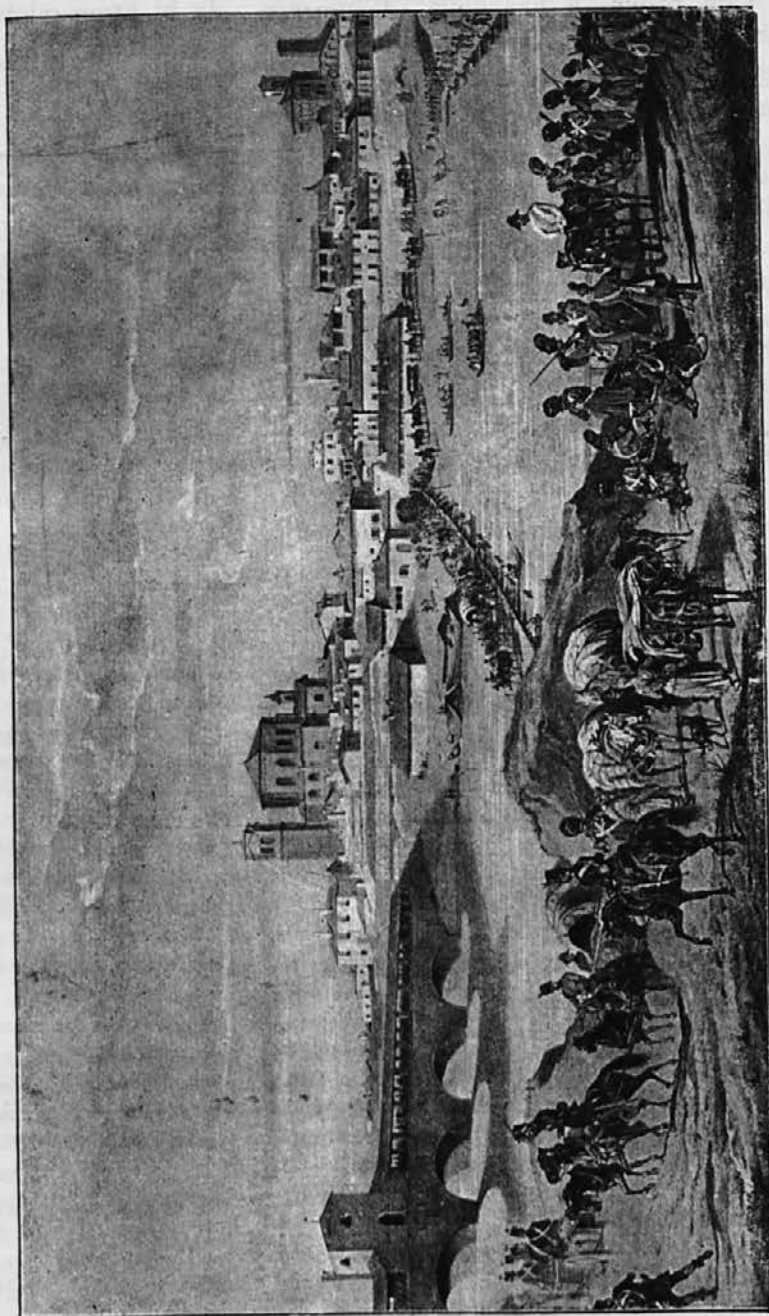
¹ Mat. 16, 26: Kaj pomača človeku, če ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi?

² Po mučeniški smrti se rodi človek za večno življenje. Sv. Cerkev ne obhaja praznika kakega mučenca na dan njegovega rojstva, ampak njegove smrti. In ta dan imenuje »dies natalis, natalitia«.

³ Kakor je prej rekel, da še ni pravi učenec, tako zdaj zatrjuje, da ne bo prej pravi človek, dokler ne pride k Bogu. Isto misel poudarja proti koncu pisma, češ da je izvržek, da pa bo nekaj, ako pride k Bogu.

Boga! Kdor ima njega v sebi, naj pomisli, kar hočem, in ima sočutje z menoj!

Vladar tega sveta me hoče ugrabiti in uničiti moje stremljenje po Bogu. Nihče

Iz časa Radeckega: Bitka pri Sveti Luciji.

izmed vas naj ga torej ne podpira, rajši podpirajte¹ mene, to je Boga! Ne imejte

¹ Zdi se mi, da dobimo najboljšo misel, ako iz prejšnjega stavka *μηδεις βοηθετω αυτην* dostavimo pri *εμου γινωσθη* še *βοηθοι*.

na jeziku Jezusa Kristusa, ko v srcu hrepenite po svetu! Zavist naj ne prebiva v vas! In če vas tudi osebno prosim,¹ mi ne verjemite, ampak verjemite rajši tem besedam, ki vam jih pišem. Živim namreč, ko vam pišem, a hrepenim, da umrem. Ljubezen do mene samega je križana in v meni ni ognja, ki ljubi tvar,² ampak živa in govoreča voda³ je v meni, ki mi od znotraj kliče: „Semkaj k Očetu!“ Ne veselim se minljive hrane, ne naslad tega življenja. Kruha božjega hočem, ki je telo Jezusa Kristusa, in kot pijačo hočem njegovo kri, ki je nerazrušljiva ljubezen.⁴

Nič več nočem živeti kot človek. To se bo pa zgodilo, ako vi hočete. Kratko je pismo, s katerim vas prosim; verjemite mi! In Jezus Kristus vam bo razodel, da so resnične te moje besede, nelažniva usta, po katerih je Oče resnično govoril. Ne pišem vam po svojem mesenem nagnjenju, ampak po volji božji. Ako trpim, ste hoteli (meni dobro); ako me pa zavržejo, ste me sovražili.

Spominjajte se v svoji molitvi cerkve v Siriji, ki ima namesto mene Boga za pastirja. Samo Jezus Kristus bo njen škof in vaša ljubezen.⁵ Jaz se pa sramujem, da bi se štel med nje; saj tega tudi vreden

nisem, ker sem zadnji med njimi in izvržek. Toda dosegel sem milost, da sem nekaj, če pridem k Bogu. Pozdravlja vas moj duh in ljubezen cerkvâ, ki so me sprejele v imenu Jezusa Kristusa, a ne, kakor da bi samo mimo potoval.¹

Pišem vam pa to iz Smirne po Efežanih,² ki so blagrovanja najbolj vredni. Z menoj vred je med mnogimi drugimi tudi Krokos, zaželeno mi ime. O onih, ki so šli pred mano iz Sirije v Rim v slavo božjo, upam, da ste slišali. Povejte jim tudi, da sem blizu. Vsi so namreč vredni Boga in vas. Spodobi se torej, da jim v vsem pomagata. Pišem vam pa to 24. avgusta. Bodite pozdravljeni do konca stanovitni v Jezusu Kristusu.«

Mlakar Jožef,
petošolec, Št. Vid.

»Ljubezen«, da si pa moramo pod tem pojmom vendar misliti neko družbo, ki jo veže ljubezen; n. pr. Tral. 13, 1: ἀσπάξεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Σμυρναίων καὶ Ἐφεσίων. Rim. 9, 3: ἀσπάξεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν. Filad. 11, 2: ἀσπάξεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρόαδι. Hud boj se bije med učenjaki za pomen te besede zlasti zaradi uvodnih besed pisma do Rimljanov, ki jih nisem v tem listu navedel. O rimski cerkvi namreč pravi, da »ima prvenstvo v kraju rimskega ozemlja« (προκαθήμεται ἐν τόπῳ χριστοῦ Ῥωμαίων, t. j. ali mesto Rim z okolico ali pa celo rimsko cesarstvo) in da je »prva v ljubezni zbrane cerkve« (προκαθιμένη τῆς ἀγάπης). Katoliški razlagalci navajajo te besede kot dokaz za primat rimskega škofa. Protestantje kot nasprotniki primata morajo torej ta izraz razlagati drugače, kar store s tem, da vzamejo ἀγάπη v besednem pomenu t. j. ljubezen, dejanja ljubezni. Toda ako se lahko imenuje kako posamezno cerkev ἀγάπη, kakor smo videli iz prej navedenih mest, zakaj bi ne pomenila potem ta beseda lahko vesoljne cerkve? Glej F. X. Funk, Kircheng. Abhandl. u. Unt. I. Paderborn 1897.

¹ Cerkev so me sprejele ne kot tujca, ki slučajno mimo potuje, ampak s toliko ljubeznijo, kot da sem njihov škof.

² Ko so se vračali poslanci iz Efeza, jim je oddal to pismo, ki ga naj oddajo po Kroku Rimljanom.

¹ Da namreč drugače ravnajte, kot zdaj želim.

² Posvetno, minljivo.

³ Ta živa voda, ki ga kliče v mučeniško smrt, je sv. Duh, kot pravi Jan. 7, 38: Kdor v mene veruje, poteko, kakor pravi Pismo, potoki žive vode iz njegovega osrčja. To pa je rekel od Duha, katerega so imeli prejeti vanj verujoči. Primerjaj še Gal. 4, 6: Ker ste pa sinovi, je Bog poslal Duha svojega Sina v vaša srca, ki kliče: Aba, Oče!

⁴ Ignacij govori o uživanju Boga v nebesih, kamor bo prišel, kakor upa, po mučeniški smrti; podobe pa, v katerih govori, so vzete od evharistije. Prim. Jan. 6, 27—58.

⁵ Važno je, kaj pomeni tukaj beseda ἀγάπη. Ako primerjamo še druga pisma Ignacijeva do raznih cerkva, vidimo, da lahko obdržimo pomen

IV.

Diferenciranje.

Funkcijo diferencirati se pravi: poiskati njen diferencialni kvocient.

Ako je y xova funkcija: $y = f(x)$, je navadno tudi $\frac{dy}{dx}$ xova funkcija, samo da drugačna. Ta funkcija se imenuje z ozirom na prvotno izvedena funkcija ali izvod ter se zaznamuje z y' , ali z $f'(x)$, ali včasih tudi z $\frac{df(x)}{dx}$. Ako je torej $y = f(x)$, so v navadi in enakega pomena sledeči znaki:

$$\frac{dy}{dx} = y' = f'(x) = \frac{df(x)}{dx}.$$

Na zgledu smo že v III. odstavku pokazali, kako se n. pr. diferencira funkcija: $y = -x^2 + 6x - 3$. A pri vsaki funkciji ne bomo hodili one dolge poti, ampak hočemo za bolj navadne funkcije izvesti pravila, po katerih bomo znali razne funkcije kar hitro diferencirati. Pot za izvajanje teh pravil nam kaže v odstavku III. navedena enačba 2.):

$$\frac{dy}{dx} = \lim_{\Delta x} \frac{\Delta y}{\Delta x} = \lim_{\Delta x} \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x}.$$

Vselej moramo torej v funkciji namesto argumenta x postaviti argument $x + \Delta x$, ali da se pisava okrajša: $x + h$ ter izračunati funkcijo za ta argument. Od te funkcije nam je odšteti prvotno funkcijo $f(x)$, razliko deliti z Δx ali s h in nazadnje Δx ali h postaviti = 0.

1. $y = x^n$

$$\frac{dy}{dx} = \lim_{h} \frac{(x+h)^n - x^n}{h}$$

Tu je treba vedeti, kako se vzmnouje binom $x + h$ s poljubnim številom n .

$$\begin{aligned} (x+h)^2 &= x^2 + 2xh + h^2 \\ (x+h)^3 &= x^3 + 3x^2h + 3xh^2 + h^3 \\ (x+h)^4 &= x^4 + 3x^3h + 3x^2h^2 + xh^3 + \\ &\quad + x^3h + 3x^2h^2 + 3xh^3 + h^4 \\ &= x^4 + 4x^3h + 6x^2h^2 + 4xh^3 + h^4 \\ &= x^4 + 4x^3h + (6x^2 + 4xh + h^2)h^2 \\ &= x^4 + 4x^3h + \varphi(x)h^2 \\ (x+h)^n &= x^n + nx^{n-1}h + F(x)h^2 \end{aligned}$$

To izvajanje si lahko okrajša, komur je že znan takozvani »binomski izrek«, ki uči, kako se binom vzmnouje s poljubnim številom. Glasi se:

$$(x+h)^n = x^n + \binom{n}{1}x^{n-1}h + \binom{n}{2}x^{n-2}h^2 + \binom{n}{3}x^{n-3}h^3 + \dots + \binom{n}{n-1}xh^{n-1} + \binom{n}{n}h^n$$

Iz tega sledi tudi:

$$\begin{aligned} (x+h)^n &= x^n + nx^{n-1}h + F(x)h^2 \\ \frac{dy}{dx} &= \lim_{h} \frac{x^n + nx^{n-1}h + F(x)h^2 - x^n}{h} = \\ &= \lim [nx^{n-1} + F(x)h] = nx^{n-1}. \end{aligned}$$

Prvo pravilo: $y = x^n; \frac{dy}{dx} = nx^{n-1}$.

Potenco diferenciramo, ako potenčni eksponent za enoto zmanjšamo in novo potenco s prvotnim eksponentom pomnožimo.

To pravilo velja tudi, ako je eksponent n ulomljeno ali negativno število, ker tudi v tem slučaju velja binomski izrek.

Zgledi:

a) $y = x^5; \frac{dy}{dx} = 5x^4$

b) $y = x^{\frac{2}{3}}; \frac{dy}{dx} = \frac{2}{3}x^{-\frac{1}{3}} = \frac{2}{3\sqrt[3]{x}}$

c) $y = \sqrt[3]{x} = x^{\frac{1}{3}}; \frac{dy}{dx} = \frac{1}{3}x^{-\frac{2}{3}} = \frac{1}{3\sqrt[3]{x^2}}$

d) $y = \frac{1}{x^7} = x^{-7}; \frac{dy}{dx} = -7x^{-8} = -\frac{7}{x^8}$

* x^n in $-x^n$ se uničujeta.

$$2. y = f(x) \pm \varphi(x)$$

$$y + \Delta y = f(x + \Delta x) \pm \varphi(x + \Delta x)$$

$$\Delta y = f(x + \Delta x) - f(x) \pm \varphi(x + \Delta x) \mp \varphi(x)$$

$$\frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x} \pm \frac{\varphi(x + \Delta x) - \varphi(x)}{\Delta x}$$

$$\frac{dy}{dx} = f'(x) \pm \varphi'(x).$$

Ako je: $y = f(x) \pm \varphi(x) \pm \psi(x)$, velja

$$\text{pravtako: } \frac{dy}{dx} = f'(x) \pm \varphi'(x) \pm \psi'(x).$$

Drugo pravilo: **Algebrasko vsoto** dveh ali več funkcij diferenciramo, ako diferenciramo posamezne funkcije in izvode algebrasko seštejemo.

3. Ako pomeni k neizpremenljivo ali konstantno količino in je:

$$y = f(x) + k,$$

Četrto pravilo: **Konstantni faktor funkcije** ostane pri diferenciranju neizpremenjen.

$$\text{Zgled: } y = 2x^3 - 3x^2 + 6x - 7; \quad \frac{dy}{dx} = 6x^2 - 6x + 6.$$

$$\text{Naloga: Določi diferencialni kvocient funkcije: } y = \frac{x^3}{2} - \frac{2x^2}{5} + x\sqrt{2} + 4.$$

$$5. y = f(x) \cdot \varphi(x)$$

$$\frac{dy}{dx} = \lim \frac{f(x+h) \cdot \varphi(x+h) - f(x) \cdot \varphi(x)}{h} =$$

$$= \lim \frac{f(x+h) \cdot \varphi(x+h) - f(x+h) \cdot \varphi(x) + f(x+h) \cdot \varphi(x) - f(x) \cdot \varphi(x)}{h} =$$

$$= \lim \frac{f(x+h) \cdot [\varphi(x+h) - \varphi(x)] + \varphi(x) \cdot [f(x+h) - f(x)]}{h}$$

$$= \lim \left[f(x+h) \cdot \frac{\varphi(x+h) - \varphi(x)}{h} + \varphi(x) \cdot \frac{f(x+h) - f(x)}{h} \right]$$

$$\frac{dy}{dx} = f(x) \cdot \varphi'(x) + \varphi(x) \cdot f'(x) = \underline{f'(x) \cdot \varphi(x) + \varphi'(x) \cdot f(x)}.$$

To pravilo velja tudi za več faktorjev takole:

$$y = f(x) \cdot \varphi(x) \cdot \psi(x)$$

$$\frac{dy}{dx} = \underline{f'(x) \cdot \varphi(x) \cdot \psi(x) + \varphi'(x) \cdot f(x) \cdot \psi(x) + \psi'(x) \cdot f(x) \cdot \varphi(x)}.$$

Peto pravilo: **Produkt dveh ali več funkcij** diferenciramo, ako izvod vsake funkcije pomnožimo s produktom ostalih funkcij in te produkte seštejemo.

$$\text{je po 2. pravilu: } \frac{dy}{dx} = f'(x) + \frac{dk}{dx} \dots a);$$

je pa tudi:

$$\frac{dy}{dx} = \lim \frac{f(x+h) + k - f(x) - k}{h} = f'(x) \dots b);$$

$$\text{iz a) in b) sledi: } f'(x) + \frac{dk}{dx} = f'(x)$$

$$\text{ali: } \frac{dk}{dx} = 0.$$

Tretje pravilo: **Diferencialni kvocient neizpremenljive ali konstantne količine** je enak ničli.

$$4. y = kf(x)$$

$$y + \Delta y = kf(x + \Delta x)$$

$$\Delta y = k[f(x + \Delta x) - f(x)]$$

$$\frac{\Delta y}{\Delta x} = k \cdot \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x}; \quad \frac{dy}{dx} = kf'(x).$$

Zgled: $y = (x-1)(x-2)(x-3)$

$$\begin{aligned} \frac{dy}{dx} &= (x-2)(x-3) + (x-1)(x-3) + (x-1)(x-2) = \\ &\quad x^2 - 5x + 6 + \\ &\quad + x^2 - 4x + 3 + \\ &\quad + x^2 - 3x + 2 \\ &= 3x^2 - 12x + 11 \end{aligned}$$

Lahko pa tudi nakazano množenje v funkciji izvršimo in potem diferenciramo po 2. pravilu:

$$y = (x-1)(x-2)(x-3) = (x^2 - 3x + 2)(x-3) = x^3 - 6x^2 + 11x - 6$$

$$\frac{dy}{dx} = 3x^2 - 12x + 11.$$

$$6. \quad y = \frac{f(x)}{\varphi(x)} = \psi(x); \quad \frac{dy}{dx} = \psi'(x)$$

$$f(x) = \varphi(x) \cdot \psi(x)$$

$$f'(x) = \varphi'(x)\psi(x) + \psi'(x)\varphi(x)$$

$$\psi'(x) = \frac{f'(x) - \varphi'(x)\psi(x)}{\varphi(x)} = \frac{f'(x) - \varphi'(x) \cdot \frac{f(x)}{\varphi(x)}}{\varphi(x)} =$$

$$\frac{dy}{dx} = \frac{f'(x) \cdot \varphi(x) - \varphi'(x) \cdot f(x)}{[\varphi(x)]^2}$$

Šesto pravilo: **Ulomljeno funkcijo** diferenciramo, ako izvod števca pomnožimo z imenovalcem, od tega produkta odštejemo izvod imenovalca, pomnožen s števcem, in to razliko razdelimo s kvadratom imenovalca.

$$\text{Zgled: } y = \frac{x^3}{x^2+1}; \quad \frac{dy}{dx} = \frac{3x^2(x^2+1) - 2x^4}{(x^2+1)^2} = \frac{x^4+3x^2}{(x^2+1)^2} = \frac{x^2(x^2+3)}{(x^2+1)^2}$$

$$7. \quad y = [f(x)]^m = f(x) \cdot f(x) \cdot f(x) \dots \text{mkrat.}$$

Po 5. pravilu je:

$$\frac{dy}{dx} = f'(x) \cdot [f(x)]^{m-1} + f'(x) [f(x)]^{m-1} + f'(x) \cdot [f(x)]^{m-1} + \dots \text{mkrat}$$

$$\frac{dy}{dx} = m[f(x)]^{m-1} \cdot f'(x)$$

Sedmo pravilo: **Potenco funkcije** diferenciramo, ako potenčni eksponent za enoto zmanjšamo, novo potenco s prvotnim eksponentom pomnožimo in produkt pomnožimo še z izvodom podloge.

To pravilo velja tudi, ako je potenčni eksponent negativno ali ulomljeno število:

$$y = \frac{1}{[f(x)]^m} = [f(x)]^{-m}; \quad \text{po 6. pravilu je:}$$

$$\frac{dy}{dx} = \frac{-m[f(x)]^{m-1} \cdot f'(x)}{[f(x)]^{2m}} = \frac{-m[f(x)]^{-m-1} \cdot f'(x)}{[f(x)]^{2m}}$$

$$y = [f(x)]^{\frac{m}{n}}; \quad y^n = [f(x)]^m; \quad ny^{n-1} \cdot y' = m[f(x)]^{m-1} \cdot f'(x)$$

$$y' = \frac{m}{n} \cdot \frac{[f(x)]^{m-1} \cdot f'(x)}{[f(x)]^{\frac{m}{n}(n-1)}} = \frac{m}{n} [f(x)]^{-1-m+\frac{m}{n}} \cdot f'(x)$$

$$\underline{\underline{\frac{dy}{dx} = \frac{m}{n} [f(x)]^{\frac{m}{n}-1} \cdot f'(x)}}$$

8. $y = \sqrt{f(x)} = [f(x)]^{\frac{1}{2}}$; po 7. pravilu je:

$$\underline{\underline{\frac{dy}{dx} = \frac{1}{2} f(x)^{-\frac{1}{2}} \cdot f'(x) = \frac{f'(x)}{2\sqrt{f(x)}}}}$$

Osmo pravilo: **Kvadratni koren funkcije** diferenciramo, ako izvod radikanda razdelimo z dvakratnim danim korenem.

Zgledi: a) $y = (x^2 + 2x + 3)^3$; $\frac{dy}{dx} = 3(x^2 + 2x + 3)^2(2x + 2)$

b) $y = \frac{m}{(a+bx)^2} = m(a+bx)^{-2}$; $\frac{dy}{dx} = -2m(a+bx)^{-3} \cdot b = -\frac{2bm}{(a+bx)^3}$

c) $y = \sqrt{2px}$; $\frac{dy}{dx} = \frac{2p}{2\sqrt{2px}} = \frac{p}{\sqrt{2px}}$

9. Kako diferenciramo nerazvito funkcijo: $f(x) + \varphi(y) = 0$, n. pr. enačbo elipse: $b^2x^2 + a^2y^2 - a^2b^2 = 0$?

Ako funkcijo razvijemo, tako da je odvisna izpremenljivka sama na eni strani, diferenciramo po znanih pravilih:

$$y = \sqrt{b^2 - \frac{b^2}{a^2}x^2}; \quad \frac{dy}{dx} = \frac{-2 \cdot \frac{b^2}{a^2}x}{2\sqrt{b^2 - \frac{b^2}{a^2}x^2}} = -\frac{b^2x}{a^2y}$$

Laže pa diferenciramo, ako pustimo funkcijo nerazvito.

$$f(x) \pm \varphi(y) = 0$$

$$f(x+dx) + \varphi(y+dy) = 0; \text{ če se poveča ali zmanjša argu-}$$

$$f(x+dx) - f(x) + \varphi(y+dy) - \varphi(y) = 0 \text{ merno povečati ali zmanjšati}$$

$$\frac{f(x+dx) - f(x)}{dx} + \frac{\varphi(y+dy) - \varphi(y)}{dy} \cdot \frac{dy}{dx} = 0 \text{ tudi argument druge funkcije,}$$

da ostane enačba veljavna;

$$f'(x) + \varphi'(y) \cdot \frac{dy}{dx} = 0$$

$$\underline{\underline{f'(x) dx + \varphi'(y) dy = 0}}$$

$f'(x)dx$ in $\varphi'(y)dy$, t. j. izvod funkcije, pomnožen z neskončno majhnim prirastkom njenega argumenta, imenujemo »diferencial funkcije«. Iz enačbe med diferen-

cialoma obeh funkcij lahko dobimo diferencialni kvocient $\frac{dy}{dx}$. N. pr.:

$$b^2x^2 + a^2y^2 = a^2b^2$$

$$2b^2x dx + 2a^2y dy = 0; \quad \frac{dy}{dx} = -\frac{b^2x}{a^2y}$$

Deveto pravilo: **Nerazvito funkcijo** diferenciramo, ako poiščemo enačbo med diferencialoma funkcij obeh izpremenljivk in iz te načbe izračunamo diferencialni kvocient.

Zgled: $x^2 - 12x + y^2 - 16y + 75 = 0$ je enačba kroga. Izračunaj diferencialni kvocient za točko $M(3, 12)$, ki je točka krožnice!

$$x^2 - 12x + y^2 - 16y + 75 = 0$$

$$2x dx - 12 dx + 2y dy - 16 dy = 0$$

$$x dx - 6 dx + y dy - 8 dy = 0$$

$$(x - 6) dx + (y - 8) dy = 0$$

$$\frac{dy}{dx} = \frac{6 - x}{y - 8} \Big|_{\substack{x=3 \\ y=12}} = \frac{6 - 3}{12 - 8} = \frac{3}{4}$$

DROBIŽ.

Neprekosljiv računar. V knjigi »Gibt es ein Leben nach dem Tode?« pripoveduje Denert o znanem Zerah Colburnu, ki je bil rojen 1. septembra 1804 v Cabutu (Sev. Amerika). Ko je bil star šest let, je s tako hitrostjo izračunal potencije in korene, da drugi niti pisati niso mogli za njim, n. pr. kubični koren devetštevličnega števila. Neki gospod ga je prosil, naj mu imenuje faktorje števila 247483. Odgovor se je glasil takoj: »941 in 263.« Drugih faktorjev to število sploh nima. 48 let je tako brzo pretvoril v minute in sekunde, da je prehitel tistega, ki je hotel zapisati to vprašanje; a vendar gre tu za osem- oziroma desetmestno število. Deček sam ni vedel, kako mu je prišlo število v glavo, na papirju ni znal izvršiti najpreprostejših računov. Za marsikaj, kar je brez truda spoznal, n. pr. da je 36083 praštevilo, še učenjaki ne vedo razloga. Ko je deček prišel v šolo, je njegova izredna zmožnost ponehaval, čimbolj se je iz knjig učil.

Bohumil Brodský (pseudonim Boh. Zahradníka, * 21. avg. 1862 v Hostačevu pri Časlavi) je študiral gimnazijo v Nem. Brodu (odtod njegov pseudonim) in bogoslovje v Kralj. Gradcu. Že kot bogoslovec je pisal v razne časopise in koledarje. Samostojno je izdal povesti: »Bouře na horách«, »Pro pokoj duše«, »Za své (svoje) a cizi (tuje) viny (krivde)«, »Tři povídky«, »Z našeho kraje«, »Husitské obrázky«, »Obrázky z vojny« itd. Brodský piše zelo živo in zanimivo. V letošnjem »Světozoru« popisuje, kako je začel s pisateljevanjem in pravi ob koncu: »Nisem zvezda, ampak le zvezdica; pa tudi teh je treba, ker je mnogo tistih, ki so lačni dušnega kruha, teh pa, ki razumejo dušo širokih vrst ljudstva, ni nikoli preveč. Pisati o ljudstvu in za ljudstvo je po

mojih mislih najčastnejša naloga pisateljeva. Zato mislim, če bi še enkrat prišel na svet, da bi postal zopet češki pisatelj.« Kakor naš Finžgar je tudi Brodský župnik »na kmetih«. V. H.

Žrtve potresa. Ko sedaj čitamo, kako veliko število junakov krije bojno polje, se komaj spomnimo, da tudi druge šibe božje zahtevajo ogromno človeških življenj. O potresu pravi Bodart, da je uničil od 24. avgusta l. 79. po Kr. do mesinske katastrofe več nego dva milijona življenj. V tem času je bilo kakih štirideset zares strašnih potresov. Naj navedemo le nekatere! Potres ob obrežju Sredozemskega morja l. 526.: 120.000 mrtvih, izbruh Vezuvija l. 1306., izbruh Miyiyame na Japonskem l. 1638.: 50.000 mrtvih, potresna povodenj v Siciliji l. 1693.: 100.000 žrtev, potres v Yeddo na Japonskem l. 1703.: 210.000 žrtev, v Ksi-neu-koa na Kitajskem l. 1731.: 20.000 mrtvih. Potresa v Peru (1746) in v Lisaboni (1755) sta se zadovoljila s petdeset hekatombami, v Kalabriji in Mesini pa je l. 1783. 40.000 oseb izdihnilo pod razvalinami. V 19. stoletju je bila najhujša katastrofa 28. oktobra l. 1891. na Japonskem: 107.000 oseb je moralo v večnost. Ob smrti otoka Julija, ki se je bil porodil 28. junija 1832. 40 kilometrov južno od Sicilije, so objokovali 27.000 mrtvih in 25.000 ranjenih. Potresnih katastrof v našem stoletju se še dobro spominjamo, tako mesinske, guatemalske (8. maja l. 1902.: 40.000 mrtvih), kalifornijske, čilske (l. 1906.), karataške (21. nov. 1907.: 10.000 žrtev). Tudi Sakkura-Shyma s tisoči in tisoči žrtev je še vsem v spominu. Zadnji potres v Srednji Italiji je usmrtil 44.000 ljudi, pa smoga v grmenju topov skoro preslišali; in vendar ni padlo nič več ljudi l. 1870. na nemški, v

mandžurski vojski na ruski strani. — Tako res vojska še ni tako huda šiba, posebno ker bi jo človek samoposebi lahko zabranil, dočim proti potresu vsa omika dozdej ni nič zmogla. Lasje se vam ježe, ko berete o velikih izgubah svetovne vojske, a kaj porečete, ko slišite, da v Angleški Indiji vsako leto kuga pomori vsaj 700.000 prebivalcev, ali če brez pretiravanja zapišem, da šteje Evropa vsako leto nad 150.000 slučajev nasilne smrti, kar znese v pol stoletja vsaj osem milijonov! J. Š.

Iz matematike.

1. Dokaži, da so vsa šestmestna števila s številčnim sestavom $a b c a b c$, n. pr. 123123, ali 594594 itd. deljiva s 7, 11 in 13. Istotako povej, zakaj so osemestna števila s sestavom $a b c d a b c d$, n. pr. 12341234, ali 78057805 deljiva s 73 in 137!

2. V Berlinu je najdaljši dan polovico daljši nego najkrajša noč. Kako dolg je ta dan?

3. Če stoji manj nego 10 oseb v vrsti in ima ena izmed njih prstan na roki, lahko uga-neš osebo, prst in člen, na katerem je prstan. Že Leonardo Pisano je l. 1202. dal to-le navo-dilo: Ko so se osebe postavile v vrsto, je treba določiti, od katere strani se štejejo, recimo od desne. Ravnotako se dogovori, odkod začeni se štejejo prsti, recimo od mezinca leve roke, in členi, n. pr. od nohtovega člena (trije členi). Potem stopim pred poljubno osebo, ki vé, kdo ima prstan, in ji dam to-le nalogo: število osebe, ki nosi prstan, podvoji, prištej 5; kar dobiš, s 5 pomnoži, potem prištej število prsta, na katerem je prstan. To vse pomnoži z 10,

prištej število člena in slednjič odštej 250. Tako dobiš trimestno število. Prva številka znači število osebe, druga prsta, tretja člena. Do-kaži z občnimi števili, da je dano navodilo za vsak slučaj veljavno! Če je prstan na 10. prstu, se ravnotako računa, le razlaga števila je ne-koliko drugačna. Kakšna? Kaj pa, če je 10 oseb, ali če jih je več?

4. Kurdi v Perziji, Vlahi in preprosto ljud-stvo v Italiji, na Španskem in južnem Fran-coskem množe števila od 5 do 10 tako, da reducirajo množenje na manjša števila in iz-vrše to računsko operacijo s prsti obeh rok. Recimo, da je treba izračunati 6×8 . Za vsako število se določi ena roka, recimo za 6 leva, za 8 desna. $6 = 5 + 1$, zato dvignem en prst leve roke; iz istega vzroka ($8 = 5 + 3$) dvig-nem tri prste desnice, skupaj torej 4. Ta vsota so desetice produkta, ki ga iščemo. Pri levici so mi ostali štirje prsti, pri desnici dva. Te dve števili pa pomnožim in dobim $4 \times 2 = 8$. To prištejem prejšnjim deseticam in dobim skupaj 48. Dokaži z občnimi števili a in b, da je to računanje v vsakem slučaju pravilno!

Razrešitev mat. nalog v št. 3—5.
1. 5 v; 2. Ne samo muha, ampak celo človek s telesno velikostjo 1.59 .. m gre lahko pod to vrvjo, kajti če krogov obseg zraste za 10 m, zraste radij za $\frac{10}{2\pi} = 1.59 ..$; 3. 28; 4. 15; 5. 17 velblodov niso mogli razdeliti v polovico, tretjino in devetino. Zato so si pri sosedu izpo-sodili osemnajstega velbloda in so dali prvemu 9, drugemu 6, tretjemu 2 velbloda, skupaj 17. Ko je vsak dobil svoj delež, so sosedu vrnili njegovega velbloda in se mu lepo zahvalili.

Vhod h grobišču grofa Radeckega.

K. A. KREGAR

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

Trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga raznovrstnega
usnja in črevljarskih potrebščin

Glavna zaloga

Sava-kreme

v korist obmejnim Slovincem!

Trgovina oljnatih barv, fir-
nežev in lakov ter vseh v to
stroko spadajočih
predmetov

Brata Eberl

silkarja napisov, pleskarska mojstra

Miklošičeva cesta št. 4

nasproti „Uniona“

Priporoča se preč. duhovščini
in p. n. občinstvu
v vsakem oziru
kot priznana solidna tvrdka

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavb-
nega odbora za zidanje nove cerkve
v Šmihelu pri Žužemberku, da je gosp.

Rajko Sušnik

umetni steklar v Siški

napravil v imenovani cerkvi enajst
novih oken, krasno in umetno v got-
skem slogu, v splošno zadovoljnost in
po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.
V Šmihelu, 12. avgusta 1909.

Za stavbni odbor:

Frančišek Gabršek,
župni upravitelj.

Prodajalna Katol. tisk. društva (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

: šolskih :
in pisarniških
potrebščin

kakor: raznovrstni papir, zvezke, no-
teze, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, razno-
vrstne razglednice in devocijonalije.

LUKA VILHAR

urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priporoča prečastiti duhovščini in slav. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo

priložnostnih daril

kot ure, verižice, uhane, zapestnice itd. po najnižjih cenah.

Za solidno in točno postrežbo se jamči.

I. KETTE

Ljubljana, Franca Jožefa c. 3.

Klobuki, čepice, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd. Vsi predmeti za telovadbo, turistikó in drug šport.

Knjigoveznica

,Kat. tisk. društva'

v Ljubljani

se priporoča :

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam zastonj popust. Solidno delo, zmerno cena.

Kupujte edino

'Sava'-kremo

(čistilo).

Dobiva se povsod.

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni **optični zavod** kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravilo očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol

G. F. Jurásek

uglaševalec glasovirjev in
trgovec glasbil

Ljubljana, Poljanska c. 13.

Velika zaloga prvovrstnih glasovirjev, pianin, harmonijev, gosli, tamburic, kitar, citer in vsega glasbenega orodja. Najboljše strune (Wachold in druge). Zavod za uglaševanje ter popravila vseh glasbil. Jamčim pismeno 10 let. Posojevalnica glasovirjev in harmonijev po najnižjih cenah. — Dobro blago se samo hvali.

Telovadne priprave in orodje, vsakovrsne gospodinske in gospodarske predmete, kuhinjsko opravo, železno pohištvo, orodje, raznovrstno železnino, nagrobne križe in prvovrstne poljedelske stroje priporoča prva domača tvrdka te stroke

Fr. Stupica v Ljubljani

Marije Terezije cesta števil. 1

veletrgovina z železnino in razpošiljalnica poljedelskih strojev.